

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Управління фінансово-господарською діяльністю
ПрАТ «Запоріжжкокс» та напрямки її підвищення»

Виконав: студент 2 курсу групи 8.0721-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування, освітня програма Фінанси і кредит

Охмуш Олександр Сергійович

Керівник: д.е.н., доцент, професор кафедри
Огренич Ю.О.

Рецензент: д.е.н., доцент, професор кафедри
Крилов Д.В.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Охмушу Олександрю Сергійовичу

1. Тема роботи: «Управління фінансово-господарською діяльністю ПрАТ «Запоріжжкокс» та напрямки її підвищення»

керівник роботи: Огренич Юлія Олександрівна, д.е.н., доцент, професор кафедри затверджені наказом ЗНУ від 09 червня 2022 р. № 641-с.

2. Строк подання студентом роботи: 14 листопада 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативні та законодавчі акти, монографічні дослідження та наукові праці вітчизняних та іноземних авторів з питань управління фінансовою діяльністю підприємства, дані фінансової звітності ПрАТ «Запоріжжкокс».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити сутність та чинники, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства; визначити основні методи аналізу фінансового стану підприємства та провести аналіз фінансового стану ПрАТ «Запоріжжкокс»; розробити фінансову стратегію підприємства та запропонувати заходи, спрямовані на покращення його фінансового стану.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 19 рис., 48 табл. і 10 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Огренич Ю.О., доцент	8.08.2022 р.	8.08.2022 р.
2	Огренич Ю.О., доцент	13.09.2022 р.	13.09.2022 р.
3	Огренич Ю.О., доцент	04.10.2022 р.	04.10.2022 р.

7. Дата видачі завдання: 20 червня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	20.06.2022 р. – 30.07.2022 р.	виконано
2.	Виконання вступу	1.08.2022 р. – 07.08.2022 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	08.08.2022 р. – 12.09.2022 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2022 р. – 3.10.2022 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	4.10.2022 р. – 17.10.2022 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	18.10.2022 р. – 1.11.2022 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	1.11.2022 р. – 13.11.2022 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедрі	14.11.2022 р.	виконано

Студент _____
(підпис)

О.С. Охмуш
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

Ю.О. Огренич
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

І.Ю. Кисільова
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 148 с., 19 рис., 48 табл., 97 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність ПрАТ «Запоріжкокс».

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні, науково-практичні положення і рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Мета роботи – висвітлити сутність, завдання, методи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, розробити науково-практичні рекомендації щодо удосконалення управління фінансово-господарською діяльністю та фінансовими результатами діяльності підприємства в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Завдання: 1) аналіз літературних даних щодо питань управління фінансово-господарською діяльністю; 2) аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжкокс»; 3) розробка пропозицій щодо оптимізації управління дебіторською заборгованістю ПрАТ «Запоріжкокс»; 4) аналіз впливу розміру дебіторської заборгованості на ділову активність підприємства; 5) розробка стратегії управління фінансово-господарською діяльністю ПрАТ «Запоріжкокс».

Методи дослідження: узагальнення, аналізу, синтезу, системного підходу, описовий, порівняльний, графічний, табличний, горизонтальний, вертикальний, факторний, економіко-статистичний, абстрактно-логічний.

Одержані результати та їх новизна: 1) уточнено понятійний апарат фінансово-господарської діяльності; 2) удосконалено теоретико-методичні положення щодо оцінки та управління фінансовими результатами діяльності підприємства та його фінансово-господарською діяльністю.

Практичне значення сформульованих теоретичних положень і практичних рекомендацій полягає в тому, що вони можуть бути використані для підвищення ефективності оцінки та управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН,
ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ДЕБІТОРСЬКА
ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ФАКТОРИНГ, ЕФЕКТ ФІНАНСОВОГО ЛЕВЕРИДЖУ,
СТРУКТУРА КАПІТАЛУ

SUMMARY

Qualifying work: 148 pages, 19 figures, 48 tables, 97 sources, 3 appendices.

The object of the study is the financial and economic activity of PJSC "Zaporizhkoks".

The subject of the research are theoretical, methodical, scientific and practical provisions and recommendations for increasing the efficiency of managing the financial and economic activities of the enterprise.

The purpose of the work is to highlight the essence, tasks, methods of managing the financial and economic activities of the enterprise, to develop scientific and practical recommendations for improving the management of financial and economic activities and financial results of the enterprise in modern conditions of the development of the domestic economy.

Tasks: 1) analysis of literary data on issues of financial and economic management; 2) analysis of the financial and economic activity of PJSC "Zaporizhkoks"; 3) development of proposals to optimize the management of receivables of PJSC "Zaporizhkoks"; 4) analysis of the influence of the amount of receivables on the business activity of the enterprise; 5) development of a strategy for managing the financial and economic activities of PJSC "Zaporizhkoks".

Research methods: generalization, analysis, synthesis, system approach, descriptive, comparative, graphic, tabular, horizontal, vertical, factorial, economic-statistical, abstract-logical.

The obtained results and their novelty: 1) the conceptual apparatus of financial and economic activity has been clarified; 2) the theoretical and methodological provisions regarding the evaluation and management of the financial results of the enterprise and its financial and economic activities have been improved.

The practical significance of the formulated theoretical provisions and practical recommendations is that they can be used to improve the efficiency of the evaluation and management of the financial and economic activities of the enterprise.

FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITIES, FINANCIAL CONDITION,
FINANCIAL RESULTS, PROFIT, PROFITABILITY, RECEIVABLES,
FACTORING, EFFECT OF FINANCIAL LEVERAGE, CAPITAL STRUCTURE

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
1.1 Сутність фінансового аналізу та його роль в процесі ухвалення управлінських рішень.....	12
1.2 Чинники впливу на фінансовий стан підприємства: сутність та класифікація.....	32
1.3 Система показників, що використовуються у фінансовому аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства	38
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «Запоріжжкокс».....	58
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс».....	58
2.2 Оцінка фінансового стану ПрАТ «Запоріжжкокс».....	69
2.3 Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс».....	79
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖЖКОКС».....	91
3.1 Покращення фінансового стану підприємства за рахунок оптимізації управління його дебіторською заборгованістю.	91
3.2 Застосування кореляційно – регресійного аналізу для виявлення впливу розміру дебіторської заборгованості на ділову активність підприємства.....	104
3.3 Стратегія управління фінансово-господарською діяльністю ПрАТ «Запоріжжкокс».....	111
ВИСНОВКИ.....	135
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	140
ДОДАТКИ.....	149

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з найважливіших елементів управління підприємством в сучасних умовах є ефективне управління його фінансово-господарською діяльністю. Від того, наскільки ефективно фінансові ресурси трансформуються в основні та оборотні засоби, а також в засоби стимулювання робочої сили, залежить фінансовий стан підприємства, фінансове благополуччя його власників і співробітників. Після початку пандемії COVID-2019 значна кількість українських підприємств виявилася неспроможною ефективно здійснювати процес управління своєю фінансово-господарською діяльністю. Про це свідчить їх незадовільний фінансовий стан. Можна стверджувати, що в сучасних умовах, рівень фінансового потенціалу підприємства та якість управління фінансово-господарською діяльністю в значній мірі визначають його ефективну діяльність у довгостроковій перспективі, забезпечують високі темпи розвитку і підвищення конкурентоспроможності. Таким чином, управління фінансово-господарською діяльністю як одна з основних функцій апарату управління підприємством набуває ключової ролі в умовах ринкової економіки.

Проблеми управління фінансово-господарською діяльністю підприємства досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема дану тему досліджували у своїх роботах багато науковців: И. Бланк, О. Дробишева, А. Рижков, А. Лесюк, В. Опарін, А. Поддєрьогін, О. Терещенко, М. Денисенко, Г. Кірейцев, О. Побережець, М. Ларка, А. Ярославський, М. Братанич, Т. Полозова, Дж. К. Ван Хорн, Й. Ворст, П. Ревентлоу, Б. Коласс, Е.Ф. Брігхем, У. Кяран, В. Ольве, І. Ансофф та інші. Однак багато питань, пов'язаних з проблемами управління фінансово-господарською діяльністю окремих підприємств є досі не вирішені і потребують подальшого вивчення. Саме тому обрана тема дослідження є актуальною.

Мета і завдання дослідження. Мета магістерської роботи є розвиток науково-теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансово-господарською діяльністю та фінансовими результатами діяльності підприємства в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені основні завдання теоретичного, методичного, організаційного та практичного характеру:

- дослідити підходи до розуміння економічної сутності фінансово-господарської діяльності та їх класифікації;
- визначити систему показників, які характеризують фінансовий стан підприємства;
- обґрунтувати інструменти системи управління фінансовими результатами діяльності підприємства;
- здійснити оцінку сучасного стану розвитку та фінансових результатів підприємства;
- провести аналіз фінансової діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс»;
- сформулювати напрями покращення фінансового стану підприємства за рахунок оптимізації управління його дебіторською заборгованістю;
- проаналізувати вплив розміру дебіторської заборгованості на ділову активність підприємства
- визначити напрями вдосконалення управління фінансовими результатами діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність ПрАТ «Запоріжжкокс».

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні, науково-практичні положення і рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Методи дослідження. Для виконання завдань кваліфікаційної роботи було використано: метод аналізу та синтезу для визначення сутності категорії «фінансово-господарча діяльність»; узагальнення та

порівняння при дослідженні чинників впливу на фінансовий стан підприємства; системний підхід до визначення системи показників, що використовуються для проведення фінансового аналізу підприємства; методи фінансового аналізу (вертикальний, горизонтальний, коефіцієнтний, факторний) та статистичні методи (табличний, графічний, групування, ряди динаміки) при оцінці фінансового стану підприємства; метод групувань для розробки пропозицій щодо покращення управління дебіторською заборгованістю підприємства; кореляційно-регресійний метод для встановлення ступеня впливу дебіторської заборгованості на ділову активність підприємства; метод моделювання (модель фінансового левериджу) для обґрунтування ефективності обраної фінансової стратегії підприємства.

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо питань оцінки та управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, фінансова звітність ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018-2020 рр., ресурси Інтернет, дані, опрацьовані особисто здобувачем.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретико-методичних положень щодо оцінки та управління фінансовими результатами діяльності підприємства. Зокрема, дістали подальшого розвитку:

- доповнено класифікацію видів фінансових результатів, яка більш повно характеризує сутність цієї економічної категорії;
- виділено фактори впливу на фінансово-господарчу діяльність підприємства, які визначають та посилюють системні зміни в забезпеченні оцінки та управління фінансовими результатами діяльності підприємства;
- сформовано заходи управління дебіторською заборгованістю підприємства;

– удосконалено науково-методичний підхід до оцінки ступеня впливу величини дебіторської заборгованості підприємства на рівень його ділової активності;

– удосконалено фінансову стратегію діяльності підприємства, яка реалізується шляхом дотримання послідовності етапів з управління та дозволяє здійснити розрахунок цільових показників щодо забезпечення ефективності управлінської діяльності з метою забезпечення стабільної платоспроможності та достатнього рівня його фінансової стійкості;

Практичне значення одержаних результатів: визначено особливості формування фінансової стратегії діяльності підприємства шляхом врахування виявлених проблем в управлінні фінансово-господарською діяльністю, а також розроблено рекомендації щодо здійснення оцінки та підвищення ефективності управління фінансово-господарською діяльністю, які можуть бути використані в діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс».

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність фінансового аналізу та його роль в процесі ухвалення управлінських рішень

У Господарському Кодексі записано: "Підприємство — самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу) [1].

Господарська діяльність будь-якого підприємства являє собою ніщо інше, як безперервну зміну форм вкладеного ним власного і залученого капіталу. Внаслідок руху коштів підприємств, постійної зміни активів, у які вони вкладаються, виникають фінансові відносини підприємства з постачальниками, покупцями, з державою, з банками, власниками тощо. Крім того, виникають фінансові відносини всередині підприємства з його працівниками, з приводу розподілу основних і оборотних коштів між структурними підрозділами, з приводу використання прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Внаслідок цього можна вважати, що усі, без винятку, сторони діяльності підприємства слід розглядати через призму фінансів, фінансового результату, а господарську діяльність підприємства — як фінансову діяльність.

Таким чином можна вважати, що категорія «фінансово-господарська діяльність підприємства є синтезом двох окремих категорій - «господарська діяльність» та «фінансова діяльність».

У господарській діяльності підприємства відбувається багато різноякісних процесів суспільного виробництва і відтворення, які переплітаються та взаємо обумовлюють один одного. Отже,

господарська діяльність – це досить складний об’єкт управління, який вивчається багатьма науками, у тому числі такими як економіка та організація виробництва, фінанси, статистика, бухгалтерський облік та інші. Кожна з них досліджує той чи інший бік господарської діяльності підприємства.

Досліджуючи зміст категорії «господарська діяльність підприємства» можна прийти до висновку, що єдине загальноприйняте трактування цієї категорії на сьогоднішній день нажаль відсутнє. Навіть у законодавчих актах України існують суттєві відмінності у визначенні цього поняття.

Першим законодавчим актом в Україні, у якому було наведене визначення категорії «господарська діяльність підприємства» був Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», згідно якого, господарська діяльність – це будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [3].

Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», визначає, що господарська діяльність – це будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт [4]. Господарський Кодекс України (ст.3) визначає господарську діяльність як діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [1]. І нарешті у Податковому кодексі України записано, що господарська діяльність – це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами

комісії, доручення та агентськими договорами [2]. Така правова невизначеність призвела до того, що у наукових публікаціях наводяться досить різні за своєю суттю визначення категорії «господарська діяльність підприємства (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Сутність категорії «господарська діяльність підприємства»

Джерело (автор)	Зміст
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3]	Будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару
Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [4]	Будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт
Господарський Кодекс України [1]	Діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.
Податковий Кодекс України [2]	Діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, дорученнями та агентськими договорами.
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк [28, с. 157]	Будь-яка діяльність, зокрема підприємницька, пов'язана з виробництвом та обміном (реалізацією) матеріальних та нематеріальних благ, що є товаром.
Д.П.Волков [19, с. 235]	Це процес виготовлення продукції, виконання робіт, послуг, включаючи капітальне будівництво. Виробничо-господарська діяльність визначає його основний рід занять.
О.В. Бринцев [15, с. 65]	Діяльність, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт та наданням послуг, а також із забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами
Т.С. Васильєва [17, с. 171]	Суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо систематичного виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою реалізації їх за плату (як товару).
Б.П. Будзан [16, с. 35]	Впорядкована сукупність елементів частин, що мають постійний взаємозв'язок та функціонують з метою створення (виробництва) певної продукції, виконання робіт або надання послуг за умови підпорядкування кожного елемента суспільній меті системи
І.В. Чукина [65, с. 232]	Комплекс науково обґрунтованих дій, його налагодження і вдосконалення з використанням нових технологій, що максимально задовольняє потреби ринку і забезпечує прибутковість суб'єктів господарської діяльності
В.Мейер [73, с. 135]	Діяльність, що пов'язана з виробництвом, обміном і споживанням матеріальних і нематеріальних благ.
М.Г. Рега [58, с. 24]	Організаційно-економічний процес пошуку і використання можливостей виробництва, послуг, відповідно до поставлених цілей та завдань

Примітка: складено автором.

Дослідивши наведені визначення можна прийти до висновку що закріплене в Господарському кодексі України визначення господарської діяльності є найповнішим та містить більш детальну характеристику господарської діяльності, ніж поняття, що закріплені в інших нормативно-правових актах. Проаналізувавши наукові джерела, ми вважаємо за доцільне погодитися з думкою Л.О. Матвійчука, який вважає що господарську діяльність слід трактувати як самостійну, суспільно корисну діяльність юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізичних осіб, спрямовану на виготовлення і реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг, що мають цінову визначеність, яка поєднує приватні і публічні інтереси та здійснюється в межах чинного законодавства [45, с. 17].

Не менш суперечок викликає визначення поняття «фінансова діяльність підприємства». Справа в тому що частина науковців вважає фінансову діяльність підприємства фундаментальною категорією правознавства, а інші дослідники відносять її до суто економічних категорій, причому деякі дослідники вважають, що сутність категорії «фінансова діяльність» визначається через формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства (М.Ю Мироненко, А. Г. Загородній, О.Б. Дорош, О. О. Терещенко), інші розглядають її як діяльність щодо формування не тільки фінансових, а й економічних ресурсів з метою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства (М. М. Бердар), треті – враховують на лише функціональне призначення, але й управлінський аспект (В. І. Аранчій). Деякі тлумачення категорії «фінансова діяльність підприємства» наведені в таблиці 1.2.

На наш погляд, найбільш досконалим є визначення М. Юрчука, який вважає, що «фінансову діяльність підприємства слід розглядати як цілеспрямований процес формування та ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта для забезпечення його діяльності з метою досягнення поставлених цілей» [66, с. 163].

Таблиця 1.2 – Основні тлумачення поняття «фінансова діяльність підприємства»

Джерело (автор)	Зміст
Господарський кодекс України [1, с. 333]	Фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування.
Про затвердження Національного П(С)БУ1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного ринкового капіталів підприємства.
О.О.Терещенко [61,с. 16]	Комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання
М.Ю.Мироненко [47,с. 49]	Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів
М.М. Бердар [15, с. 21]	Діяльність, яка пов'язана з організацією фінансів підприємства та здійснення відповідно до цілей і завдань стратегії економічного розвитку господарюючого суб'єкта.
А.М. Поддєрьогін [54, с. 14]	Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств для досягнення ними поставлених цілей.
О.Б.Дорош [25, с. 14]	Діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позичкового капіталу, пов'язана з фінансуванням підприємства, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності
Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко [9, с. 23]	Система форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів.
О.Ю. Ніпіаліді, Н.І. Карпишин [48, с. 12]	Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення суб'єктів господарської діяльності та досягнення ними визначених цілей.
В. І. Аранчій [10, с. 12]	Діяльність персоналу підприємства, направлена на прийняття найефективніших рішень з управління фінансовими ресурсами

Примітка: складено автором.

Неоднозначність у підходах до визначення категорій «господарська діяльність» та «фінансова діяльність» призводить до відсутності єдиного

підходу щодо визначення сутності категорії «фінансово-господарська діяльність».

Деякі джерела вважають тотожними поняття «господарська діяльність» та «фінансово-господарська діяльність». Саме такий підхід відображено у Листі Комітету Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності №06-10/565 від 01.10.2001 року «Щодо застосування терміну «фінансово-господарська» діяльність» [6, с. 14]. Навпаки сайт Remontantenn.uk пов'язує фінансово-господарську діяльність з фінансовою діяльністю та стверджує, що «фінансово-господарська діяльність – це цілеспрямовано здійснюваний процес практичної реалізації функцій підприємства, пов'язаних з формуванням та використанням його фінансових ресурсів для забезпечення економічного та соціального розвитку» [80].

Взагалі в Internet-просторі немає єдності у визначенні цього поняття. Так, сайт uk.campwaltblog.com вважає, що «фінансово-господарська діяльність підприємства - це сукупність заходів по виробництву і реалізації товарів, послуг, продуктів з обмеженим обсягом фінансів і ресурсів компанії» [81]. Сайт ukpublic.com відносить фінансово-господарську діяльність до «інструментів за допомогою яких досягаються ієрархічні, економічні та інші цілі, що стоять перед конкретним підприємством» [82]. Інші Internet-ресурси визначають фінансово-господарську діяльність як систему «форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів» [83].

Більшість науковців виділяють у фінансово-господарській діяльності саме її фінансовий аспект. Так, П. В. Круш та О. О. Сарапулова під фінансово-господарською діяльністю розуміють «діяльність, яка спрямована на раціональне використання наявних власних і залучених ресурсів з метою отримання доходу у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах» [37]. О. І. Лях розглядає цю категорію як цілеспрямовану «діяльність

підприємства, яка направлена на досягнення мети з ефективним використанням фінансового потенціалу» [43].

На наш погляд, фінансово-господарську діяльність слід розглядати як сукупність різних напрямків роботи із управління економічними ресурсами та їх спрямуванням на виконання інвестиційної, поточної та фінансової діяльності з метою досягнення чітко визначених соціально-економічних завдань суб'єкта господарювання.

Фінансово-господарська діяльність підприємства здійснюється під впливом багатьох різноманітних чинників, кожен з яких може чинити як позитивний, так і негативний вплив на кінцеві результати діяльності підприємства. До того ж слід пам'ятати що вплив і порівняльна характеристика не всіх з них піддаються формалізованою оцінкою.

Для реалізації своєї мети та цілей підприємство повинно використати певну кількість ресурсів – фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних. Від того наскільки ефективно підприємство зможе використати наявні ресурси залежить його здатність забезпечити позитивний кінцевий фінансовий результат. З іншого боку, саме фінансовий результат виступає характеристикою ефективності діяльності підприємства, а саме: прибутковості його діяльності, конкуренто- та платоспроможності, можливостей для його економічного росту. Нарешті фінансовий результат визначає ринкову вартість суб'єкта господарювання. Виходячи з цього, дослідження категорії «фінансовий результат», визначення його ролі в системі управління підприємством має суттєвий інтерес – як науковий так і практичний. В сучасній економічній літературі прослідковуються три основних підходи до визначення сутності категорії «фінансовий результат».

Перша група науковців визначає цю категорію як підсумок діяльності підприємства, друга група – як прибуток (збиток), третя група підходить до визначення сутності категорії «фінансовий результат» з точки зору приросту (зниження) капіталу. В таблиці 1.3 подано підходи окремих авторів щодо сутності поняття «фінансовий результат».

Таблиця 1.3 – Сучасні підходи щодо визначення сутності поняття «фінансовий результат»

Автор	Трактування сутності поняття «фінансовий результат»
Бутинець Ф. Ф. [26]	«Співставлення доходів та витрат підприємства відображених у звіті. Прибуток або збиток організації».
Войтов І.М., Луговський Р.В [19]	«Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства»
Захарченко П.В. Грищенко М.П. [28]	«Різниця між доходами та витратами підприємства чи його окремого підрозділу за певний час. Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді».
Ковтуненко Ю.В. [35]	«Сума валового доходу від звичайної та незвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний проміжок часу»
Братанич М. В., Полозова Т. В. [14]	«Приріст (чи зменшення) вартості власного капіталу підприємства, що утворюється в процесі його підприємницької діяльності».
Лесюк А.С. [40]	«Грошова форма підсумків господарської діяльності організації або її підрозділів, виражена в прибутках або збитках».
Опарін В. М. [48]	«Зіставлення регламентованих податковим законодавством доходів і витрат. Перевищення доходів над витратами становить прибуток, зворотнє явище характеризує збиток».
Поддєрьогін А.М. [53]	«Прибуток або збиток, отриманий в результаті господарської діяльності».
Побережець О. В. [52]	«Прибуток (збиток) від конкретного виду діяльності (виробничої, надання послуг або торгової), який визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат та витрат на збут відповідного виду діяльності та інших операційних витрат»
Денисенко М.П. [20]	«Доходи діяльності підприємства за вирахуванням витрат діяльності».
Олексюк О. І. [29]	«Зіставлення доходів і витрат, регламентованих податковим законодавством».
Фірман Н.Я., Вашків О.П. [62]	«Прибуток або збиток, одержаний від діяльності підприємства».

Примітка: складено автором.

Наведені визначення дозволяють прийти до висновку що категорія «фінансовий результат» є комплексною характеристикою, яка одночасно відображає:

- рівень ефективності використання наявних ресурсів підприємства;
- рівень ефективності застосовуваних управлінських рішень;
- рівень реалізації потенціалу підприємства щодо його економічного зростання.

Проблемою дослідження категорії «фінансовий результат» є те, що в сучасній нормативно-правовій базі відсутня класифікація фінансових результатів що призводить до труднощів у їх оцінці та управлінні ними. Справа в тому, що під час прийняття певних управлінських рішень менеджмент підприємства повинен орієнтуватися на групування за певними ознаками, внаслідок чого підвищується ступень аналітичності отриманої інформації [27].

Методичні засади «формування, оцінки і визнання інформації про доходи, витрати й фінансові результати діяльності у бухгалтерському обліку, а також порядок їх розкриття в фінансовій звітності визначають концептуальні основи складання і подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, П(С)БО 15 “Дохід”, П(С)БО 16 “Витрати”, норми яких поширюються на підприємства незалежно від форм власності».

Фінансові результати (які являють собою систему показників) є цікавими для широкого кола користувачів, що пояснюється їх прямою чи опосередкованою участю в діяльності підприємства. На рисунку 1.1 відображена схема формування фінансових результатів відповідно до інтересів зацікавлених осіб.

Аналіз наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволив встановити певну однотайність відносно підходів до класифікаційних ознак фінансових результатів. У більшості наукових джерел класифікація фінансових результатів виглядає наступним чином (табл. 1.4):

Таблиця 1.4 – Класифікація фінансових результатів

Порядковий номер	Класифікаційна ознака	Види фінансових результатів
1	Відповідно до періоду формування	минулий
		звітний
		майбутній
2	За відповідністю	плановий
		недоотриманий
		надлишковий
3	В залежності від змісту	економічний
		бухгалтерський
		податковий
4	За групами доходів	цільові
		нейтральні
		додаткові
5	За джерелами формування	від реалізації
		від володіння активами
		від зміни цін
6	За способом використання	позитивний
		негативний
		нульовий
7	За характером використання	розподілений
		нерозподілений
8	За рівнями формування	за центрами відповідальності
9	З метою використання для цілей управління	вертикальне групування
		горизонтальне групування
10	За методикою розрахунку прибутку	валовий
		чистий
		маржинальний
		загальний
		сукупний
11	Відповідно до видів діяльності	від операційної діяльності
		від інвестиційної діяльності
		від фінансової діяльності
		від надзвичайної діяльності

Примітка: складено автором.

Існує думка, що величину фінансового результату можна розрахувати «як приріст (зменшення) вартості власного капіталу, який утворився в процесі підприємницької діяльності», що є можливим на основі класичного балансового рівняння, із якого випливає, що «величина власного капіталу є різницею між активами підприємства і його зобов'язаннями» [25, с.191].

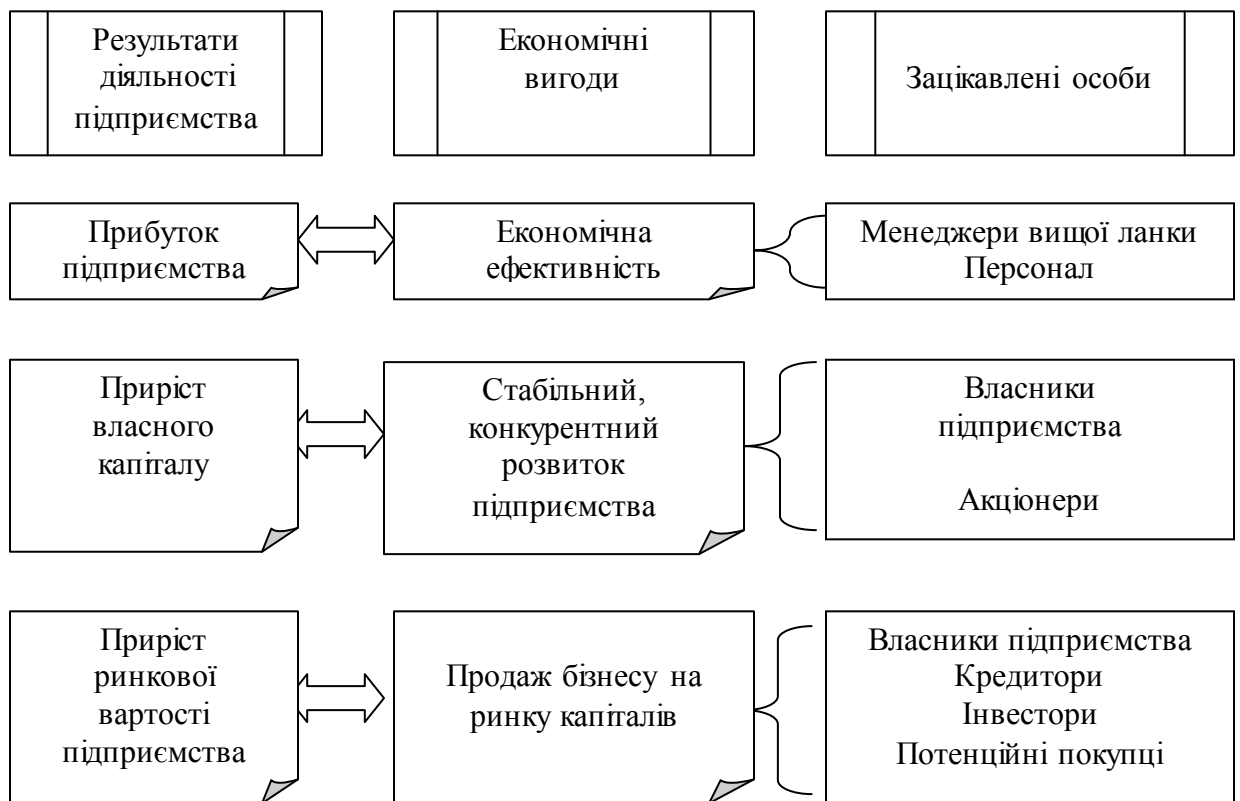

Рисунок 1.1 – Формування фінансових результатів відповідно до інтересів зацікавлених осіб *Джерело [62, с. 105]*

При цьому, даний показник досить важливий тоді, коли власник планує його продавати на ринку капіталів. Важливість результату діяльності у вигляді приросту власного капіталу викликана тим, що він стає ключовим поточним індикатором інтересів власника, і саме він далі впливатиме на розмір прибутку, безпосередньо формуватиме головний ринковий результат діяльності (приріст вартості підприємства) [31]. Очевидно, що кількісна зміна власного капіталу не завжди дорівнюватиме сумі фінансового результату, розрахованого як різниця між доходами і витратами, а тому що на підприємстві існує ряд господарських операцій, які можуть приводити до збільшення вартості власного капіталу підприємства (додаткові внески власників, безкоштовне отримання основних засобів,

дооцінка необоротних активів тощо), і одночасно, не мають відношення до приросту саме величини фінансового результату. Враховуючи це, зазначимо, що «сума фінансового результату і вартість власного капіталу підприємства здійснюють взаємний вплив один на одного, але динаміку зміни (приріст, зменшення) даних показників не можна ототожнювати» [45].

Отже, такі підхід щодо розрахунку фінансового результату як зміни вартості власного капіталу на протязі звітного періоду є не доцільним, тому що не здатний об'єктивно визначити точну величину отриманого підприємством фінансового результату, що розраховується як різниця доходів і відповідних їм витрат.

Значимість показника фінансового результату проявляється не лише через зростання розміру власного капіталу підприємства. Так, збільшення частки нерозподіленого прибутку (капіталізованого позитивного значення фінансового результату) спочатку створює «можливість самозростання вартості капіталу» [25], яка є основним джерелом збільшення величини чистих активів, сформованих за рахунок власного капіталу. У свою чергу, вартість чистих активів здійснює суттєвий вплив на формування ринкової вартості підприємства, яку розраховують за умов об'єднання, продажу, поглинання підприємства. Отже, позитивне значення фінансового результату виступає важливим індикатором зростання власного капіталу, забезпечує підприємству платоспроможність, фінансову незалежність, ділову репутацію й зростання вартості на ринку.

Менеджери вищої ланки мають враховувати, що від величини фінансового результату залежить успіх або невдача фінансово-господарської діяльності підприємства, що забезпечує досягнення зростання прибутку, «як важливого початкового етапу виконання комплексної системи цілей діяльності підприємства, та забезпечує таку послідовність: «прибуток – зростання – розвиток – розширення».

Саме позитивний фінансовий результат, який виступає у ролі прибутку є тим базисом, на основі якого, в першу чергу, відбувається кількісне зростання базових економічних показників, а при досягненні їх відповідного рівня і за наявності достатньої величини фінансового результату суб'єкт господарювання може забезпечити впровадження інноваційної складової у власну діяльність, яка стане основою для забезпечення збалансованого і стійкого розвитку підприємства, підґрунтям підвищення результативності його господарської діяльності. При досягненні стабільної позиції підприємства на ринку й безперервній забезпеченості фінансовими ресурсами відбувається диверсифікація спектру діяльності підприємства. Мета ефективного управління діяльністю підприємства передбачає забезпечення його економічного зростання і розвитку на довгострокову перспективу, що, сприятиме максимальному зростанню його ринкової вартості, як майнового комплексу та зростання його фінансових результатів. Без фінансового планування неможливо буде досягнутий той рівень управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, який забезпечить йому конкурентоспроможність й успіх на ринку, фінансову стабільність і економічний розвиток підприємства, постійне вдосконалення матеріально-технічної бази, соціальний розвиток колективу тощо.

Прибуток - найважливіша категорія, що відображає позитивний фінансовий результат діяльності підприємства. Беручи до уваги основну мету діяльності підприємства щодо максимізації прибутку, можна дискутувати про важливість планування фінансових результатів і прибутку, зокрема і у довгостроковому періоді. Тому для підвищення конкурентоспроможності підприємства доцільно ґрунтовно проводити вивчення й робити аналіз зміни показника прибутку. Отже, «фінансовий результат» є складною та багатовимірною категорією. Фінансовий результат у формі прибутку - головна мета діяльності підприємства і один з ключових показників, що визначає ефективність його діяльності. Величина

фінансового результату є основою, яка забезпечує не лише життєздатність підприємства, а показує рівень прибутковості господарської діяльності, результативності, можливості кількісного зростання основних економічних показників (обсягу виробництва та реалізації, продуктивності праці), характеризує потенціал стійкого розвитку підприємства.

Узагальнюючий, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів.

У практичній діяльності в процесі аналізу фінансових результатів використовується набір стандартних методів. Нижче представлений короткий опис деяких методів аналізу ефективності діяльності підприємства:

1. Горизонтальний (або трендовий) аналіз прибутку базується на вивченні динаміки окремих показників в часі. В процесі використання цього методу аналізу розраховуються темпи зростання (приросту) окремих видів прибутку, визначаються загальні тенденції її зміни (або тренда) . У практиці аналізу прибутку найбільшого поширення набули наступні види горизонтального (трендового) аналізу [28, с.158]:

- порівняння показників формування, розподілу і використання прибутку звітного періоду з показниками попереднього періоду (наприклад, з показниками попереднього місяця, кварталу, року);

- порівняння показників формування, розподілу і використання прибутку звітного періоду з показниками аналогічного періоду минулого року (наприклад, показників третього кварталу звітного року з аналогічними показниками третього кварталу попереднього року). Цей вид аналізу, застосовується на підприємствах з яскраво вираженими сезонними особливостями господарської діяльності;

- порівняння показників формування, розподілу і використання прибутку за ряд попередніх періодів. Метою цього виду аналізу є виявлення тенденцій зміни окремих показників, що вивчаються, прибутки в динаміці.

2. Вертикальний (або структурний) аналіз прибутку базується на структурному розкладанні агрегованих показників її формування, розподілу і використання. В процесі застосування цієї системи аналізу враховується питома вага окремих структурних складових агрегованого показника прибутку. У практиці аналізу прибутку найбільші розповсюдження отримали наступні види вертикального (структурного) аналізу [28, с.157]:

- структурний аналіз прибутку, сформований по окремих сферах діяльності. В процесі здійснення цього аналізу розраховується питома вага або співвідношення сум прибутку по операційній і іншим сферам діяльності;

- структурний аналіз прибутку по окремих видах продукції. Ступінь агрегації номенклатури продукції визначається самим підприємством;

- структурний аналіз активів. В процесі цього аналізу розглядаються співвідношення оборотних і необоротних активів підприємства; склад використовуваних необоротних активів; структура оборотних активів; склад інвестиційного портфеля і інші структурні показники. Результати цього аналізу дозволяють оцінити ресурсний потенціал генерування прибутку підприємством;

- структурний аналіз розподілу чи використання отриманого прибутку.

Таке структурне розкладання здійснюється в розрізі напрямів розподілу прибутку, а по кожному з напрямів розподілу - в розрізі форм конкретного її використання.

3. Порівняльний аналіз прибутку базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних її показників між собою. В процесі користування цієї системи аналізу розраховуються розміри абсолютних і відносних відхилень порівнюваних показників. У практиці управління прибутком найбільшого поширення набули наступні види порівняльного її аналізу [61, с.309]:

– порівняльний аналіз показників рівня прибутку даного підприємства. Середньогалузевий аналіз проводиться підприємством з метою оцінки своєї конкурентної позиції по рівню господарювання і виявлення резервів подальшого підвищення ефективності виробничої діяльності. Відповідно об'єктом такого аналізу є показники операційного прибутку;

– порівняльний аналіз показників прибутку даного підприємства і підприємств-конкурентів. Метою здійснення такого аналізу є визначення конкурентної позиції підприємства в рамках конкретного регіонального ринку відповідної продукції і розробка заходів щодо підвищення прибутковості бізнесу;

– порівняльний аналіз звітних і планових (нормативних) показників прибутку. В процесі цього аналізу виявляється ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних) і визначаються причини цих відхилень. Такий аналіз використовується для контролю процесу поточного формування і використання прибутку, внесення необхідних коректив до напрямів господарської діяльності підприємства [28, с.158].

Прибуток та відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання. Водночас абсолютна сума прибутку не є характеристикою рівня ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність, тобто визначити рентабельність.

Рентабельність (від нім. Rentabel – доходний) - це відносний показник прибутку, який відображає відношення отриманого ефекту (доходу, прибутку) з наявними або використаними ресурсами. Рентабельним є такий стан діяльності, коли протягом певного періоду грошові надходження компенсують понесені витрати, створюється і накопичується прибуток.

Протилежним станом є збитковість, коли грошові надходження не компенсують понесені витрати.

Показники ефективності характеризують здатність понесених витрат (використаних ресурсів) окупитися, що є основою подальшої діяльності підприємства.

Показники рентабельності більш повно, ніж прибуток, відображають результати, діяльності підприємства; вони використовуються як інструменти інвестиційної, цінової політики тощо.

Завданнями аналізу рентабельності є:

- оцінка виконання визначених параметрів (плану, прогнозу тощо);
- вивчення динаміки показників;
- визначення факторів зміни їх рівня;
- пошук резервів зростання рентабельності;
- розробка заходів для використання виявлених резервів.

Аналіз рентабельності діяльності підприємства проводиться за групами відносних показників.

Витратні показники рентабельності характеризують доходність понесених витрат (виробничих, комерційних, інвестиційних тощо) у процесі діяльності.

Для їх розрахунку використовуються показники чистого прибутку, загального прибутку, а також прибутку від реалізації продукції, які співвідносяться із загальною сумою витрат на виробництво та реалізацію, собівартістю виробленої (реалізованої) продукції тощо. Загальна формула витратних показників рентабельності має наступний вигляд:

$$P_v = \Pi / B * 100, \quad (1.1)$$

де P_v – рентабельність витрат;

Π – прибуток;

B – витрати.

Показники рентабельності, розраховані за даним підходом, характеризують ефективність використання засобів, спожитих у процесі виробництва або здійснення інших видів діяльності, а саме скільки підприємство отримує прибутку (ефекту) з кожної гривні, витраченої на здійснення певного виду діяльності. Використовуючи витратний підхід, розраховується і рентабельність інвестиційних проектів як відношення очікуваного прибутку та суми інвестицій у даний проект.

Важливим показниками, які співвідносять з доходами, є коефіцієнт окупності та покриття витрат. Коефіцієнт окупності характеризує величину витрат, понесену підприємством для отримання однієї гривні доходу від продажу продукції (робіт, послуг).

До витратних показників рентабельності відносять рентабельність продукції; рентабельність інвестиційних проектів; рентабельність окремих видів діяльності; коефіцієнт покриття (окупності) понесених витрат.

Ресурсні показники рентабельності розраховуються, якщо необхідно визначити доходність ресурсів або капіталу підприємства (власного, залученого, основного, оборотного тощо.) Вони визначаються як відношення прибутку (валового, загального або чистого) до вартості (капіталу) або їх складових :

$$P_{K(A)} = \Pi / K(A) * 100, \quad (1.2)$$

де $P_{K(A)}$ – рентабельність ресурсів;

Π – прибуток;

$K(A)$ – капітал (активи).

Результати розрахунку показують ефективність діяльності підприємства, активів (капіталу) і їх складових. Коефіцієнти окупності (покриття) активів (капіталу) подібні до витратних показників, але замість сум витрат у знаменнику наводяться суми активів (капіталу).

Доходні показники рентабельності розраховуються як відношення прибутку від реалізації (робіт, послуг) (чистого прибутку) до чистого доходу підприємства:

$$P_{\partial} = \Pi / \text{ЧД} * 100, \quad (1.3)$$

де P_{∂} – рентабельність доходів;

Π – прибуток;

ЧД – чистий дохід.

Це показник ефективності комерційної діяльності, який відображає суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні продажу.

Рентабельність реалізації розраховується у цілому по підприємстві та за окремими видами продукції.

Для розрахунку наведених показників рентабельності в чисельнику показників може відображатися не тільки сума прибутку (валового, загального, чистого), але й сума чистого приросту грошових коштів. Дані показники свідчать про можливість підприємства розраховатися з кредиторами та власниками грошових коштів. Показники рентабельності, які обчислюються на основі приросту грошових коштів, широко застосовуються у країнах з ринковою економікою. Такий підхід є пріоритетним, тому що операції грошовими коштами забезпечують платоспроможність і є істотним показником здорового фінансового стану підприємства.

Ресурсні показники рентабельності цікавлять різних суб'єктів аналізу, зокрема, адміністрації підприємства – віддача (доходність) усіх активів; потенційних інвесторів і кредиторів – віддача на вкладений капітал, власників і засновників – доходність акцій.

Дослідження показників рентабельності дає змогу комплексно оцінити ефективність господарської діяльності підприємства.

Показники рентабельності доцільно розраховувати як в цілому по підприємству, так і за його структурними підрозділами, окремими напрямками діяльності (основна, інвестиційна, фінансова тощо) та видами продукції.

Показники рентабельності використовують для оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів, у ціноутворенні, інвестиційній політиці, для порівняльного аналізу споріднених підприємств, що виробляють таку саму продукцію, для вибору варіантів формування асортименту і структури продукції, аналізу раціональності виробництва продукції.

У процесі аналізу рентабельності оцінюється рівень виконання прийнятих параметрів (плану, прогнозу, тощо), вивчається динаміка показників, фактори змін їх рівня, здійснюється порівняльний багатоваріантний аналіз, визначаються резерви зростання рентабельності. Послідовність аналізу визначається його метою. Наприклад, при виборі варіантів рішень, щодо виробництва окремих видів продукції з погляду попиту на них, доцільність їх випуску вивчається рентабельність окремих виробів і фактори її зміни; при оцінці результатів діяльності – рентабельність реалізованої продукції тощо.

Заходи за допомогою яких можна уникнути впливу негативних тенденцій, виявлених у ході аналізу показників ефективності діяльності:

1. У випадку зниження рентабельності продукції (продажу):

а) при збільшенні собівартості:

- вивчення найбільш вагомих статей собівартості та їх впливу на зміну загального показника;
- розрахунок точки беззбитковості на основі розподілу витрат на постійні і змінні;
- аналіз прибутковості окремих видів продукції і можливостей вдосконалення номенклатури.

б) при зниженні обсягів реалізації:

- розробка ефективних заходів маркетингової політики;
- удосконалення асортиментної політики;
- перегляд політики ціноутворення.

2. У випадку зниження рентабельності активів:

а) при зниженні оборотності активів:

- продаж або списання непотрібних основних виробничих засобів;
- зниження дебіторської заборгованості;

б) у випадку нераціонального використання оборотних активів:

- зниження запасів сировини, матеріалів, палива тощо;
- контроль поточних активів і зобов'язань;
- удосконалення кредитної політики у розрізі контролю за дебіторською заборгованістю.

1.2 Чинники впливу на фінансовий стан підприємства: сутність та класифікація

Фінансово-економічна діяльність кожного підприємства відбувається під постійним впливом різноманітних чинників, які є наслідком змін у політичній, соціальній, економічній ситуації в країні, а також змін у функціонуванні підприємства. Вплив деяких з них може призвести до покращення фінансового стану підприємства, вплив інших – суттєво його погіршити. Пріоритетним завданням кожного підприємства є мінімізація негативного впливу певних чинників, та як наслідок, - стабілізація його фінансового стану. Звідси існує реальна необхідність дослідження чинників впливу на фінансовий стан підприємства, що вимагає проведення аналізу причин виникнення негативних явищ. Слід пам'ятати, що на фінансово-господарську діяльність підприємств негативно впливає невизначеність чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що призводить до неможливості забезпечення відповідного рівня фінансового стану. Навпаки, позитивні значення фінансових коефіцієнтів свідчать про нормальне

функціонування підприємств та відповідне покращення їх економічного потенціалу.

Сутність нормального фінансового стану підприємства полягає у його здатності протистояти впливу сукупності негативних екзогенних та ендогенних факторів, ступінь впливу яких залежить від поточної економіко-політичної ситуації в країні та кон'юнктури фінансового ринку. Менеджмент підприємства повинен моментально реагувати на ризики, що виникають шляхом корегування виробничих програм та застосування певних фінансових важелів. З метою правильного реагування на вплив окремих чинників необхідно їх належним чином класифікувати та згрупувати.

Класифікація чинників – це їх розподіл на окремі групи відповідно до їх певних ознак. Саме класифікація забезпечує визначення місце та ступінь впливу кожного чинника у формуванні фінансових результатів підприємства, можливість встановити причини зміни досліджуваних явищ.

У науковому середовищі єдиного методичного підходу до питання класифікації чинників впливу на фінансово-господарську діяльність нажаль не існує. Значною мірою це пов'язано з тим, що розподіл чинників за певними ознаками та їх подальше групування є часто досить умовним і часто диктується конкретною ситуацією.

Аналізуючи наукові публікації можна прийти до висновку, що найбільш типовими класифікаційними ознаками є ознаки наведені на рисунку 1.2.

1. Відповідно від джерела виникнення чинники поділяють на екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні). Першу групу формують чинники, які не залежать від його діяльності але здійснюють вплив на його фінансовий стан (стан економіки, інфляція, фінансова та податкова політика, політична ситуація і т.п.). Чинники другої групи є наслідком ефективності роботи менеджменту підприємства та пов'язані з ефективністю використання ресурсів підприємства.

Екзогенні чинники впливу виникають внаслідок дії об'єктивних економічних законів та майже не залежать від діяльності підприємства. Щодо ендогенних чинників, то їм притаманний досить високий рівень керованості. До того ж характер їх зміни прямо залежить від організації роботи самого підприємства. Виходячи з цього, вплив екзогенних та ендогенних чинників на фінансово-господарську діяльність підприємства має суттєві відмінності, але і у першому і у другому випадках існує реальна потреба у застосуванні певних методів мінімізації негативних наслідків їх дії.

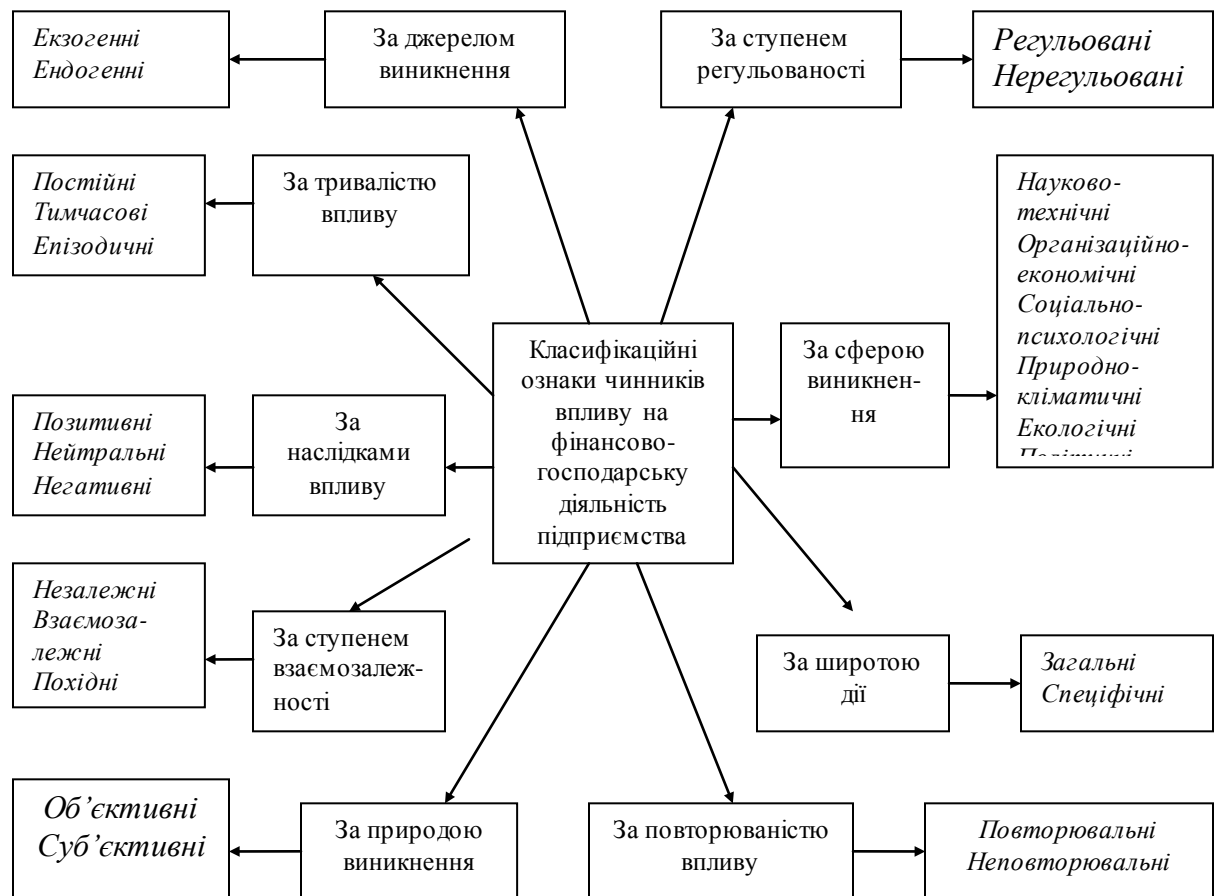

Рисунок 1.2 – Класифікація чинників впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства (складено автором)

Структурування екзогенних чинників впливу на фінансово-господарську діяльність можна здійснити за допомогою використання

методики T.E.M.P.L.E.S. (Technology, Economics, Market, Politics, Laws, Ecology, Society). Основні чинники зовнішнього середовища та їх групування за цієї методикою наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Основні чинники зовнішнього середовища за методикою T.E.M.P.L.E.S

Групи чинників	Основні чинники групи	Напрямок аналізу чинників
Економічно-соціальні	- темпи розвитку національної економіки; - рівень галузево-регіонального розвитку; - динаміка і кон'юнктура ринку; - темп інфляції; - рівень безробіття; - державна політика з питань ціноутворення та розміру мінімальної заробітної плати; - швидкість зростання доходів громадян; - чисельність та структура населення.	- оцінка попиту та пропозиції на цільовому ринку; - чутливість підприємства до вартості позикового капіталу; - аналіз тенденцій фондового та валютного ринку; - оцінка внутрішньогалузевої конкуренції; - опрацювання статистических даних країни задля оцінки макроекономічних показників; - вплив структури населення на діяльність суб'єкта господарювання.
Ситуаційно-політичні	- політична ситуація в країні; - рівень політичної стабільності; - рівень корупції; - адміністративні перешкоди; - система забезпечення і охорони прав власності.	- очікування рішень посадових осіб; - вплив реформ та програм уряду на діяльність підприємства; - оцінка політичних змін в країні.
Нормативно-правові	- нормативно-правове забезпечення у сфері трудових відносин та динаміка їх змін; - нормативно-правові акти з питань регулювання господарської діяльності; - законодавство у сфері оподаткування.	- дослідження змін і тенденцій, як на рівні держави так і на місцевому рівні, які прямо чи опосередковано можуть вплинути на діяльність підприємства; - оцінка впливу чинного законодавства на діяльність підприємства.
Технологічні	- розвиток нових технологій і можливість їх запровадження на підприємстві; - новітні стандарти техніки та обладнання.	- аналіз можливостей підприємства вводити у виробничий процес новітні технології; - оцінка можливості запровадження нових методів отримання, зберігання та обробки інформації.
Екологічні	- нормативно-правове забезпечення та стандарти у сфері охорони здоров'я та екологічної безпеки.	- аналіз впливу підприємства на екологію регіону; - оцінка діяльності конкурентів у екологічній сфері.

Джерело [59, с. 120]

2. За природою виникнення можна виділити такі види факторів, як об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних чинників відносяться стихійні лиха та природні катаклізми, екологічні та демографічні чинників, інфляція. Суб'єктивні чинники є наслідком конкретної діяльності менеджменту та працівників підприємства та цілком і повністю залежать від неї. Саме

ефективне керівництво підприємством, раціональна організація виробництва, роботи економічної та фінансової служб, кваліфікація працівників є запорукою успішного ведення бізнесу, виконання поставлених завдань та забезпечення стійкого фінансового стану.

3. Поділ чинників на загальні і специфічні (за широтою дії) дозволяє врахувати специфіку діяльності окремих підприємств та галузей виробництва. Чинники, дія яких спостерігається у усіх сферах економіки відносяться до загальних (ліквідність, платоспроможність, ділова активність, фінансова стійкість). До специфічних чинників відносяться ті, що є притаманними для окремої галузі або для окремого підприємства.

4. Для виявлення чинників, вплив яких на фінансово-господарську діяльність слід мінімізувати або навпаки використовувати, вони поділяються на позитивні, нейтральні та негативні.

5. За сферою виникнення чинники впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства поділяються на науково-технічні, організаційно-економічні, соціально-психологічні, природно-кліматичні, екологічні, політичні, правові. Завдяки цьому розподілу виникає можливість визначити природу цього чинника та види ресурсів, необхідних для того щоб впливати на його дію.

6. Класифікація чинників за ступенем регульованості дозволяє визначити можливість впливу менеджменту підприємства на дію відповідних чинників. До нерегульованих чинників слід віднести стан світової економіки, стабільність політико-економічної ситуації в країні, інфляційні процеси, існування та досконалість правового забезпечення підприємницької діяльності; ступінь державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, наявність платоспроможного попиту населення. Чинники, дія яких може піддаватися певному коригуванню з боку менеджменту підприємства шляхом ухвалення відповідних управлінських рішень є регульованими. Їх можна об'єднати у кілька груп, а саме: економічні, організаційні, матеріально-технічні, соціальні (рис.1.3.).

Рисунок 1.3 – Класифікація чинників впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства за ступенем їх регульованості (складено автором).

7. Групування чинників за тривалістю впливу на постійні, тимчасові, епізодичні надає можливість визначити першочерговість, оперативність і тривалість розроблення й реалізації заходів реагування на дію того чи іншого чинника.

8. За ступенем взаємозалежності чинники впливу поділяються на незалежні, взаємозалежні, похідні. Завдяки цьому виникає можливість дослідити причинно-наслідкові зв'язки між окремими чинниками під час їх впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства.

9. Класифікаційну ознаку за тривалістю впливу доповнює розподіл чинників за повторюваністю впливу, які поділяються на повторювальні та неповторювальні. Це дозволяє визначити доцільність або недоцільність витрат пов'язаних із заходами реагування на чинники одноразової дії.

Можна прийти до висновку, що кожне окреме підприємство, як самостійний учасник ринкових відносин, має притаманний лише йому набір чинників впливу на його фінансово-господарську діяльність. Це вимагає від нього розробки унікальної системи управління застосування якої надасть можливість ідентифікувати основні чинники, визначити заходи, щодо мінімізації їх негативного впливу та розрахувати ефект від їх застосування.

1.3 Система показників, що використовуються у фінансовому аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства

Ефективність функціонування кожного підприємства залежить насамперед від того, відповідають чи не відповідають управлінські рішення, якими воно керується для досягнення успіху на ринку, цим умовам. Базою для обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень може бути тільки глибокий комплексний аналіз діяльності підприємства.

У ході такого аналізу всі сторони діяльності підприємства оцінюються з позицій досягнення максимально можливого економічного результату (прибутку, рентабельності) за рахунок оптимально ефективного використання наявних ресурсів, насамперед фінансових ресурсів.

Будь-яке управління складається з двох етапів. На першому етапі на підставі відповідної інформації та її аналітичного опрацювання оцінюють стан і динаміку того чи іншого процесу. На другому етапі, якщо

аналіз визначить необхідність втручання з метою зміни якихось параметрів у ньому, приймається власне управлінське рішення, при цьому аналітик може підготувати для менеджера навіть проект цього рішення.

В умовах ринкових відносин система планування всередині підприємства зберігається, проте змінюються його обсяги і деякі підходи. Фінансово-економічний аналіз є необхідною умовою планування діяльності підприємства. Саме він забезпечує необхідне обґрунтування планових показників, дає оцінку досягнутому рівню виробництва і витрачання ресурсів, досліджує рівень попиту, ринкові ціни та ефективність роботи підприємства.

Отже, під фінансово-економічним аналізом діяльності підприємства розуміють комплексне вивчення їх функціонування з метою об'єктивної оцінки досягнутих фінансових результатів і виявлення шляхів подальшого підвищення прибутковості (рентабельності) при забезпеченні безпечного рівня ліквідності.

Загальна схема аналізу фінансово-економічного стану підприємства має наступний вигляд (рис. 1.4).

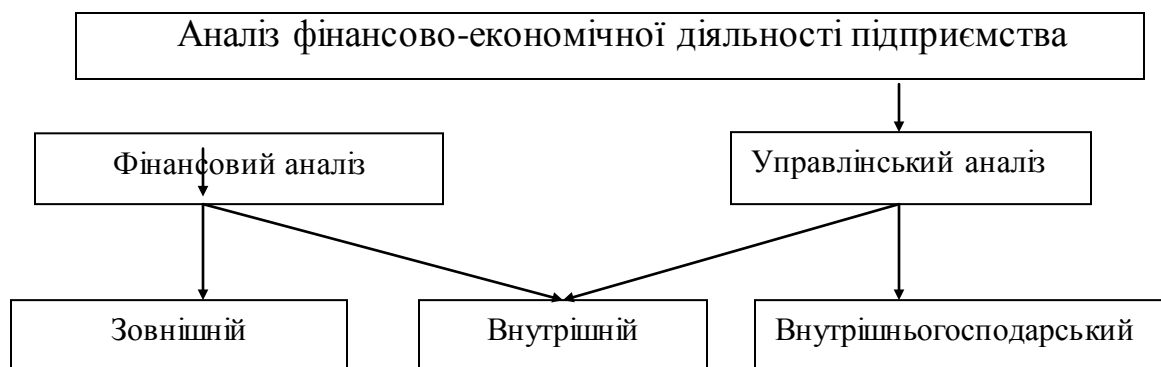

Рисунок 1.4 – Схема аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства (Складено автором)

В процесі фінансово-економічного аналізу в умовах ринкової економіки вирішуються такі завдання:

- об'єктивна і всебічна оцінка досягнутих результатів діяльності підприємства з точки зору їх сумірності з вкладеним капіталом і поточними витратами на ведення господарської діяльності. Найчастіше результати фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства в умовах ринкової економіки оцінюються на підставі визначення різноманітних показників прибутковості і рентабельності, які потім порівнюються з показниками вкладеного капіталу та поточних витрат;

- виконання сформульованого як перше завдання фінансово-економічного аналізу здійснюється паралельно з визначенням рівня дотримання вимог ліквідності як необхідної умови функціонування підприємств у ринковій економіці, яка через об'єктивність законів свого існування не забезпечує жодному суб'єкту господарювання гарантії від банкрутства;

- виявлення факторів, які визначили той або інший результат фінансово-господарської діяльності підприємства, їх взаємозв'язків і причинних зв'язків між управлінськими рішеннями, які приймаються у ході виробничого або іншого підприємницького процесу, і досягнутими результатами [11; 28; 38].

Значення аналізу фінансово-економічного стану складно переоцінити, оскільки саме він є тією базою, на якій будується розробка фінансової політики підприємства. Аналіз опирається на показники квартальної й річної бухгалтерської звітності. Попередній аналіз здійснюється перед складанням бухгалтерської й фінансової звітності, коли ще є можливість змінити ряд статей балансу, а також для складання пояснювальної записки до річного звіту. На основі даних підсумкового фінансово-економічного стану здійснюється вироблення майже всіх напрямків фінансової політики підприємства, і від того, наскільки якісно він проведений, залежить

ефективність прийнятих управлінських рішень. Якість самого аналізу залежить від застосовуваної методики, вірогідності даних бухгалтерської звітності, а також від компетентності особи, що приймає управлінське рішення в області фінансової політики.

У науковому середовищі питання вибору методичного підходу до проведення аналізу господарської діяльності підприємства є досить дискусійним. Вітчизняні вчені, зокрема Н.Г. Міценко, М.Р. Мудрий [45, с. 216], Р.В. Руда [86, с. 171], Т.С. Шабатура, Н.В. Лагодієнко [65, с. 105], Н. Левченко [39, с. 115], Р.О. Толпежніков [84, с. 280], В.Г. Корнійчук [36, с. 6], Г.І. Рзаєв, О.В. Жовтинська [58, с. 52–53], О.І. Маслак О.І., О.О. Безручко [85, с. 125], В.В. Турчак, С.Д. Чижинська [61, с. 50] пропонують різні підходи до цього питання, а саме:

- проведення аналізу показників фінансового стану підприємства;
- доповнення аналізу показників фінансового стану підприємства аналізом чинників зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища, а також поточною і прогностною оцінкою вартості бізнесу та якості управління фінансами;
- за допомогою дослідження таких чотирьох перспектив: 1) фінанси; 2) внутрішні бізнес процеси; 3) клієнти; 4) навчання та зростання;
- проведення аналізу показників, наведених у Statement on Management Accounting «Measuring entity performance» (SMA 4D – Стандарт управлінського обліку «Вимірювання ефективності підприємства»), що розроблений Інститутом управлінського обліку США (ІМА). Вказаний стандарт містить наступні показники: «чистий прибуток і прибуток на акцію; ринкова вартість компанії; рентабельність інвестицій (ROI); залишковий дохід; грошовий потік»;
- доповнення аналітичних досліджень індикаторами кредитного залучення, інвестиційного забезпечення, фінансової безпеки, загрози банкрутства, резервного забезпечення;

– врахування критерію «можливість залучення додаткового капіталу» [84, с. 280].

Науковці І.М. Камінська, О.А. Мишко, Д.С. Шишка досліджуючи це питання наводять наступну таблицю (табл.1.6):

Таблиця 1.6 – Методичні підходи до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства

Методичні підходи	Зміст і особливості підходу
Ресурсний підхід	Передбачає дослідження обсягів, структури, динаміки та джерел формування фінансових ресурсів підприємства як елементів фінансового потенціалу підприємства.
Результативний підхід	Полягає у дослідженні фінансових результатів від провадження виробничо-господарської діяльності та віддачі використовуваних при цьому ресурсів, які формують фінансовий потенціал підприємства.
Факторний підхід	Передбачає дослідження системи факторів, що кількісно чи якісно чинять вплив на фінансовий потенціал підприємства.
Вартісний підхід	Полягає у визначенні обсягу фінансового потенціалу підприємства у вартісних показниках.
Порівняльний підхід	Полягає у аналітичному дослідженні фінансового потенціалу одного підприємства у порівнянні з іншим підприємством.
Експертно-бальний підхід	Передбачає визначення рівня фінансового потенціалу підприємства на основі експертних оцінок
Рейтинговий підхід	Передбачає складання рейтингу підприємств за кількісно-якісними показниками фінансового потенціалу підприємства.

Джерело [91, с. 105]

Кожен з методичних підходів до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства використовує певні прийоми та методи аналізу.

Більшість дослідників згадують про шість основних прийомів аналізу, а саме:

1) горизонтальний аналіз. Полягає у порівнянні кожного значення звітності з відповідними показниками за минулі періоди, тобто у розрахунку темпів їх зростання;

2) вертикальний аналіз. Передбачає розрахунок структури узагальнюючих фінансових показників;

3) трендовий аналіз. Порівнювання значень певного фінансового показника за певну кількість попередніх періодів з метою визначення основної тенденції динаміки цього показника (тренда);

4) коефіцієнтний аналіз. Розрахунок співвідношень між окремими статтями звітності підприємства з метою визначення взаємозв'язку між показниками;

5) порівняльний аналіз. Порівняння окремих фінансових показників діяльності підприємства із аналогічними показниками його дочірніх підприємств, підприємств-конкурентів або із середньогалузевим чи середніми показниками;

б) факторний аналіз. Проводиться з метою виявлення впливу окремих факторів на кінцевий результат.

Під час проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства аналітики можуть застосовувати різні методи. Під методом аналізу фінансово-господарської діяльності слід розуміти комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

Економічна теорія розглядає різні підходи до класифікації методів економічного та фінансового аналізу. Більшість дослідників поділяють методи аналізу на формалізовані та неформалізовані.

Формалізованими методами фінансового аналізу вважають ті, основою яких є жорстко формалізовані аналітичні залежності.

Неформалізовані методи аналізу не мають жорстких аналітичних взаємозв'язків. Вони побудовані на описі аналітичних процедур на логічному рівні. Ці методи мають більш суб'єктивний характер ніж формалізовані методи, оскільки кінцевий результат їх застосування суттєво залежить від досвіду, інтуїції та кваліфікації аналітика.

Рисунок 1.5 відображає склад формалізованих та неформалізованих методів фінансового аналізу.

Інші дослідники пропонують інший розподіл, згідно якого методи фінансового аналізу поділяються на три групи:

- економіко-статистичні (графічний, групування, середніх та відносних величин, індексний, методи дослідження рядів динамики);
- математико-статистичні (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів);
- математичне моделювання.

Рисунок 1.5 – Класифікація методів фінансового аналізу (складено автором).

Розробка прогностичних моделей фінансового стану підприємства необхідна для вироблення генеральної фінансової стратегії по забезпеченню підприємства фінансовими ресурсами, оцінки його можливостей у перспективі. Вона повинна будуватися на основі вивчення реальних фінансових можливостей підприємства, внутрішніх і зовнішніх факторів і охоплювати такі питання, як оптимізація основних і оборотних коштів, власного й позикового капіталу, розподіл прибутку, інвестиційна й цінова політика. Основна увага при цьому приділяється виявленню й мобілізації внутрішніх резервів збільшення грошових доходів, максимальному зниженню собівартості продукції й послуг, виробленню правильної політики розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства на всіх стадіях його кругообігу.

Існують три основні типи моделей, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства: описові, предикативні та нормативні.

Описові моделі є основними. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності. Описові моделі засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

Предикативні моделі - це моделі передбачувального, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені з них: розрахунки точки критичного обсягу продажу, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

Нормативні моделі - це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються, головне, у внутрішньому фінансовому аналізі. Їхня суть полягає у

встановленні нормативів на кожну статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та у розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Фінансовий аналіз значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей.

Таким чином, у ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу. Їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

На наш погляд, алгоритм проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства повинен складатися з наступних етапів:

1) аналіз забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, який передбачає проведення горизонтального і вертикального аналізу балансу підприємства та звіту про його фінансовий стан;

2) аналіз фінансового стану підприємства, який охоплює аналіз його майнового стану, аналіз ділової активності, аналіз ліквідності та платоспроможності, аналіз фінансової стійкості, аналіз фінансових результатів;

3) узагальнююча оцінка фінансового стану підприємства на підставі застосування математичних моделей.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально і всебічно характеризують господарський стан підприємства.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про

економічну доцільність продовження своїх відносин з підприємством або встановлення таких відносин.

У кожного з партнерів підприємства, — акціонерів, банків, податкових адміністрацій, — свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Зрозуміло, що в підтримуванні доброго фінансового стану заінтересоване передовсім саме підприємство. Однак такий фінансовий стан формується в процесі взаємовідносин будь-якого підприємства із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. Інша річ, що безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, котрі завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес [20. с.62].

Отже, необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану підприємства залежить його економічна перспектива.

Розглянемо порядок розрахунку основних оцінних показників з урахуванням стандартів бухгалтерського обліку.

Для оцінки майнового стану підприємства доцільно використовувати кілька показників, розраховуючи їх у порядку, наведеному в табл. 1.7.

Оцінка комплексу перелічених показників дає змогу визначити, наскільки ефективно використовується майно підприємства, чи все у нього гаразд із оновленням основних засобів сучаснішою технікою, чи своєчасно позбавляється підприємство фізично і морально застарілого устаткування і обладнання. Такий аналіз наочно продемонструє конкретні резерви підвищення ефективності використання майна підприємства. [26, с.77].

Таблиця 1.7 – Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки майнового стану підприємств

№ з/п	Показник	Порядок розрахунку або джерело одержання вихідних даних
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	Результат нетто-балансу
2	Питома вага активної частини основних засобів	Вартість активної частини основних засобів / Вартість основних засобів
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	Знос / Вартість основних засобів за балансом
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Балансова вартість, основних засобів, які надійшли за період, що аналізується / Балансова вартість, основних засобів, на кінець періоду, що аналізується
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	Балансова вартість, основних засобів, які вибули в період, що аналізується/ Балансова вартість, основних засобів, на початок періоду, що аналізується

Примітка: складено автором

Вартість активів підприємства характеризує кількість господарських активів, які є в його розпорядженні. На підставі цього показника визначається загальна вартість активів, які знаходяться на балансі підприємства. Збільшення цього показника оцінюється позитивно.

До активної частини основних засобів відносять машини, обладнання і транспортні засоби. Збільшення питомої ваги активної частини основних засобів оцінюється позитивно.

Коефіцієнт зносу основних засобів відображає частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. За допомогою цього показника визначається стан основних засобів. Чим меншим є значення цього показника, тим кращім є стан основних засобів.

Коефіцієнт оновлення основних засобів вказує на те, яку частину наявних на кінець звітного періоду основних засобів становлять нові основні засоби.

Коефіцієнт вибуття основних засобів оказує, яка частина основних засобів, з котрими підприємство почало діяльність у звітному періоді, вибула з причини зносу та з інших причин.

Для оцінки ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства найчастіше використовуються показники наведені в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8 – Класифікація та порядок розрахунку показників оцінки ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства

Найменування показника	Оцінка показника	
	За нормативним значенням	За динамікою
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	>1,0	Збільшення
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,5	Збільшення
3. Коефіцієнт абсолютно ліквідності	>0,2	Збільшення
4. Частка оборотних активів в загальній сумі активів	За планом	За планом
5. Частка виробничих запасів в оборотних активах	>0,5	Збільшення

Примітка: складено автором

На основі оцінки за цими показниками можна не тільки оцінити в динаміці стан і тенденції кредитоспроможності, платоспроможності і ліквідності підприємства, а й визначити «вузькі» місця, розв'язавши проблеми яких можна поліпшити ці показники. Тобто, результатом такого аналізу має стати виявлення потенційних можливостей поліпшення ліквідності підприємства, підвищення його платоспроможності та конкурентоспроможності [15. с.156].

Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт платоспроможності) дає загальну оцінку платоспроможності підприємства і показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Логіка цього показника полягає в тому, що підприємство погашає короткострокові зобов'язання в основному за рахунок поточних активів. Отже, якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним. Розмір перевищення

задається коефіцієнтом покриття. Значення цього показника залежить від галузі, і від виду діяльності. У європейській обліково-аналітичній практиці наводиться критичне мінімальне значення цього показника. Визнано, що поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання.

Цей показник має особливе значення для оцінки підприємства покупцями, інвесторами, кредитними установами; залежить від галузі виробництва, виду діяльності, тривалості виробничого циклу, структури запасів, форм розрахунку з покупцями тощо.

Якщо коефіцієнт буде дорівнювати 1,0, то підприємство у разі погашення поточної заборгованості повинно припинити функціонування, так як у нього не буде оборотних засобів для продовження процесу виробництва, ведення поточної діяльності. Дослідним шляхом встановлено, що ресурси підприємства повинні бути не менш як вдвічі більше від існуючої поточної заборгованості, так як лише в такій ситуації воно зможе при повному погашенні заборгованості продовжувати функціонувати.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є аналогічним коефіцієнту покриття, але обчислюється за вузьким колом поточних активів (з розрахунку виключають найменш ліквідну їх частину — виробничі запаси).

Кошти, які можна отримати у разі вимушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути суттєво меншими за витрати на їх придбання. За ринкової економіки типовою є ситуація, коли під час ліквідації підприємства отримують 40 % і менше від облікової вартості запасів. В іноземній літературі трапляється орієнтовне (найнижче) значення цього показника — 1. Однак ця оцінка також досить умовна.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найжорсткішим критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Рекомендована нижня межа цього показника — 0,2.

Коефіцієнт покриття запасів розраховується як співвідношення величини стабільних джерел покриття запасів і суми запасів. Якщо значення цього

показника є меншим за 0,6—0,8, то поточний фінансовий стан підприємства вважають недостатньо стійким.

Частина власних оборотних коштів у покритті запасів. Це вартість запасів, яка покривається власними оборотними коштами. Має велике значення для підприємств торгівлі. Рекомендована нижня межа цього показника — 50 % [28, с.183].

Аналіз усього комплексу показників даного напрямку доцільно доповнювати докладною оцінкою кредитоспроможності підприємства.

Під кредитоспроможністю підприємства розуміють наявність у нього фінансових можливостей одержання кредиту та повернення його у належний термін.

Перш ніж надати кредит, банк визначає той рівень ризику, що його він готовий узяти на себе, та розмір кредиту, який може бути наданий.

Аналіз умов кредитування передбачає вивчення:

- «солідності» позичальника, яка характеризується своєчасністю розрахунків за раніше одержаними кредитами, якістю звітів, відповідальністю та компетентністю керівництва;
- можливостей позичальника виробляти конкурентоспроможну продукцію;
- його дохідності — банк оцінює прибутки, які планує отримати позичальник з погляду можливості виплати банку як відсотків, так і основного боргу;
- цілей використання кредиту;
- суми кредиту.

Цей аналіз робиться одночасно з оцінкою ліквідності балансу та співвідношення між власними і позичковими коштами.

Аналізуючи кредитоспроможність, використовують, крім перелічених вище, низку додаткових показників, зокрема:

- 1) норму прибутку на вкладені кошти;
- 2) ліквідність балансу підприємства.

Норма прибутку визначає відношення суми прибутку до загальної суми пасиву за балансом. Зростання цього показника свідчить про тенденцію до збільшення прибуткової діяльності позичальника та його дохідності.

Нині, за умов нестабільного фінансового стану багатьох підприємств, можливості їхнього банкрутства, особливого значення набуває систематична (не рідше одного разу на квартал) оцінка фінансової стійкості та стабільності підприємства. Таку оцінку доцільно здійснювати (у разі деталізованого аналізу) за допомогою наступних фінансових коефіцієнтів (табл. 1.9)

Таблиця 1.9 – Класифікація та порядок розрахунку показників фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Показник	Порядок розрахунку або джерело одержання вихідних даних
1	Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Пасиви
2	Коефіцієнт стійкості фінансування	Стійкі джерела фінансування (сума першого та другого розділів пасиву) / Пасиви
3	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	Власні обігові кошти / Оборотний капітал
4	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Позиковий капітал / Пасиви
5	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні обігові кошти / Власний капітал
6	Коефіцієнт фінансової стабільності	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Пасиви

Примітка: складено автором

Деталізований аналіз в динаміці фінансової стійкості і стабільності підприємств за сукупністю перелічених показників надає можливість провести усебічну оцінку стану і тенденцій зміни фінансової стійкості підприємства будь-якої сфери діяльності, форми власності та визначення наявних потенційних можливостей (резервів) підвищення фінансової стійкості та стабільності.

Оцінити наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси (засоби) дозволяє аналіз ділової активності.

Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання, ступінь виконання завдання за основними показниками господарської діяльності тощо.

Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів - показників оборотності. Так як розмір річного обороту залежить від швидкості оборотності засобів, тому з розмірами обороту та, відповідно, із оборотністю пов'язана величина умовно-постійних витрат: чим швидший оборот, тим менше на кожен оборот припадає сума цих витрат.

Рівень ділової активності підприємства доцільно оцінювати за допомогою наступних фінансових коефіцієнтів (табл. 1.10).

Таблиця 1.10 – Класифікація та порядок розрахунку показників ділової активності підприємства

№ з/п	Показник	Порядок розрахунку або джерело одержання вихідних даних
1	Коефіцієнт обіговості активів	Чистий дохід від реалізації / Середня сума активів за період
2	Коефіцієнт обіговості оборотних активів	Чистий дохід від реалізації / Середня сума оборотних активів за період
3	Коефіцієнт обіговості запасів	Чистий дохід від реалізації / Середня вартість запасів
4	Коефіцієнт обіговості грошових коштів	Чистий дохід від реалізації / Середній залишок грошових коштів
5	Коефіцієнт обіговості власного капіталу	Чистий дохід від реалізації / Середня вартість власного капіталу за період
6	Коефіцієнти завантаженості активів (їх складових та власного капіталу)	Є оберненими до відповідних коефіцієнтів обіговості
7	Тривалість обороту активів (їх складових та власного капіталу)	Є величиною оберненою до відповідного коефіцієнту обіговості, помноженого на 360

Примітка: складено автором

Аналіз цих показників дає змогу оцінити в динаміці оборотність усього власного капіталу, мобільних, оборотних коштів, готової продукції, дебіторської та кредиторської заборгованості, фондівддачі основних засобів. На цій основі можна висновувати щодо наявних резервів прискорення обороту всіх перелічених складових майна та коштів підприємства, а отже — щодо стану його ділової активності.

Важливою складовою фінансового аналізу підприємства будь-якої сфери діяльності і форми власності має бути оцінка його прибутковості. Для цієї мети доцільно використовувати шість показників, розраховуючи їх за порядком, вказаним у таблиці 1.11.

Таблиця 1.11 – Класифікація та порядок розрахунку показників прибутковості підприємства

№ з/п	Показник	Порядок розрахунку або джерело одержання вихідних даних
1	Прибутковість інвестицій у звичайній акції	$((\text{Прибуток від звичайної діяльності після сплати податків та дивідендів на привілейовані акції})/(\text{Зобов'язання перед акціонерами}-\text{Загальна вартість акцій})) \times 100\%$
2	Прибутковість інвестицій у фірму	$(\text{Прибуток від звичайної діяльності після сплати податків}/\text{Інвестиції}) \times 100\%$
3	Головний показник прибутковості	$((\text{Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування})/(\text{Усього активів}-\text{Нематеріальні активи})) \times 100\%$
4	Прибутковість активів	$((\text{Прибуток від звичайної діяльності після сплати податків та дивідендів на привілейовані акції})/(\text{Усього активів}-\text{Нематеріальні активи})) \times 100\%$
5	Оборотність матеріальних активів	Обсяг реалізації/Матеріальні активи
6	Прибутковість реалізації	$(\text{Чистий прибуток від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг})/(\text{Обсяг реалізації}) \times 100\%$

Примітка: складено автором

Аналіз перелічених показників дає можливість оцінити прибутковість підприємства за основними її складовими і визначити можливі резерви її підвищення [4. с. 412].

Обов'язковою і важливою складовою фінансового аналізу має бути оцінка показників рентабельності підприємства. Таку оцінку доцільно здійснювати за сімома показниками [28. с. 156].

Таблиця 1.12 – Класифікація та порядок розрахунку показників прибутковості підприємства

№ з/п	Показник	Порядок розрахунку або джерело одержання вихідних даних
1	Рентабельність продажу	Валовий прибуток / Чистий дохід
2	Рентабельність основної діяльності	Прибуток від реалізації / Витрати на виробництво продукції
3	Рентабельність основного капіталу	Чистий прибуток / середньорічна вартість основного капіталу
4	Рентабельність власного капіталу	Прибуток до оподаткування / Середньорічна вартість власного капіталу
5	Період окупності власного капіталу	Власний капітал / Чистий прибуток
6	Рентабельність усього капіталу	Чистий прибуток / (Фінансові ресурси – Поточні зобов'язання)
7	Рентабельність перманентного капіталу	Прибуток до оподаткування / Середньорічна вартість власного капіталу та довгострокових зобов'язань

Примітка: складено автором

Оцінка рентабельності за переліченими показниками характеризує такі складові рентабельності, як рентабельність продажу, основної діяльності, основного, власного та перманентного й усього капіталу підприємства. Динаміка цих показників дасть змогу визначити конкретні резерви її підвищення.

Важливо не тільки систематично розраховувати та порівнювати в динаміці показники фінансового стану підприємства, а й правильно їх оцінювати. З цією метою виходячи із прогресивної вітчизняної та світової практики можна рекомендувати систему нормативних значень показників (коефіцієнтів): співвідношення залучених і власних коштів; маневреності власних коштів; реальної вартості основних коштів у вартості майна підприємств; абсолютної ліквідності; проміжний коефіцієнт покриття;

загальний коефіцієнт покриття; чистої виручки; автономії; забезпечення запасів і витрат власними коштами; майна виробничого призначення; поточної ліквідності; маневреності капіталу, що функціонує; швидкої ліквідності; концентрації залученого капіталу; фінансової залежності; котирування акцій; забезпечення поточних активів власними оборотними коштами; співвідношення матеріально-виробничих запасів з власними коштами; накопичення амортизації; ліквідних і неліквідних коштів; дебіторської та кредиторської заборгованості; оперативної ліквідності.

Зіставляючи фактичні показники оцінки ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості і стабільності кожного підприємства з наведеними нормативними значеннями, можна зробити висновок про відповідність фактичних значень оцінних показників стану ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості нормативним значенням, а отже – про необхідність та резерви поліпшення відповідних складових оцінки фінансового стану.

Залежно від мети та завдань аналізу в кожному конкретному випадку вибирають оптимальний комплекс показників та напрямків аналізу фінансового стану підприємства.

Слід підкреслити, що всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості. Тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна лише на підставі використання належного комплексу показників з урахуванням впливу на них різних факторів [7 с. 96].

Для синтезу оцінки фінансової стійкості підприємства можна використовувати методи комплексної економічної оцінки [31, с.151-174].

Висновки до розділу 1.

Досліджуючи діяльність будь-якого підприємства слід розуміти, що усі, без винятку, аспекти його господарчої діяльності необхідно розглядати через призму фінансів, фінансового результату, а господарську діяльність підприємства – як фінансову діяльність.

Розробка напрямків підвищення економічної ефективності діяльності підприємства потребує проведення фінансово-економічного аналізу, на підставі якого можна рекомендувати шляхи покращення його фінансового стану.

Основними складовими фінансового аналізу є дослідження майнового стану підприємства, ступеня його ділової активності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та фінансових результатів. Результати аналізу дозволяють визначити заходи щодо системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Аналіз кожного окремого елемента аналізу слід проводити шляхом розрахунку певної кількості фінансових коефіцієнтів. Для цього необхідно визначити, серед їх великої кількості, найбільш важливі та суттєві.

Аналіз фінансових результатів необхідно проводити за допомогою розрахунку як абсолютних (прибуток) та й відносних (рентабельність) показників. Дослідження показників рентабельності надає можливість визначити заходи щодо підвищення ефективності господарювання.

2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс»

Приватне акціонерне підприємство «Запоріжжкокс» — одне з найбільших коксохімічних підприємств України яке виробляє близько 10 % всього виробленого в Україні коксу.

Підприємство входить до групи «Метінвест Холдинг». Головний покупець продукції підприємства — металургійний комбінат «Запоріжсталь». Вугільну сировину підприємство отримує від постачальників з України, США, Канади. Продукцію експортує до Туреччини, Єгипту, Чехії та країн Балтії.

Запорізький коксохімічний завод був побудований у 1934 році з метою забезпечення потреб у коксі «Запоріжсталі». У 1980-х роках була проведена реконструкція та модернізація виробництва.

У 1995 році Кабінет міністрів України ухвалив рішення про приватизацію підприємства.

До початку 1999 року найбільшим пакетом акцій підприємства в розмірі 48,85 % володіло ЗАТ «Інвестиційна компанія „Трудінвест“», засновниками якої виступали 14 фізичних осіб, що були керівниками ВАТ «Запоріжжкокс». У подальшому, це закрите акціонерне товариство (дві третини статутного фонду) спільно з ВАТ «Запоріжжкокс» (третина статутного фонду) створили ВАТ «Торговий дім „Запоріжжкокс“», яке охопило 19,88 % акцій заводу.

До початку 2002 р. акціями «Запоріжжкокс» володіли 16 керівників підприємства і 5 фірм, при цьому 30 % акцій було зосереджено у ВАТ «Запоріжсталь»

Влітку 2012 р., з дозволу Антимонопольного комітету України, контрольний пакет акцій «Запоріжкокс» перейшов у власність голландської «Private Limited Liability Company Metinvest BV» (дочірньої компанії транснаціональної гірничо-металургійної групи «Метінвест»).

У 2016 р. загальними зборами акціонерів було прийнято рішення про перетворення форми власності з «Публічного акціонерного товариства» у «Приватне акціонерне товариство».

Зараз 52,4 % акцій ПрАТ «Запоріжкокс» належить групі «Метінвест» і 42,7 % «Запоріжсталь».

Організаційна структура ПрАТ «Запоріжкокс» є лінійно-функціональною. Головним органом є збори акціонерів, якому безпосередньо підпорядковується голова правління. Голові правління підпорядкований директор з виробництва у веденні якого знаходяться 5 основних цехів: вуглепідготовчий, коксовий цех, цех уловлювання хімічних продуктів коксування, цех очищення коксового газу від сірководню, цех смолопереробки кам'яновугільної смоли.

Крім того, у складі заводу, існує 6 допоміжних цехів по обслуговуванню основного виробництва, а саме: ремонтний цех, енергетичний цех, залізничний цех, цех безрейкового транспорту, котлотурбінний цех, центральна заводська лабораторія.

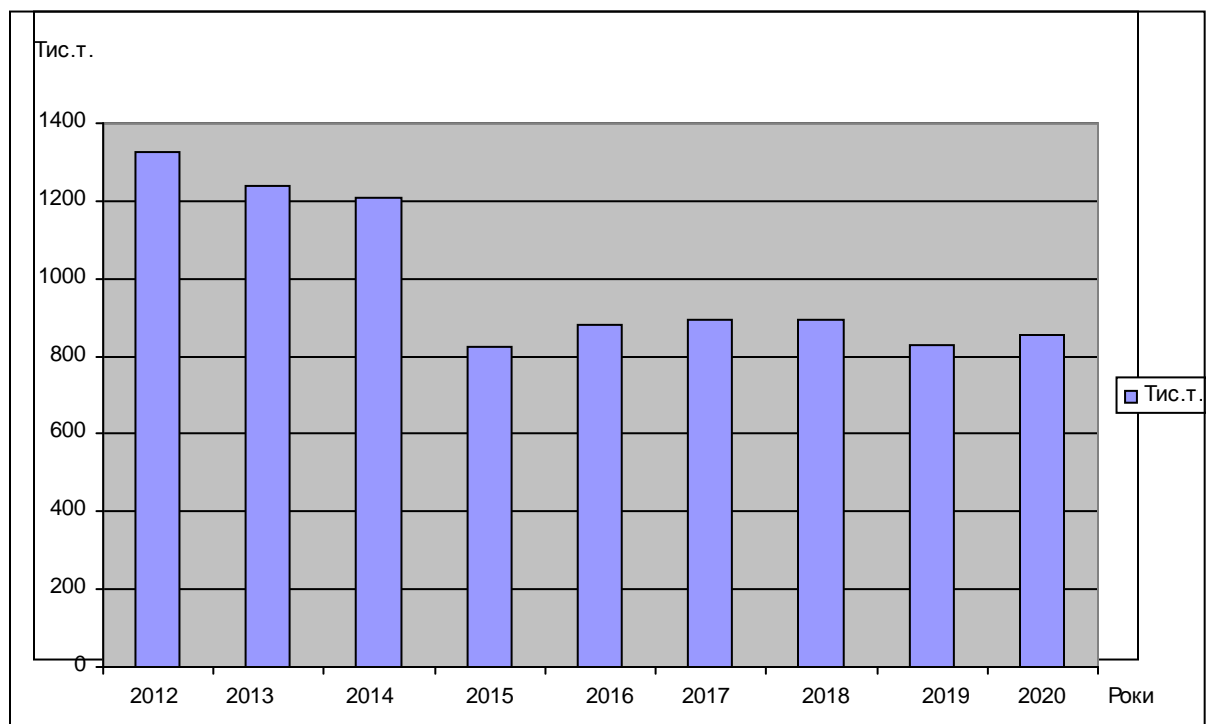
Всі цехи об'єднані в єдиний технологічний потік, внаслідок чого на підприємстві існує жорстка централізація в управлінні виробничими процесами.

Основною діяльністю ПрАТ «Запоріжкокс» є забезпечення підприємств України та іноземних підприємств коксом та коксовою продукцією.

Метою діяльності підприємства є одержання прибутку від виробничої, торгової, комерційної, фінансової та іншої діяльності, дозволеної

законодавчими актами України, з метою задоволення соціальних і економічних інтересів акціонерів та трудового колективу.

Основною діяльністю ПрАТ «Запоріжжкокс» є забезпечення підприємств України та іноземних підприємств коксом та коксовою продукцією. Виробництво основної продукції на підприємстві має тенденцію до зниження але в останні роки воно стабілізувалося (рис.2.1)

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.1 – Виробництво коксу на підприємстві ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2012 – 2020 р.

Кокс - це горючий твердий залишок, що утворюється при термічному безкисневому нагріванні деяких органічних речовин, в числі яких вугілля (буре або кам'яне), нафта, а також торф.

Для підтримки горіння доменних печей потрібна велика кількість кам'яновугільного коксу. Даний продукт являє собою пористу, але в той же час тверду спечену масу. Вона виходить в результаті видалення летких речовин з кам'яного вугілля. Виробництво коксу пов'язано з нагріванням

вихідного продукту без найменшого доступу повітря (гідролізу). Метою гідролізу є відділення вуглецю від всіх інших речовин, що входять до складу вугілля. Сировиною для виробництва коксу служить кам'яне вугілля різних сортів, в тому числі жирний і коксовий, газовий і худий. Називають таку сировину шихтою. Основу даного продукту становить найдорожчий сорт - коксівне вугілля.

У зв'язку зі своїми масштабами виробництво коксу вимагає великої кількості сировини, яку доставляють до виробничих цехів в насипних вагонах.

Тут шихту перевантажують в величезні вежі, в яких спеціальні механізми, ніби насоси, закачують вугілля що надійшло в коксові колонки.

Безпосередньо саме виробництво коксу починається з сортування шихти. Усе вугілля, що надійшло на підприємство, розділяється по своїх властивостях і складу на потрібні групи. Після цього шихта дробиться і перемішується. Далі відбувається її дозування на автоматичних вагах. Після такої підготовки шихта збагачується шляхом знепилювання, просіювання, миття, флотації та інших способів. Все це дозволяє усунути з сировини сторонні домішки. Після цього шихта підлягає сушці і надходить на заключний етап дроблення, в результаті якого виходять зерна, радіус яких не перевищує 3 мм.

Підготовлена таким чином сировина перевантажується в змішувальні агрегати, а потім надходить в бункери накопичувача, що знаходяться у вугільній башті. Після цього вона доставляється в коксові батареї. Це система, що складається з декількох камер, в яких і відбувається процес виробництва кінцевого продукту.

Коксова камера являє собою споруду, стіни якого викладені вогнетривкою цеглою. Її довжина - 13-15 м, ширина - 0,4-0,5 м, висота - 5-5,5 м. Подібні габарити камери дозволяють здійснити процес виробництва коксу досить швидкими темпами.

Верхня частина кожної камери має є по три-чотири люки для завантаження сировини, які щільно закриваються кришками. У торцевих стінах камер також є герметичні металеві двері. Кожна камера обладнана системою газовідведення, внаслідок того що під час виробництва коксу утворюється велика кількість газоподібних речовин. Кожна камера обладнана спеціальними стояками завдяки яким летючі речовини потрапляють до газозбірника.

Технологія процесу виробництва коксу, вимагає значного обігріву камер. Для цього між ними конструюють спеціальні простінки. Вони являють собою цілу систему опалювальних каналів, по яких переміщаються гарячі гази. В результаті відбувається обігрів стінок камер. У нижній частині споруд для виробництва коксу розміщені регенератори. Вони необхідні для підігріву камер газами, що подаються через газопроводи.

Над коксовими камерами розташовується рейковий шлях. По ньому переміщається завантажувальний вагон. З нього шихта через люки потрапляє в камеру. Це відбувається завдяки розташованим на вагоні спеціальним механізмам, які можуть відкручувати, а потім і закривати герметичні кришки.

Уздовж однієї зі сторін камери знаходиться рейковий шлях по якому пересувається спеціальна коксовиштовкуюча машина. Саме вона підходить до бічних дверей і розкриває їх. Далі цей пристрій виштовхує отриманий кокс. З іншого боку до камери підходить гасильний вагон. Він приймає розпечений продукт і транспортує його в зону, що знаходиться під вежею для гасіння, вивантажуючи потім на рампу.

Отриманий в камерах кокс необхідно піддати гасінню. Адже після його контакту з повітрям відбувається самозаймання. У гасильному вагоні кокс доставляється в вежу, де він остаточно гаситься водою. Далі продукт висипається з вагона на похилу бетонну поверхню, яка називається рампою.

Тут протягом двадцяти хвилин відбувається його охолодження. Після цього кокс за допомогою транспортерів надходить на сортування.

Весь процес утворення коксу триває від 14 до 17 годин. Його тривалість залежить від температури згоряння шихти, її складу і розмірів камери.

Виробництво коксу неможливо без виділення летких речовин, які є сумішшю газів і парів. Такі компоненти в сукупності називають прямим коксівним газом. Після обробки однієї тонни шихти, вологість якої досягає 6%, виходить 270 кг прямого коксового газу. У прямому коксовому газі, отриманому з однієї тонни шихти, міститься:

- близько тридцяти кілограм кам'яновугільної смоли;
- 10 кг сирого бензолу;
- 3 кг аміаку;
- 5 кг сірководню;
- 80 кг води;
- 140 кг зворотного газу.

До недавнього часу коксохімічне виробництво було єдиним постачальником, який пропонує бензолні вуглеводні. Однак після розвитку сфери нафтопереробки, дані продукти стало можливим отримувати з меншими капіталовкладеннями. Це призвело до того, що частка коксохімічного виробництва в поставках бензолних вуглеводнів впала до сорока відсотків. Даний продукт використовують в якості сировини в процесі органічного синтезу. Легка ж його фракція переробляється з сирим бензолом.

Інші види попутних продуктів після їх ректифікації і обробки хімічними реагентами, а також після виморожування з подальшою кристалізацією дають можливість для отримання близько трьохсот хімічних сполук високої якості.

Загальна оцінка економічного стану ПрАТ «Запоріжжкокс» представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до			
				2018 р.		2019 р.	
				+,-	%	+,-	%
1. Активи, тис. грн. - всього	8503198	6543824	6444141	-2059027	75,8	-99653	98,5
1.1. Необоротні активи, тис.грн.	1593541	2833797	22636249	1042698	142,1	-197558	79,8
1.2. Оборотні активи, тис. грн.	6909657	3710027	3807922	-3101735	55,1	97895	102,6
2. Капітал, тис. грн. - всього	8503198	6543824	6444141	-2059027	75,8	-99653	98,5
2.1. Власний капітал, тис.грн.	3748269	4740083	4792620	1044351	127,9	52537	101,1
2.2. Довгострокові зобов'язання, тис.грн	240830	504462	496205	255375	206,7	-8257	98,4
2.3. Поточні зобов'язання, тис.грн	4514098	1299279	1155346	-3358752	25,6	-143933	88,9
3. Трудові ресурси							
3.1. Середньоспискова чисельність працівників, чол.	746	729	721	-25	96,6	-8	98,9
3.2. Фонд оплати праці, тис. грн.	273573	197665	196121	-77452	71,8	-1544	99,2
3.3. Середньомісячна заробітна плата одного працівника, грн.	30560	22595	22668	-7892	74,2	73	100,3
3.4. Середньорічний обсяг продукції в розрахунку на 1 працівника, тис. грн	12344	16963	8587	-3757	69,6	-8376	50,6
4. Економічні показники							
4.1. Власний оборотний капітал, тис. грн.	2154728	1906286	2156381	1653	100,1	250095	113,1
4.2. Робочий капітал, тис. грн.	2395559	1870748	2652576	257017	110,7	781828	141,8
4.3. Частка робочого капіталу в оборотних активах, тис. грн.	34,7	50,4	69,6	34,9	x	19,2	x
4.4. Виручка від реалізації продукції	9208474	12365901	6191403	-3017071	67,2	-6174498	50,1
4.5. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	7755143	12003258	5811125	-1944018	74,9	-6192133	48,4
4.6. Рівень витрат операційної діяльності до виручки від реалізації, %	84,2	97,1	93,9	9,7	x	-3,2	x
4.7. Валовий прибуток	1453331	362643	380278	-1073053	26,2	17635	105,0
4.8. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	1361933	117617	202979	-1158954	14,8	85362	172,0
4.9. Чистий прибуток, тис. грн.	1118275	96669	166436	-951839	14,8	69767	171,1
5. Фінансові показники							
5.1. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,843	0,782	0,794	-1,049	x	0,12	x
5.2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,519	0,683	0,717	-0,802	x	0,34	x
5.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	0,005	0,006	-0,01	x	0,01	x
5.4. Коефіцієнт фінансової автономії	0,44	0,72	0,74	0,30	x	0,02	x
5.5. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,56	0,28	0,26	-0,30	x	-0,02	x
5.6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,57	0,40	0,45	-0,12	x	0,05	x

Примітка: складено на основі [88]

Аналізуючи давні таблиці 2.1. можна прийти до висновку, що за період з 2018 по 2020 р. відбулося певне зниження рівня ділової активності підприємства. Про це свідчить зменшення величини активів підприємства на 2,06 млрд. грн. або на 24,2%, скорочення наявних оборотних активів (на 3,1 млрд.грн або на 44,9%) та поточних зобов'язань (на 3,4 млрд.грн. або на 74,4%). За цей період середньоспискова чисельність працівників скоротилася на 25 осіб (3,4%), а фонд оплати праці – на 77,5 млн грн. або на 28,2%.

Скорочення ділової активності призвело до погіршення економічних та фінансових показників діяльності підприємства. Так, виручка від реалізації продукції у 2020 р. зменшилася в порівнянні з 2018 р. на третину, валовий прибуток - майже в 4 рази а чистий прибуток – у 6 разів. При цьому погіршилися значення майже усіх фінансових коефіцієнтів ліквідності та фінансової стійкості.

Активи комбінату і джерела їхнього формування за 2018 – 2020 роки представлені в таблиці 2.2.

Сума господарських засобів, що знаходяться в розпорядженні комбінату станом на 01.01.2021р. склала 6444,1 млн. грн., тобто за звітний період зменшилася на 2059,0 млн. грн. Зміна валюти балансу відбулася в основному за рахунок наступних факторів:

- зменшення величини виробничих запасів на 860,4 млн. грн.
- зменшення суми дебіторської заборгованості на 2259,7 млн. грн.

Необоротні активи підприємства у 2020 р. в порівнянні з 2018 роком зросли на 1042,7 млн.грн. і на 01.01.2021 р. склали 2636,2 млн. грн. Це відбулось, головним чином, за рахунок збільшення вартості основних засобів з 873,6 млн. грн. у 2018 р. до 2189,6 млн.грн. у 2020 році. У той самий час зменшилася вартість незавершеного будівництва – з 687,9 млн. грн. до 444,5 млн. грн.

Таблиця 2.2 – Динаміка статей активу балансу

Статті балансу	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 рік до	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	2018 року	2019 року
Активи - разом	8503198	100,0	6543824	100,0	6444171	100,0	-2059027	-99653
<i>Необоротні активи</i>	<i>1593541</i>	<i>18,7</i>	<i>2833797</i>	<i>43,2</i>	<i>2636239</i>	<i>40,9</i>	<i>1042698</i>	<i>-197558</i>
у т.ч. нематеріальні активи	5212	0,1	3754	0,1	2127	0,1	-3085	-1627
основні засоби	873568	10,3	2407564	36,7	2189639	34,0	1316071	-217925
незавершене будівництво	687855	8,0	422479	6,4	444483	6,8	-243372	22004
інші необоротні активи	26906	0,3	-	-	-	-	-26906	-
<i>Оборотні активи</i>	<i>6909657</i>	<i>81,3</i>	<i>3710027</i>	<i>56,8</i>	<i>3807922</i>	<i>59,1</i>	<i>-3101735</i>	<i>97895</i>
у т.ч. запаси	1191222	14,0	392663	6,0	330808	5,1	-860414	-61855
дебіторська заборгованість	5664779	66,6	3214456	49,1	3405066	52,8	-2259713	190610
гроші та їх еквіваленти	27866	0,4	23321	0,4	30425	0,4	2559	7104
витрати майбутніх періодів	25790	0,3	38792	0,6	41623	0,8	15833	2831
інші оборотні активи	-	-	40795	0,7	-	-	-	-40795
<i>Необоротні активи для реалізації та групи вибуття</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Пасиви разом	8503198	100,0	6543824	100,0	6444171	100,0	-2059027	-99653
<i>Власний капітал</i>	<i>3748269</i>	<i>44,1</i>	<i>4740083</i>	<i>72,4</i>	<i>4792620</i>	<i>74,4</i>	<i>1044351</i>	<i>52537</i>
у т.ч. зареєстрований капітал	1193	-	1193	-	1193	-	-	-
капітал в дооцінках	195853	2,3	1013384	15,5	815841	12,7	619988	-197543
додатковий капітал	87771	1,0	87771	1,3	87771	1,4	-	-
резервний капітал	12366	0,2	12366	0,2	12366	0,2	-	-
нерозподілений прибуток	3451086	40,6	3625369	55,4	3875449	60,1	424363	250080
<i>Довгострокові зобов'язання</i>	<i>240830</i>	<i>2,8</i>	<i>504462</i>	<i>7,7</i>	<i>496205</i>	<i>7,7</i>	<i>255375</i>	<i>-8257</i>
у т.ч. відстрочені податкові зобов'язання	-	-	158134	2,4	107760	1,6	107760	-50374
пенсійні зобов'язання	236635	2,7	343750	5,2	386575	6,0	149940	42825
інші довгострокові зобов'язання	4196	0,1	2574	0,1	1870	0,1	-2326	-704
<i>Короткострокові зобов'язання</i>	<i>4514098</i>	<i>53,1</i>	<i>1299279</i>	<i>19,9</i>	<i>1155346</i>	<i>17,9</i>	<i>-3358752</i>	<i>-143933</i>
у т.ч. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3930322	46,2	1138238	17,4	867755	13,5	-3062567	-270483
інша кредиторська заборгованість:	89618	1,1	22112	0,3	142481	2,2	52863	120369
поточні забезпечення	19867	0,2	13977	0,2	15825	0,2	-4042	1848
інші поточні зобов'язання	474291	5,6	124952	2,0	129285	2,0	-345006	4333
<i>Зобов'язання, пов'язані з активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>

Примітка: складено на основі [88]

В свою чергу оборотні активи підприємства за 2018 – 2020 р. зменшилися на 3101,7 млн.грн., і за станом на 01.01.2021 р. склали 3807,9 млн. грн.

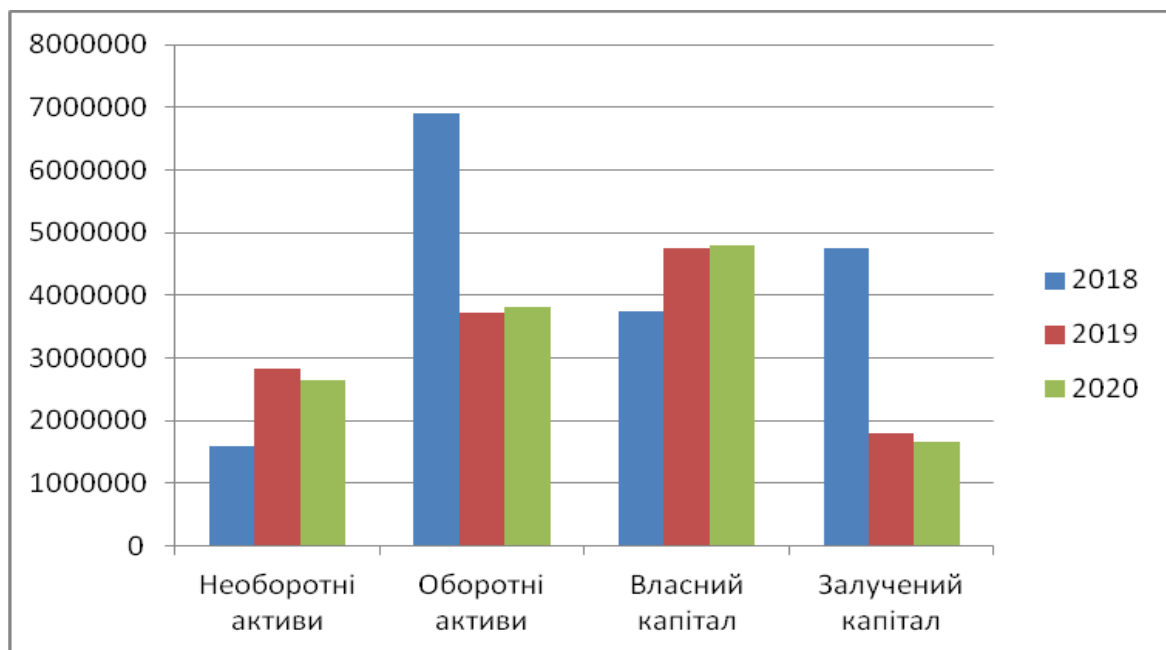
Абсолютна зміна оборотних активів характеризується зменшенням сум виробничих запасів та дебіторської заборгованості.

За 2018 – 2020 р. суттєво збільшилася питома вага необоротних активів (з 18,7 до 40,9 відсотків). В той самий час питома вага оборотних активів зменшилась з 81,3% до 59,1%.

Незважаючи на значне зниження суми виробничих запасів їх більше, ніж власних оборотних коштів, що свідчить про збільшення залежності від зовнішніх джерел кредитування.

В структурі пасивів відбулося значне зростання питомої ваги власного капіталу – з 44,1% у 2018 році до 74,4% у 2020 р. Основною причиною цього стало значне зменшення величини кредиторської заборгованості за продукцію, товари, послуги. За три роки ця величина зменшилась на 3062,6 млрд.грн.

Динаміка окремих груп активів та пасивів підприємства наведена на малюнку 2.2.

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.2 – Динаміка окремих груп активів та пасивів ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 р.

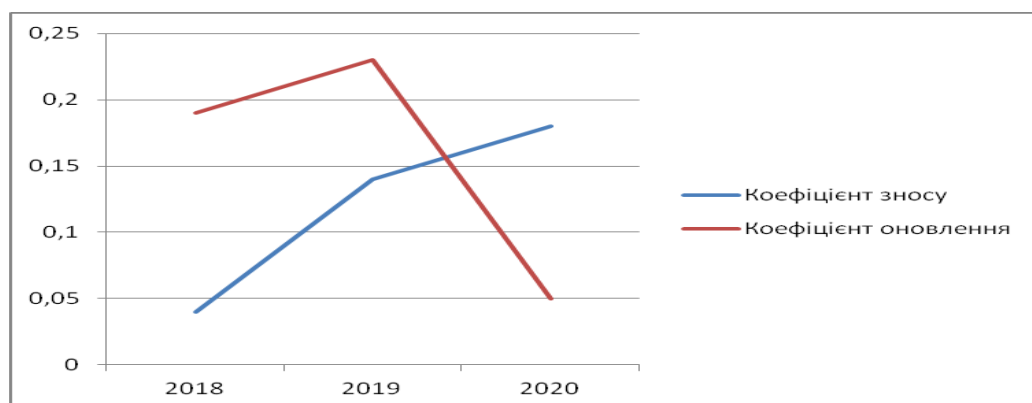
Стан майна підприємства ПрАТ «Запоріжжкокс» характеризують показники, наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Характеристика майнового стану ПрАТ «Запоріжкокс»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 рік до			
				2018 року		2019 року	
				+,-	%	+,-	%
Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	8503198	6543824	6444171	-2059027	-24,2	-99653	-1,6
Питома вага активної частини основних засобів	0,74	0,72	0,65	-0,09	x	-0,07	x
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,04	0,14	0,18	0,14	x	0,04	x
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,19	0,23	0,05	-0,14	x	0,18	x
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,01	0,001	0,001	-0,009	x	-0,009	x

Примітка: складено на основі [88]

Аналізуючи дані таблиці 2.3 можна прийти до висновку, що за 2018 – 2020 р. стан майна підприємства суттєво погіршилися. Про це свідчить зменшення суми господарських коштів, які є в розпорядженні підприємства з 8503,2 млрд.грн. у 2018 р. до 6444,2 млрд. грн. у 2020 р. (тобто на 2059,0 млрд. грн або на 24,2%) та зменшення питомої ваги активної частини основних засобів на 0,09 п.в. До того ж слід зауважити, що коефіцієнт зносу основних засобів збільшився у 2020 р. в порівнянні з 2018 р. на 0,14 п.в. а коефіцієнт оновлення основних засобів зменшився за той самий час на 0,14 п.в. (рис.2.3).

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.3 – Динаміка коефіцієнтів зносу та оновлення основних засобів за 2018 – 2020 р.

Внаслідок погіршення стану майна підприємства ефективність його використання суттєво знизилася (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка ключових показників ефективності використання майна ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 р.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до			
				2018 р.		2019 р.	
				+, -	%	+, -	%
Ресурсовіддача, грн.	1,08	1,89	0,96	-0,12	x	-0,93	x
Матеріаловіддача, грн.	1,19	1,03	1,07	-0,12	x	0,04	x
Коефіцієнт завантаження	0,75	0,30	0,61	-0,14	x	0,31	x
Рентабельність активів	13,1	1,5	2,6	-10,5	x	1,1	x
Рентабельність поточних активів	16,2	2,5	4,4	-11,8	x	2,9	x
Рентабельність власного капіталу	29,8	2,0	3,4	-16,4	x	1,4	x

Примітка: складено на основі [88]

Так, у порівнянні з 2018 роком у 2020 р. ресурсовіддача та матеріаловіддача зменшилися на 0,12 грн. Значення коефіцієнту завантаження погіршилося на 0,14 п.в. а значення показників рентабельності активів, рентабельності поточних активів та рентабельності власного капіталу погіршилися відповідно на 10,5, 11,8 та 16,4 пункту.

2.2 Оцінка фінансового стану ПрАТ «Запоріжжкокс».

Ділова активність підприємства за період 2018 – 2020 років досліджувалась за допомогою показників обіговості активів та термінів тривалості обігу активів (табл.2.5). Рівень оборотності активів дозволяє визначити рівень комерційної активності підприємства, показуючи наскільки швидко фінансові засоби, інвестовані в активи, обертаються в процесі його діяльності.

Таблиця 2.5 – Аналіз обіговості активів ПрАТ «Запоріжкокс»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до	
				2018 р.	2019 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	9208474	12365901	6191403	-3017071	-6174498
Середня сума активів за період	8350496	7523511	6493998	-1856498	-1029513
Середня сума оборотних активів за період	6932786	5309842	3758975	-3173811	-1550867
Коефіцієнт обіговості активів	1,10	1,64	0,95	-0,15	-0,69
Тривалість обігу активів	327	220	379	52	159
Коефіцієнт обіговості оборотних активів	1,33	2,33	1,65	0,32	-0,68
Тривалість обігу оборотних активів	271	155	218	-53	63

Примітка: складено на основі [88]

Дані таблиці 2.5. свідчать про те, що найкращий рівень ділової активності було досягнуто у 2019 р. коли підприємство змогло забезпечити найвищі значення коефіцієнту обіговості активів та коефіцієнту обіговості оборотних активів – відповідно 1,64 та 2,33. Саме у 2019 р. тривалість обігу активів та тривалість обігу оборотних активів була найнижчою – відповідно 220 та 155 днів. Найгірші показники обіговості активів у 2020 році. Це свідчить про заморожування засобів в активах підприємства і недостатньо мобільне використання активів. Збільшення періоду оборотності вплинуло деякою мірою на результати фінансової діяльності.

Для дослідження ділової активності підприємства крім аналізу обіговості активів доцільно провести аналіз стану дебіторської і кредиторської заборгованості, тому що їх розміри і якість здійснюють суттєвий вплив на фінансовий стан підприємства (табл. 2.6).

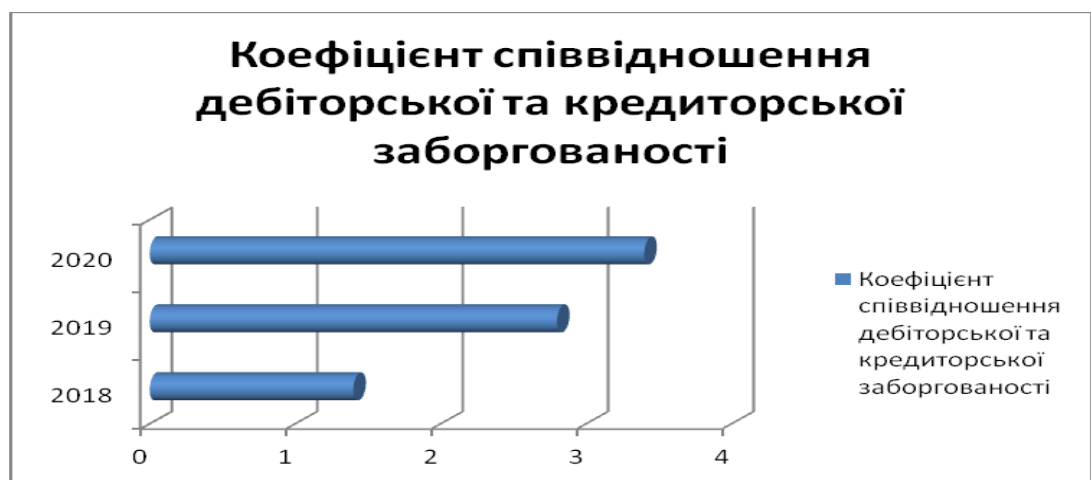
У 2020 р. на підприємстві збільшилася загальна частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів. Виходячи з цього можна зробити висновок про зниження ліквідності поточних активів у цілому, і отже, - про погіршення фінансового стану підприємства. На протязі 2018 – 2020 р. відбувалося збільшення співвідношення між величинами дебіторської та кредиторської заборгованості (рис 2.4).

Таблиця 2.6 – Характеристика дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 р.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 рік до	
				2018 року	2019 року
Чистий дохід від реалізації продукції	9208474	12365901	6191403	-3017071	-6174498
Витрати діяльності	7755143	12003258	5811125	-1944018	-6192133
Дебіторська заборгованість	5664779	3214456	3405066	-2259713	190610
Кредиторська заборгованість	4019940	1160350	1010236	-3009704	-150114
Середня сума оборотних активів за період	6932786	5309842	3758975	-3173811	-1550867
Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості	1,63	3,85	1,81	+0,18	-2,04
Середній термін обіговості дебіторської заборгованості	221	94	199	-22	+105
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів	81,7	60,5	90,6	+8,9	+30,1
Коефіцієнт обіговості кредиторської заборгованості	1,93	10,3	5,75	+3,82	-4,55
Середній строк обіговості кредиторської заборгованості	187	35	63	-124	+28
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	1,4	2,8	3,4	+2,0	+0,6

Примітка: складено на основі [88]

Перекрыття дебіторською заборгованістю кредиторської заборгованості слід оцінити позитивно. Але при цьому слід пам'ятати, що збільшення дебіторської заборгованості призводить до збільшення сумнівної дебіторської заборгованості.

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.4 – Динаміка коефіцієнта співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Закінчується аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості їх порівняльною характеристикою.

Для цього доцільно скласти розрахунковий баланс, тобто порівняти кредиторів (джерела активів) з дебіторами (розміщення активів), передбачаючи при цьому, що кредиторська заборгованість має бути перекрита дебіторською.

Таблиця 2.7 – Розрахунковий баланс підприємства

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до			
				2018 р.		2019 р.	
				+, -	%	+, -	%
Дебіторська заборгованість	5664779	3214456	3405066	-2259713	60,1	190610	105,9
Кредиторська заборгованість	4019940	1160350	1010236	-3009704	25,1	-150114	87,1
Активне сальдо	1644839	2054106	2394830	-1405409	14,5	340724	116,6
Пасивне сальдо	-	-	-	-	-	-	-

Примітка: складено на основі [88]

За даними таблиці 2.7 в 2020 р. в порівнянні з 2019 р. дебіторська заборгованість збільшилася на 190,6 млн. грн., або на 5,9%. В той самий час кредиторська заборгованість зменшилась на 150,1 млн. грн. (на 12,9%). За період що аналізується відбувається перевищення дебіторської заборгованості над величиною кредиторської заборгованості, тобто спостерігається активне сальдо. Це свідчить про те, що значна частка оборотних активів вилучена з господарської діяльності.

Аналіз ліквідності та платоспроможності дозволяє визначити можливості підприємства вчасно розплачуватися по своїх фінансових зобов'язаннях у залежності від стану ліквідності активів. Для того щоб визначити ступень ліквідності підприємства необхідно порівняти статі активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розміщені в порядку спадання ліквідності, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою термінів погашення і розміщені в порядку збільшення строковості зобов'язань.

Для цього слід побудувати розрахунковий агрегатний баланс підприємства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Агрегатний баланс ПрАТ «Запоріжкокс» за 2018 – 2020 р.

Активи, млн.грн.				Пасиви, млн.грн.				Платіжний надлишок + , нестача -		
Показник	роки			Показник	роки			2018	2019	2020
	2018	2019	2020		2018	2019	2020			
Високоліквідні активи (А1)	27,9	23,3	30,4	Термінові зобов'язання (П1)	4019,9	1160,4	1010,2	-3992,0	-1137,1	-979,8
Активи, що швидко реалізуються (А2)	5664,8	3214,4	3405,2	Короткострокові зобов'язання (П2)	494,2	138,8	145,2	5170,6	3075,6	3260,0
Активи, що повільно реалізуються (А3)	1217,0	472,3	372,4	Довгострокові зобов'язання (П3)	240,8	504,5	496,2	976,2	-32,2	-123,8
Активи, що важко реалізуються (А4)	1593,5	2833,8	2636,2	Постійні зобов'язання (П4)	3748,3	4740,1	4792,6	2154,8	1906,3	2156,4
Баланс	8503,2	6543,8	6444,2	Баланс	8503,2	6543,8	6444,2	x	x	x

Примітка: складено на основі [88]

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки наведених груп активів і зобов'язань. Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні співвідношення:

$$A1 \geq P1; \quad A2 \geq P2; \quad A3 \geq P3; \quad A4 \leq P4.$$

Аналіз таблиці 2.8 свідчить про те, що підприємство ПрАТ «Запоріжкокс» на протязі 2018 – 2020 р.р. не мало абсолютно ліквідного балансу. Для цих років є характерним перевищення термінових зобов'язань (група П1) над високоліквідними активами (група А2), тобто не виконується перше з співвідношень. До того ж на протязі 2019 – 2020 р.р. довгострокові зобов'язання (група П3) перевищували активи, що повільно реалізуються (група А3), тобто не виконувалося третє співвідношення.

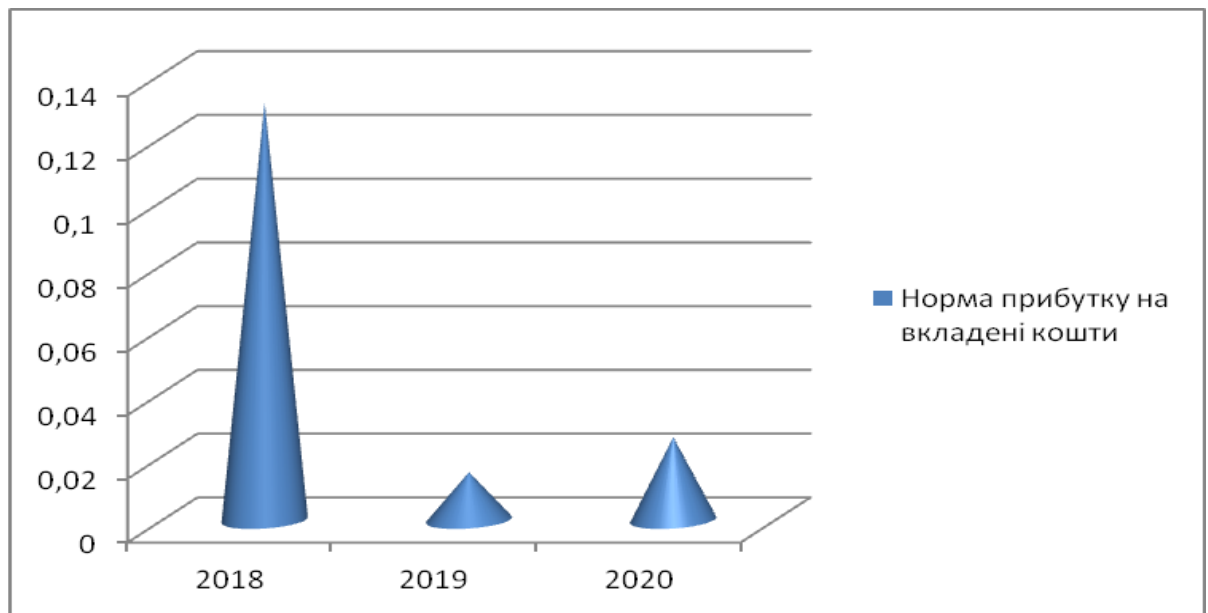
Аналіз ліквідності підприємства слід доповнити розрахунком фінансових коефіцієнтів ліквідності. Найбільш часто використовуються коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності.

Таблиця 2.9 – Оцінка ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до	
				2018 р.	2019 р.
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,843	0,782	0,794	-1,049	0,12
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,519	0,683	0,717	-0,802	0,34
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	0,005	0,006	-0,01	0,01
4. Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,813	0,568	0,599	-0,214	0,031
5. Частка виробничих запасів в оборотних активах	0,172	0,106	0,087	-0,085	-0,019
6. Норма прибутку на вкладені кошти	0,131	0,015	0,026	-0,105	0,011
7. Загальний показник ліквідності	2,03	2,88	9,08	7,05	6,20

Примітка: складено на основі [88]

Результати аналізу, наведені в таблиці 2.9 говорять про зниження значень коефіцієнтів ліквідності в 2020 р. в порівнянні з 2018 р. До того ж фактичні значення показників абсолютної та поточної ліквідності є значно меншими за їх рекомендовані значення. За аналізований період також знизилися значення показників плато- та кредитоспроможності. Про це свідчить рисунок 2.5.

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.5 – Динаміка норми прибутку в розрахунку на вкладені кошти за 2018 – 2020 р.р.

Можна зробити висновок про те, що у 2020 р. платіжна готовність підприємства погашати свої зобов'язання в порівнянні з показниками минулих періодів значно знизилася.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість.

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування;
- платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами);
- часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.

Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитися за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування активів.

Фінансова стійкість відображає збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі співвідношення власного і залученого капіталу підприємства, темпів нагромадження власних засобів внаслідок господарської діяльності, співвідношення довгострокових і поточних зобов'язань, достатності забезпечення матеріальних оборотних засобів власними джерелами.

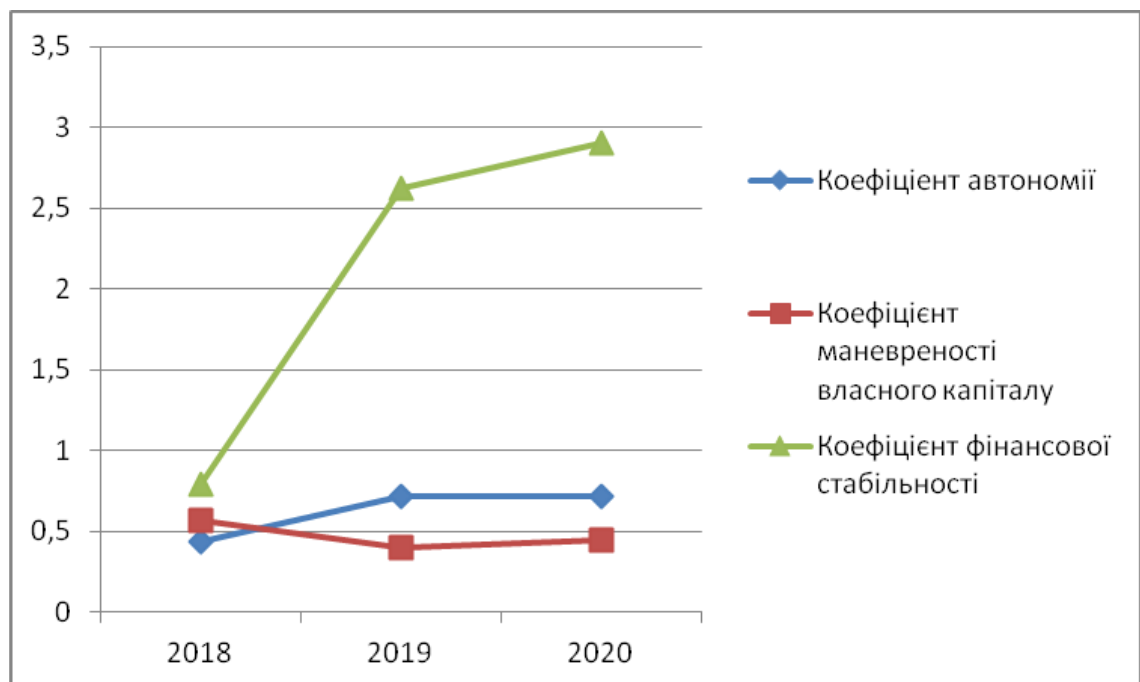
Рівень фінансової стійкості дозволяє визначити рівень господарського ризику, зв'язаного з формуванням структури джерел капіталу підприємства, а відповідно і ступінь стабільності фінансового забезпечення розвитку підприємства в майбутньому періоді. Оцінка рівня фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжжкокс» наведена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжжкокс»

Показник	Норматив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до	
					2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт автономії	0,5	0,44	0,72	0,74	0,30	0,02
Коефіцієнт стійкості фінансування	$\geq 0,75$	0,47	0,80	0,82	0,35	0,02
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	$> 0,1$	0,31	0,36	0,57	0,26	0,21
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$< 0,5$	0,56	0,28	0,26	-0,30	-0,02
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$= 0,5$	0,57	0,40	0,45	-0,12	0,05
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1	0,79	2,62	2,90	2,11	0,28

Примітка: складено на основі [88]

Дані таблиці 2.10 підтверджують висновок про те що підприємство має досить високий рівень фінансової стійкості. Зміни коефіцієнтів автономії, маневреності власного капіталу та фінансової стабільності вказують на позитивну динаміку (рис. 2.7). Значення майже усіх показників є кращими за рекомендовані значення або є близькими до них.

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнтів фінансової стабільності за 2018 – 2020 р.р.

Узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок або нестача джерел формування запасів, що отримується у вигляді різниці між величиною джерел формування та вартістю запасів. При цьому мається на увазі забезпеченість запасів такими джерелами, як власні оборотні засоби, довгострокові та короткострокові кредити, кредиторська заборгованість.

Забезпеченість запасів джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансовий стан за ступенем його стійкості. Можливе виділення чотирьох типів фінансової стійкості

Абсолютна стійкість фінансового стану характеризується тим, що сума власних оборотних засобів перевищує вартість запасів господарюючого суб'єкта. При цьому спостерігається надлишок власних оборотних засобів або рівність суми власних оборотних засобів та запасів.

Нормальна стійкість фінансового стану, при якій гарантується платоспроможність господарюючого суб'єкта, при цьому вартість запасів господарюючого суб'єкта менша або дорівнює сумі довгострокових джерел формування та власних оборотних засобів.

При абсолютній і нормальній стійкості фінансового стану спостерігається високий рівень доходності та відсутність порушень платіжної дисципліни.

Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан характеризується тим, що зберігається можливість відновлення платоспроможності за рахунок поповнення власного капіталу та збільшення власних оборотних засобів, а також додаткового залучення довгострокових кредитів.

Характеризується нестачею власних оборотних засобів, довгострокових джерел формування, надлишком або рівністю загальної величини основних джерел формування запасів та вартістю запасів; порушеннями фінансової дисципліни, зниженням прибутковості діяльності.

При цьому фінансова стійкість вважається допустимою, якщо виконуються наступні умови:

– вартість виробничих запасів разом із вартістю готової продукції дорівнюють або перевищують суму короткострокових кредитів та залучених засобів, що беруть участь у формуванні запасів;

– вартість незавершеного виробництва разом із витратами майбутніх періодів дорівнюють або менше суми позикових і довгострокових джерел формування запасів.

Кризовий фінансовий стан, коли грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не в змозі покрити навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. Рівновага платіжного балансу в даній ситуації забезпечується за рахунок прострочених платежів по оплаті праці, кредитам банку, постачальникам, бюджету тощо.

Визначення типу фінансового стану починається з побудови агрегованого балансу (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Агрегований баланс

Актив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Пасив	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Необоротні активи (НА)	1593541	2833797	2636239	Власний капітал (ВК)	3748269	4740083	4792620
Запаси (З)	1191222	392663	330808	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	240830	504462	496205
Кошти, розрахунки та інші активи (К)	5718435	3317364	3477124	Короткострокові зобов'язання (КЗ)	4514098	1299279	1155346
Баланс	8503198	6543824	6444171	Баланс	8503198	6543824	6444171

Примітка: складено на основі [88]

На підставі даних агрегованого балансу визначаємо тип фінансової стійкості підприємства (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжжкокс»

№ п/п	Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5
1	Власний капітал	3748269	4740083	4792620
2	Необоротні активи	1593541	2833797	2636239
3	Власні обігові кошти (р.1-р.2)	2154728	1906286	2156381
4	Довгострокові зобов'язання	240830	504462	496205
5	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.3+р.4)	2395558	2410748	2652586
6	Короткострокові кредити та позики	4514098	1299279	1155346
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5+р.6)	6909656	3710027	3807932

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5
8	Запаси	1191222	392663	330808
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів (р.3-р.8)	963506	1513623	1825573
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р.5-р.8)	1204336	2018085	2321778
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7-р.8)	5718434	3317364	3477124
12	Тип фінансової стійкості	абсолютно стійкий	абсолютно стійкий	абсолютно стійкий

Примітка: складено на основі [88]

На протязі 2018 – 2020 р.р. на підприємстві спостерігається ситуація, коли наявна забезпеченість запасами повністю досягається за рахунок власних коштів. Це свідчить про те, що воно має абсолютно стійкий тип фінансової стійкості.

2.3 Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс»

Фінансові результати діяльності підприємства можна характеризувати за допомогою абсолютних (прибуток) та відносних (рентабельність) показників.

Функціонування будь-якого підприємства, незалежно від видів його діяльності та форм власності, в умовах ринку визначається його здатністю створювати необхідну суму доходу або прибутку. У зв'язку з цим, прибуток займає одне із важливих місць у системі комплексного економічного аналізу, оскільки на його основі оцінюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності підприємства. Прибуток є основним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства, найважливішим джерелом формування державного бюджету. Тому в зростанні прибутку зацікавлені підприємства і держава. У прибутку акумулюються результати виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг), ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів.

Величина прибутку, рівень рентабельності залежать від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

У практичній діяльності найчастіше використовуються такі показники фінансових результатів:

- доходи від реалізації продукції;
- доходи від інших операцій;
- доходи від надзвичайних операцій;
- прибуток на одиницю продукції;
- прибуток від реалізації продукції;
- прибуток від операційної діяльності;
- прибуток від звичайної діяльності;
- прибуток від надзвичайних подій;
- оподаткований прибуток;
- чистий прибуток.

Аналіз загальної суми прибутку здійснюють шляхом порівняння фактично отриманої суми прибутку за звітний період з даними за минулій період (розраховується темп росту прибутку). При цьому детально аналізують складові частини загальної суми прибутку, вивчають напрями розвитку їх в звітному періоді, аналізують структуру прибутку за звітний період. Для цього за даними фінансової звітності складають таблицю (табл. 2.13).

Дані аналітичної таблиці 2.13 свідчать про те, що сума чистого прибутку у 2020 р. в порівнянні з 2019 р. збільшилася на 69767 тис. грн. Це відбулося в основному за рахунок зниження інших операційних витрат (на 437564 тис. грн.) та за рахунок зменшення витрат на збут (на 68257 тис. грн). Слід відзначити, що протягом 2019 – 2020 р.р. валовий прибуток підприємства був стабільним. Дані таблиці свідчать про те, що підприємство отримує прибуток головним чином від операційної діяльності, фінансові доходи та фінансові витрати є незначними.

Таблиця 2.13 – Фінансові результати ПрАТ «Запоріжкокс» за 2018 – 2020 р.р., тис. грн.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до	
				2018 р.	2019 р.
1	2	3	4	5	6
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	9208474	12365901	6191403	-3017071	-6174498
2. Собівартість реалізованої продукції	7755143	12003258	5811125	-1944018	-6192133
3. Валовий прибуток (збиток)	1653331	362643	380278	-1273053	17635
4. Інші операційні доходи	2330788	460272	20204	-2310584	-78656
5. Адміністративні витрати	89669	98860	91349	1680	-7511
6. Витрати на збут	33986	86527	18270	-15716	-68257
7. Інші операційні витрати	2266056	489558	51994	-2214062	-437564
8. Прибуток від операційної діяльності	1594408	147970	238869	-1355539	90899
9. Прибуток від участі в капіталі	-	-	-	-	-
10. Інші фінансові доходи	383	2425	251	-132	-2174
11. Інші доходи	8007	8501	1181	-6826	-7320
12. Фінансові витрати	27707	32567	37322	9615	4755
13. Інші витрати	13158	8712	-	-13158	-8712
14. Фінансовий результат до оподаткування	1361933	116716	202979	-1158954	86263
15. Податок на прибуток	243648	20948	36543	-207105	15595
16. Чистий прибуток	1118275	96669	166436	-951839	69767

Примітка: складено на основі [88]

Величина прибутку залежить з одного боку від отриманих доходів, з іншого – від понесених витрат.

Діяльність виробничого підприємства з моменту його створення зв'язана з різноманітними витратами трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. За своїм характером ці витрати підрозділяються на два основних види – поточні і довгострокові.

Операції, зв'язані з виробництвом і реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу, являють собою основну діяльність підприємства. У свою чергу основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю, складають операційну діяльність підприємства.

Відповідно витрати підприємства, зв'язані з чи виробництвом реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) є витратами операційної діяльності.

Поточні витрати виникають в процесі господарської діяльності під час рішення виробничим підприємством тактичних задач – закупівлі матеріалів, їхнього транспортування, збереження і реалізації; обслуговування матеріально-технічної бази; утримання персоналу і т.п. Інвестиційні витрати підприємства (довгострокові витрати) пов'язані з розв'язуваними комерційним підприємством стратегічними задачами – будівництвом чи реконструкцією, придбанням нових приміщень; покупкою нових видів машин, механізмів і устаткування; придбанням різних нематеріальних активів; формуванням довгострокового портфеля цінних паперів і т.п.

Метою аналізу витрат операційної діяльності є оцінка їх з позиції раціональності і виявлення можливостей по їхній економії в поточному і майбутньому періодах. Раціональним є таке використання витрат, що сприяє поліпшенню кінцевих результатів – збільшенню обсягу виробництва продукції і збільшенню прибутку.

Досліджуючи витрати слід вивчити їхню динаміку, склад і структуру витрат по функціях керування й елементам витрат. Такий аналіз дає можливість виявити тенденції витрат підприємства, вивчити ланки, що вимагають найбільших витрат і виявити резерви зниження витрат підприємства (табл. 2.14).

Результати аналізу, наведені в таблиці 2.14 свідчать про суттєве зменшення операційних витрат у 2020 р. в порівнянні з минулими роками. Більшою мірою ці зміни стосуються таких елементів витрат як собівартість реалізованої продукції та інші операційні витрати. При цьому адміністративні витрати залишилися майже на тому самому рівні. В порівнянні з 2018 р. у 2020 р. в структурі операційних витрат значно підвищилася питома вага собівартості реалізованої продукції – з 76,4% у 2018 р. до 97,3% у 2020 р. В той самий час питома вага інших операційних витрат зменшилася з 22,5% у

2018 р. до 0,9% у 2020р.. Питома вага адміністративних витрат та витрат на збут на протязі 2018 – 2020 р. змінювалися несуттєво (рис. 2.8).

Таблиця 2.14 – Динаміка операційних витрат ПрАТ «Запоріжжкокс»

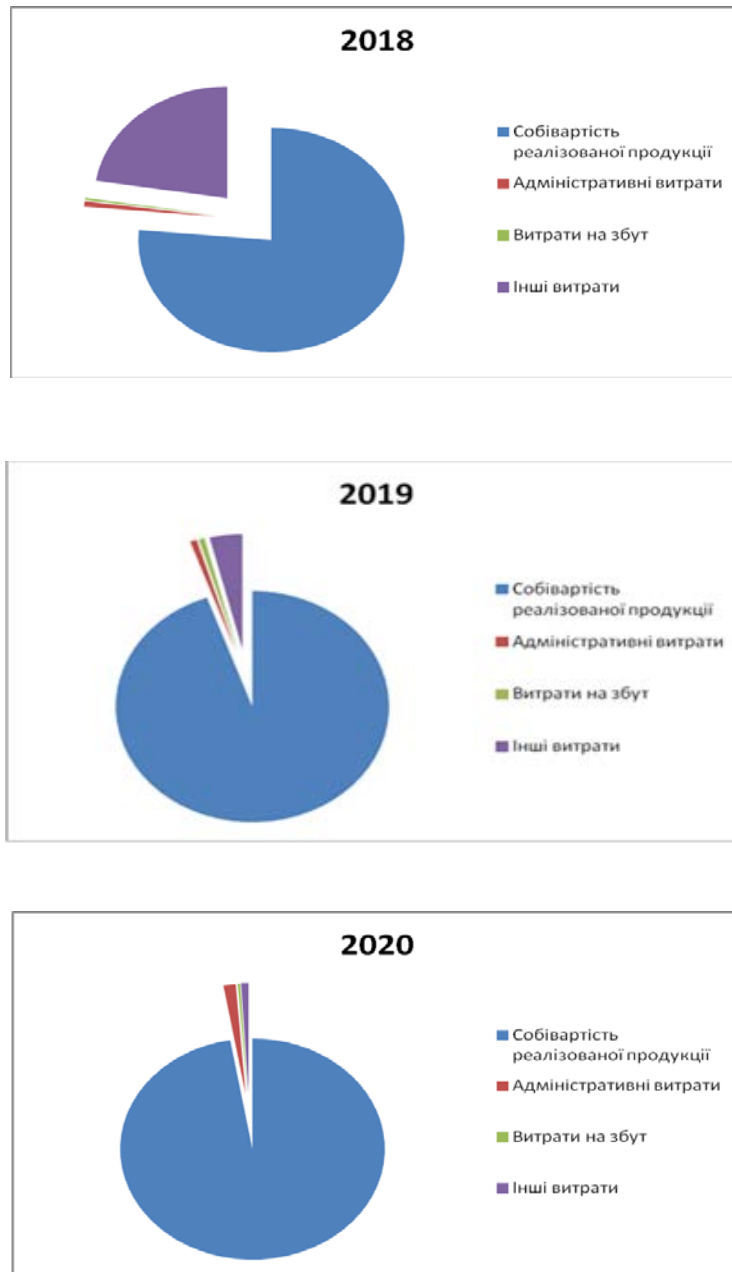
Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 р.. до			
							2018 р.		2019 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	+, -	%	+, -	%
1.Собівартість реалізованої продукції	7755143	76,4	12003258	94,6	5811125	97,3	-1944018	75,9	-6192018	48,4
2.Адміністративні витрати	89669	0,8	98860	0,8	91349	1,5	1680	101,9	-7511	92,4
3. Витрати на збут	33986	0,3	86527	0,7	18270	0,3	-15716	53,5	-68257	21,1
4.Інші операційні витрати	2266056	22,5	489558	3,9	51994	0,9	-2214062	97,7	-437564	10,6
5 Усього операційних витрат	10144854	100,0	12678203	100,0	5972738	100,0	-4172116	58,9	-6705465	47,1

Примітка: складено на основі [88-90]

Результати аналізу, наведені в таблиці 2.14 свідчать про суттєве зменшення операційних витрат у 2020 р. в порівнянні з минулими роками. Більшою мірою ці зміни стосуються таких елементів витрат як собівартість реалізованої продукції та інші операційні витрати При цьому адміністративні витрати залишилися майже на тому самому рівні. В порівнянні з 2018 р. у 2020 р. в структурі операційних витрат значно підвищилася питома вага собівартості реалізованої продукції – з 76,4% у 2018 р. до 97,3% у 2020 р.. В той самий час питома вага інших операційних витрат зменшилася з 22,5% у 2018 р. до 0,9% у 2020р. Питома вага адміністративних витрат та витрат на збут на протязі 2018 – 2020 р. змінювалися несуттєво (рис. 2.8).

Витрати підприємства характеризуються наступними основними показниками :

1) абсолютною сумою витрат. Цей показник дає представлення про обсяг поточних витрат виробничого підприємства і їхньої величини по окремих статтях і елементам витрат, але не дозволяє судити про ефективність цих витрат.

Примітка: складено на основі [88]

Рисунок 2.8 – Питома вага операційних витрат ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 р.

Він визначається за формулою:

$$B_{abc} = C_v + B_a + B_z + B_{in} \quad (2.1)$$

де, B_{abc} – абсолютна сума витрат, тис. грн.;

C_v – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.;

B_a – адміністративні витрати, тис. грн.;

B_z – витрати на збут, тис. грн.;

B_{in} – інші витрати операційної діяльності, тис. грн.

2) рівнем витратоємності виробничої діяльності. Він визначається, як відношення суми витрат до суми обсягу виробленої продукції, виражене у відсотках. Рівень витратоємності є важливим якісним показником економічності господарської діяльності підприємства, відбиваючи частку його поточних витрат у ціні реалізованої продукції:

$$B_e = \frac{\sum B_{abc}}{T_{pn}} * 100, \quad (2.2)$$

де B_e – витратоємність виробничої діяльності, %;

B_{abc} – абсолютна сума витрат, грн.;

T_{pn} – загальні операційні доходи, грн.

3) рівнем витратовіддачі. Цей показник є зворотним стосовно рівня витратоємності. Він характеризує обсяг реалізованої продукції, що приходить на одиницю витрат операційної діяльності підприємства, тобто свідчить про результативність його поточних витрат:

$$B_{vte} = \frac{T_{pn}}{\sum B_{abc}} * 100, \quad (2.3)$$

де B_{vte} – витратовіддача виробничої діяльності, %.

4) рівень рентабельності використання спожитих ресурсів (витрат діяльності). Їхня величина обчислюється як відношення прибутку звітного (планового) періоду до спожитих ресурсів (витратам діяльності) за цей же період:

$$P = \frac{\Pi}{B_{abc}} * 100, \quad (2.4)$$

де P – рентабельність використання спожитих ресурсів, %;

Π – сума прибутку звітного (планового) періоду грн.;

B_{abc} – абсолютна сума витрат, грн.

Показники, які характеризують стан витрат підприємства наведені в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Характеристика витрат ПрАТ «Запоріжжкокс»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до	
				2018 р.	2019 р.
1. Операційні доходи, тис. грн	11539262	12826173	6211607	-5327655	-6614566
2. Валовий прибуток, тис. грн	1453331	362643	380278	-1073053	17635
3. Операційні витрати – всього, тис. грн.	10144854	12678203	5972738	-4172116	-6705465
4. Витратоємність виробничої діяльності	0,88	0,99	0,96	0,08	-0,03
5. Витратовіддача виробничої діяльності	1,14	1,01	1,04	-0,10	0,03
6. Рентабельність використання спожитих ресурсів, %	14,3	2,9	6,3	-8,0	3,4

Примітка: складено на основі [88]

Оскільки мінімізація рівня витратоємності є індикатором економічності поточних витрат виробничої діяльності, можна прийти до висновку, що у 2020 р. в порівнянні з 2018 р. діяльність підприємства мала більш витратний характер. Так, у 2018 р. в розрахунку на 1 гривню операційних доходів підприємство мало 0,88 гривні операційних витрат. В 2020 р. цей показник збільшився до 0,96 грн. Підвищення рівня витратоємності не дозволяє підприємству отримати конкурентні переваги на споживчому ринку, вільніше здійснювати свою цінову політику і за інших рівних умов досягати більш високих розмірів прибутку. Однак, варто мати на увазі, що зниження рівня витратоємності є важливою задачею, але не метою діяльності виробничого підприємства, тому що воно може супроводжуватися зниженням рівня якості продукції, відмовою від виробництва окремих видів витратоємної продукції, які користуються попитом, зміною пріоритетів стратегічного розвитку на короткочасні економічні вигоди в поточному періоді. Тому основною метою управління витратами діяльності на підприємстві є оптимізація їхньої суми і рівня, що забезпечує одержання прибутку.

Кінцеві результати діяльності характеризуються не лише абсолютними показниками прибутку або збитку. Суб'єкти господарювання, які зацікавлені

у віддачі від використання ресурсів і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами (використаними ресурсами). Для цього обчислюються відносні показники ефективності: рентабельність (яка іноді ототожнюється з прибутковістю і доходністю) та окупність (покриття).

Рівень рентабельності дозволяє оцінити здатність виробничого підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності й охарактеризувати загальну ефективність використання активів і вкладеного капіталу.

При аналізі рентабельності роботи підприємств використовуються звичайно три групи показників рентабельності: витратні, ресурсні, доходні (таблиця 2.16).

Таблиця 2.16 – Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 роки.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 рік до	
				2018 року	2019 року
Витратні показники рентабельності					
1. Рентабельність продукції	18,7	3,0	6,5	-12,2	3,5
2. Рентабельність операційної діяльності	13,7	1,2	4,0	-9,7	2,8
3. Рентабельність звичайної діяльності	13,5	1,1	3,8	-9,7	2,7
4. Коефіцієнт покриття виробничих витрат	1,19	1,13	1,07	-0,12	-0,06
5. Коефіцієнт окупності виробничих витрат	0,84	0,88	0,93	0,09	0,05
Ресурсні показники рентабельності					
6. Рентабельність активів	26,2	4,8	5,9	-20,3	1,1
7. Рентабельність власного капіталу	29,8	2,0	3,4	-16,4	1,4
8. Рентабельність залученого капіталу	28,6	6,5	12,2	-16,2	5,7
9. Рентабельність необоротних активів	84,5	4,1	7,7	-76,8	3,6
10. Коефіцієнт покриття активів	188,9	94,6	108,3	-80,6	13,7
11. Коефіцієнт окупності активів	0,005	0,011	0,009	0,004	-0,002
Доходні показники рентабельності					
12. Валова рентабельність продажу продукції	15,8	2,9	6,1	-9,7	3,2
13. Чиста рентабельність продажу продукції	12,1	0,8	2,6	-9,5	1,8
14. Рентабельність доходу від операційної діяльності	12,0	1,1	3,8	-8,2	2,7

Примітка: складено на основі [88]

Данні таблиці 2.16 свідчать про те, що у 2020 р. в порівнянні з 2018 р. показники прибутковості підприємства суттєво погіршилися. Значення більшості коефіцієнтів рентабельності зменшилися в порівнянні з 2018 р. в

кілька разів. Також зменшилися значення коефіцієнтів покриття і навпаки, збільшилися значення коефіцієнтів окупності. Але в порівнянні з 2019 р. відбулося певне покращення показників прибутковості підприємства.

Проводячи аналіз прибутковості підприємства доцільно визначити вплив окремих чинників на загальну зміну показника. Для цього застосовується факторний аналіз. Визначимо вплив зміни окремих чинників на зміну показника рентабельності виробничого капіталу. Даний показник розраховується як відношення прибутку (валового, операційного або чистого) до середньорічної вартості активів підприємства:

$$P_{\Pi} = (\Pi / \Sigma A) * 100, \quad (2.5)$$

де P_{Π} – рентабельність підприємства;

Π - прибуток (валовий, операційний або чистий);

ΣA – середня вартість активів за період.

В економічній літературі цей показник часто називають загальною, економічною рентабельністю виробництва або рентабельністю виробничого капіталу.

Величина цього показника залежить від розміру двох показників – прибутку та собівартості. Дослідження впливу окремих чинників на зміну показника рентабельності проводиться за допомогою факторного аналізу (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Факторний аналіз рентабельності виробничого капіталу

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	2019 р.	2020 р.	Відхилення	
					+/-	%
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Тис. грн.	12365901	6191403	-6174498	-49,9
2	Собівартість реалізованої продукції	Тис. грн.	12003258	5811125	-6192133	-51,6
3	Валовий прибуток	Тис. грн.	362643	380278	17635	5,0
4	Середньорічна вартість активів	Тис. грн.	7523511	6493998	-1029513	-13,7
5	Рентабельність виробництва	%	4,8	5,9	1,1	x

Примітка: складено на основі [88]

За даними таблиці відхилення рівня рентабельності виробництва в 2020 році від показника 2019 р. становить 1,1 пунктах (5,9 – 4,8).

Для визначення впливу факторів на зміну рентабельності виробництва проведемо наступні розрахунки:

$$P_{2019} = (362643 / 7523511) * 100\% = 4,8\%$$

$$P_{ym} = (380278 / 7523511) * 100\% = 5,1\%$$

$$P_{2020} = (380278 / 6493998) * 100\% = 5,9\%$$

Зміна рентабельності виробництва відбулася за рахунок:

– збільшення суми прибутку від реалізації на 17635 тис. грн. (або на 5,0%):

$$\Delta P_{\Pi} = P_{ym} - P_{2019} = 5,1 - 4,8 = 0,3\%;$$

– зменшення вартості активів на 1029513 тис. грн. (або на 13,7%):

$$\Delta P_A = P_{2020} - P_{ym} = 5,9 - 5,1 = 0,8\%;$$

Загальна зміна склала:

$$\Delta P = \Delta P_{\Pi} + \Delta P_A = 0,3 + 0,8 = 1,1\%$$

Отже рентабельність виробництва зросла на 2,8 пункти. Розрахунки свідчать, що це стало можливим за рахунок збільшення суми валового прибутку на 5,0 пунктів та одночасного зменшення вартості активів підприємства на 13,7 пункту.

Висновки до розділу 2.

Досліджуване підприємство – Приватне акціонерне товариство «Запоріжжкокс» - має 85-літню історію і є одним з найбільших у Європі промислових підприємств з виробництва металургійного коксу. В останні роки виробництво коксу на підприємстві складає 850 – 890 тис.т. Після закінчення реконструкції кількох коксових батарей підприємство матиме можливість виробляти 1100 – 1200 тис. т. коксу на рік.

Активи підприємства зменшилися в порівнянні з 2018 р. і станом на 31 грудня 2020 р. складають 6444171 тис. грн. В структурі активів питома вага необоротних активів складає 41%, оборотних активів – 59%. Серед зобов'язань підприємства найбільшу частку займає власний капітал – 74,4%.

Питома вага залученого капіталу за останні роки суттєво зменшилася і на кінець 2020 р. складає 25,6%. За останні роки стан майна підприємства погіршився, про що свідчать показники зносу та оновлення основних засобів.

На підприємстві спостерігається зниження рівня ділової активності, ліквідності та платоспроможності. Про це свідчать розраховані коефіцієнти обіговості активів та оборотних активів, показники які характеризують стан дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнти ліквідності та платоспроможності.

В той самий час фінансова стійкість підприємства є достатньо високою. ПрАТ «Запоріжжкокс» має абсолютно стійкий тип фінансової стійкості. Більшість показників фінансової стійкості мають значення кращі за нормативні.

Фінансові результати підприємства вказують на достатню ефективність його роботи. У 2020 р. валовий прибуток підприємства склав 380278 тис. грн., а чистий прибуток – 166436 тис. грн. Рівень рентабельності реалізації продукції у 2020 р. склав 6,5%, а рівень рентабельності виробництва – 5,9%.

Однак, слід зауважити, що фінансові результати у 2020 р. є набагато нижчими ніж у 2018 р. Саме тому ситуація вимагає пошуку шляхів для покращення фінансово-економічної діяльності підприємства.

3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

3.1 Покращення фінансового стану підприємства за рахунок оптимізації управління його дебіторською заборгованістю

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс» свідчить про погіршення його фінансово-господарської діяльності. Так, у 2020 р. в порівнянні з 2018 р. виручка від реалізації продукції зменшилася на третину, валовий прибуток – майже в 4 рази, а чистий прибуток – у 7 разів. Це пояснюється як об'єктивними причинами (у 2020 р. одна коксова батарея була зупинена на капітальний ремонт), так і низкою суб'єктивних причин (недостатньо ефективною роботою служб збуту та маркетингу, погіршенням стану необоротних активів підприємства, відсутністю належного контролю за станом дебіторської заборгованості та ін.). Це призвело до того, що протязі 2018 - 2020 р. фінансовий стан підприємства зазнав певних негативних змін.

Так, спостерігається зменшення активів підприємства (майже на 25,0%), суттєве зменшення залученого капіталу (майже в чотири рази), погіршення стану майна підприємства. Це призвело до зниження рівня ефективності використання майна.

За цей період значно погіршився рівень ділової активності, ліквідності та платоспроможності. Про це свідчать негативні зміни величин відповідних фінансових коефіцієнтів. Крім того, хоча діяльність підприємства і залишається прибутковою, величина чистого прибутку зменшилась у 2020 році в порівнянні з 2018 р. майже в 7 разів, а значення показників рентабельності зменшилися в 3-5 разів.

Таким чином, для покращення свого фінансового стану підприємство повинно негайно задіяти певні механізми. Існує досить багато прийомів, за

допомогою яких суб'єкт господарювання може подолати негативний вплив окремих чинників та покращити своє фінансове становище. При цьому доцільно розглядати застосування окремих заходів відносно покращення конкретної характеристики фінансового стану (ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості і т.п.). Напрями покращення фінансового стану підприємства наведені в таблиці 3.1.

Одним із дієвих заходів щодо покращення фінансового стану підприємства може стати покращення управління його дебіторською заборгованістю. Саме розмір дебіторської заборгованості та її стан за термінами виникнення може суттєво на рівень ділової активності, ліквідності, платоспроможності підприємства та на його фінансові результати.

Проведений аналіз виявив, що ділова активність підприємства за період що аналізується значно погіршилась. У 2020 р. значення коефіцієнтів оборотності активів та оборотності оборотних активів є значно гіршими ніж у 2019 р. В останні роки найбільшу питому вагу в складі оборотних активів займає дебіторська заборгованість. Так у 2020 р. цей показник дорівнював 90,6%. Збільшення чи зменшення дебіторської заборгованості чинить великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а відповідно і на фінансовий стан підприємства.

В зв'язку з цим підприємство потребує суттєвих змін в роботі з покупцями продукції з точки зору порядку розрахунків за відвантажену продукцію. Зважаючи на великі обсяги дебіторської заборгованості в останні роки, покращення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві може забезпечити суттєве покращення фінансового стану та підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Тому важливою задачею фінансового менеджменту є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу.

Таблиця 3.1 – Напрями покращення фінансового стану підприємства.

Характеристика фінансового стану	Напрями подолання погіршення ситуації
Підвищення ефективності використання активів підприємства	- поліпшення складу, структури і стану основних виробничих засобів підприємства; - удосконалення планування, управління і організації праці та виробництва; - зниження фондомісткості, підвищення фондовіддачі та продуктивності праці на підприємстві; - підвищення та розвиток матеріального та морального стимулювання праці; - покращення використання оборотних активів; - залучення позикового капіталу
Покращення ділової активності	- скорочення операційного та фінансового циклів; - скорочення виробничого циклу; - зменшення тривалості обороту дебіторської заборгованості; - збільшення тривалості обороту кредиторської заборгованості.
Підвищення платоспроможності	- забезпечення достатнього розміру власного капіталу і його приросту в необхідних розмірах; - зменшення собівартості продукції; - підтримання оборотності запасів і дебіторської заборгованості на оптимальному рівні; - комплексний та ретельний аналіз показників ліквідності і платоспроможності підприємства; - управління запасами підприємства; - систематичне планування і прогнозування необхідного розміру ліквідних засобів шляхом обліку всіх належних платежів і обліку грошових надходжень; - визначення мінімально необхідної потреби в грошових активах для поточної господарської діяльності; - забезпечення прискорення обороту грошових активів; - першочергове спрямування прибутку на поповнення власного оборотного капіталу, тобто на збільшення частки власних коштів у джерелах покриття оборотних активів; - використання можливості отримання довгострокових кредитів і позик у підприємницькій діяльності
Збільшення прибутку	- нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції; - поліпшення якості продукції; - продаж зайвого устаткування та іншого майна або здача його в оренду; - зниження собівартості продукції за рахунок більш раціонального використання матеріальних ресурсів, виробничих потужностей і площ, робочої сили і робочого часу; - диверсифікація виробництва; - постійне проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів; - грамотна побудова договірних відносин із постачальниками, посередниками, покупцями та ін.
Збільшення рентабельності	- підвищення продуктивності праці; - скорочення невиробничих витрат та зниження собівартості продукції; - впровадження заходів із підвищення продуктивності праці своїх працівників, скорочення адміністративно-управлінського персоналу; - зменшення витрат на виробництво продукції або застосування сучасних методів управління витратами; - зниження втрат від браку; - удосконалення асортиментної політики на підприємстві

Примітка: складено автором

Тому важливою задачею фінансового менеджменту є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу.

На кінець 2020 р. дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша дебіторська заборгованість на підприємстві склала 3038100 тис. грн. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Дебіторська заборгованість за основною діяльністю та інша дебіторська заборгованість

Найменування	31 грудня 2020 р.
Дебіторська заборгованість по основній діяльності	2 935 631
Мінус резерв на знецінення дебіторської заборгованості по основній діяльності	(25 110)
Інша фінансова дебіторська заборгованість	128 463
Мінус резерв на знецінення іншої фінансової дебіторської заборгованості	(884)
Всього фінансової дебіторської заборгованості	3 038 100

Примітка: складено на основі [88]

В порівнянні з 2019 р. дебіторська заборгованість безпосередньо за товари, роботи, послуги зросла на 669236 тис. грн. Відношення дебіторської заборгованості до виручки від реалізації продукції складає 47 відсотків.

Проаналізуємо склад і структуру дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги шляхом класифікації дебіторів за термінами виникнення, виходячи з характеру заборгованості і наявної ситуації. Використаємо для цієї цілі дані фінансового звіту підприємства на кінець 2020 р. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Класифікація дебіторів за термінами виникнення дебіторської заборгованості станом на 31 грудня 2020 р.

Найменування	Тис.грн.	Питома вага
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3 038 100	100,0
- до 1 місяця	675283	22,2
- від 1 до 3 місяців	848568	27,9
- від 3 до 6 місяців	767834	25,2
- від 6 до 12 місяців	685 691	22,6
- від 12 до 24 місяців	30 049	1,1
- від 24 до 36 місяців	28 571	0,9
- від 36 місяців	2104	0,1

Примітка: складено на основі [88-90]

Майже 98% заборгованості – це дебіторська заборгованість терміном до одного року. Ця заборгованість розподілена приблизно однаково.

Найбільша сума дебіторської заборгованості належить до групи «від 1 до 3 місяців» - 848568 тис. грн. (27. 9%). На другому місці група «від 3 до 6

місяців» - 767834 тис. грн. (25. 2%), на 3-му – група «від 6 до 12 місяців» - 685691 тис. грн (22,6%), на 4-му – група «до 1 місяця» - 675283 тис. грн. (22,2%).

Починаючи з терміну «від 12 до 24 місяців», відбувається тенденція на убивання, тобто чим раніше термін виникнення дебіторської заборгованості, тим менше її сума.

Можна охарактеризувати цю тенденцію як позитивну. Мається на увазі відсутність накопичувальної тенденції старіючих боргів.

Хоча сама наявність довгострокових («старих») заборгованостей не є позитивним фактом, але питома вага дуже мала («від 12 до 24 місяців» - 1,1%. «від 24 до 36 місяців»- 0,9, «від 36 місяців»- 0,1%).

У процесі аналізу дебіторської заборгованості необхідно розрізняти нормальну та прострочену заборгованість.

Наявність останньої створює фінансові труднощі, так як підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати й інше. Крім того, заморожування засобів у дебіторську заборгованість приводить до уповільнення оборотності капіталу.

Прострочена дебіторська заборгованість означає також збільшення ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому кожне підприємство зацікавлене в скороченні термінів погашення належних йому платежів.

Для оцінки реального стану дебіторської заборгованості сформуємо наступну таблицю, у якій оцінимо імовірність безнадійних боргів у групах по термінах виникнення (табл. 3.4).

Аналіз даних показує, що питома вага безнадійної заборгованості є досить великою і складає 346073 тис. грн. або 11,4% від загальної суми дебіторської заборгованості. На цю суму повинний бути сформований резерв сумнівних боргів.

Таблиця 3.4 – Оцінка реального стану дебіторської заборгованості

Класифікація біторів за термінами виникнення заборгованості	Сума дебіторської заборгованості, тис. грн..	Питома вага, %	Імовірність безнадійної заборгованості	Сума безнадійної заборгованості тис. грн..	Реальна величина заборгованості, тис. грн..
- до 1 місяця	675283	22,2	0,025	16882	658401
- від 1 до 3 місяців	848568	27,9	0,050	42428	806140
- від 3 до 6 місяців	767834	25,2	0,100	76783	691051
- від 6 до 12 місяців	685 691	22,6	0,250	171423	514268
- від 12 до 24 місяців	30 049	1,1	0,500	15025	15024
- від 24 до 36 місяців	28 571	0,9	0,750	21428	7143
- від 36 місяців	2104	0,1	1,00	2104	0
Разом:	3038100	100,0	0,114	346073	2692027

Примітка: складено на основі [88]

Дебітори підприємства – це металургійні підприємства України (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Дебітори ПрАТ «Запоріжкокс» станом на 31.12.2020 року

№ п/п	Дебітори	Сума дебіторської заборгованості, тис грн.	Термін заборгованості
1	МК Запоріжсталь	443617	до 1 місяця
	ArcelorMittal Кривий Ріг	231666	до 1 місяця
2	МК Дніпроспецсталь	395808	від 1 до 3 місяців
	Дніпропетровський металургійний комбінат	196117	від 1 до 3 місяців
	ArcelorMittal Кривий Ріг	256643	від 1 до 3 місяців
	Дніпропетровський металургійний комбінат	196117	від 1 до 3 місяців
3	МК Дніпроспецсталь	471512	від 3 до 6 місяців
	Дніпропетровський металургійний комбінат	296322	від 3 до 6 місяців
4	Нікопольський південнотрубний завод	685691	від 6 до 12 місяців
5	МК Азовсталь	17012	від 12 до 24 місяців
	МК Іл'їча	13037	від 12 до 24 місяців
6	МК Азовсталь	17116	від 24 до 36 місяців
	МК Ілліча	11455	від 24 до 36 місяців
7	Єнакіївський металургійний завод	1212	від 36 місяців
	Макіївський металургійний комбінат	892	від 36 місяців
	Всього	3 038 100	X

Примітка: складено на основі [88]

Дані таблиці 3.5 свідчать про те, що найбільшими дебіторами підприємства є МК «Запоріжсталь» та «ArcelorMittal Кривий Ріг». В той самий час ці підприємства є найбільш обов'язковими покупцями тому що термін їх дебіторської заборгованості не перевищує 3-х місяців. Підприємства Дніпропетровщини мають термін заборгованості від 3 до 12 місяців. Найбільші проблеми у розрахунках мають підприємства Маріуполя – МК

«Азовсталь» та МК ім Ілліча. Але слід зазначити, що ці підприємства входять до складу тієї самої промислово-фінансової групи, що і ПрАТ «Запоріжжкокс», а саме до ПФГ «Метінвест». Тому, не виключено, що рішення щодо своєчасності фінансових розрахунків приймаються керівництвом ПФГ або кінцевим бенифіціаром.

Проведений аналіз реального стану дебіторської заборгованості дозволив більш детально оцінити положення з дебіторською заборгованістю.

Для того, щоб відповісти на запитання про зв'язок зменшення доходу від реалізації і збільшення суми дебіторської заборгованості, необхідно також більш детально ознайомитися з договорами на реалізацію з дебіторами, що викликають найбільший сумнів.

Аналіз показав, що наявність дебіторської заборгованості по групах «до 1 місяця» та групі «від 1 до 3 місяців» є об'єктивною і викликати побоювань не повинна, тому що її наявність обумовлена умовами договорів. Імовірність виникнення безнадійного боргу також невелика – 0,025 та 0,05 відповідно.

Більшої уваги заслуговують групи «від 3 до 6 місяців» та «від 6 до 12 місяців». Саме тут спостерігаються найвищі за розміром суми виникнення безнадійного боргу – відповідно 76783 тис. трн. та 171423 тис. грн.

Найбільш проблемними дебіторами є ті, чий борг підприємству перевищив 12 місяців. Їх сумарний борг складає 60724 тис. грн. або 2,1% від загального обсягу дебіторської заборгованості. Щодо питомої ваги безнадійної заборгованості цих боржників, то у загальному обсязі безнадійної заборгованості цей показник складає більш ніж 11 відсотків.

В зв'язку з цим, з метою своєчасного повернення боргу підприємству слід застосувати більш рішучі дії, зокрема повернення боргу за допомогою рішення судових органів.

В зв'язку з цим слід зауважити, що застосування судового рішення до таких дебіторів як Єнакіївський металургійний завод та Макіївський металургійний комбінат є неможливим внаслідок того, що ці підприємства з 2014 р. знаходяться на непідконтрольній Україні території.

Недоцільним є й застосування судового рішення до таких дебіторів як МК «Азовсталь» та МК ім Ілліча. тому що ці підприємства входять до складу тієї самої промислово-фінансової групи що і ПрАТ «Запоріжжкокс» . Витрати на послуги суду коштують приблизно один відсоток від суми боргу [45, с.68].

Застосовуючи судові механізми підприємство змогло б позбавитися значної частини дебіторської заборгованості (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Розмір боргу, якій може повернути ПрАТ «Запоріжжкокс» в разі розгляду справ у суді

Дебітори	Сума дебіторської заборгованості, тис грн..	Витрати на послуги суду, тис. грн..	Розмір коштів які повертаються на підприємство
МК Дніпроспецсталь	471512	4715	466797
Дніпропетровський металургійний комбінат	296322	2963	293359
Нікопольський південнотрубний завод	685691	6857	678834
Всього	1453525	14535	1438990

Примітка: складено автором

Якщо підприємство застосує звернення до суду то воно зможе повернути дебіторську заборгованість в розмірі 1438990 тис. грн. Але повернення дебіторської заборгованості за допомогою судових рішень має один суттєвий недолік. Розгляд справи у суді може зайняти дуже багато часу (до року), і хоч у решті решт справа закінчиться поверненням боргів, це приведе до значного подальшого затримання повернення дебіторської заборгованості. Якщо враховувати реальну вартість грошей, то з урахуванням річного рівня інфляції 2021 р. ця сума суттєво зменшиться.

Для розрахунку використаємо формулу:

$$S_{(t+n)} = S_{(t)} * (1-i)^n \quad (3.1)$$

де - $S_{(t+n)}$ – вартість грошей під час їх отримання підприємством;

$S_{(t)}$ – сучасна вартість грошей;

i – середньомісячний показник інфляції за період;

n – кількість періодів (місяців) з моменту початку розгляду справи у суді до моменту отримання грошей від дебіторів.

В 2021 р. річний індекс інфляції в Україні становив 10%, в розрахунку на один місяць – 0,83%. Вважатимемо, що термін n дорівнює 9 місяців. Тоді формула 3.1. отримає вигляд:

$$S_{(t+n)} = 1453525 * (1 - 0,0083)^9 = 1453525 * 0,9277 = 1348483 \text{ тис.грн.}$$

Різниця між двома сумами складає більш ніж 100 млн. грн. Тому доцільно розглянути інші можливості для повернення суми боргу.

Досить часто підприємства вдаються до використання так званих субститутів кредиту. Одним з таких субститутів є факторинг, який можна трактувати як спосіб короткострокового фінансування діяльності підприємства. За визначенням, факторинг – це продаж дебіторської заборгованості на користь фінансового посередника (факторингової компанії або банку). Зміст операції факторингу зводиться до переуступки першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору (фактору) з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору. На основі договору про проведення розрахункових операцій через факторинг банк, наприклад, може придбати у підприємства – продавця право вимоги за поставлені товари та надані послуги, строки сплати за які минули (прострочена дебіторська заборгованість) або по поточних розрахунках.

Розмір винагороди по факторингових операціях залежить від ризиковості операції, діючої процентної ставки та строків надання платежу. Перед укладанням угоди фактор перевіряє кредитоспроможність боржника. За відсутності прямих фінансових відносин між боржником та фактором оцінка кредитоспроможності здійснюється з використання непрямої інформації, а також інформації наданої кредитними інститутами, які обслуговують боржника.

В Україні послуги з факторингу переважно надають банки (зокрема Приватбанк), тому можна вважати, що факторинг – це комплекс фінансових послуг, що надаються банком клієнту в обмін на поступку дебіторської заборгованості. Ці послуги включають: фінансування постачань товарів, страхування кредитних ризиків, облік стану дебіторської заборгованості і

регулярне надання відповідних звітів клієнту, контроль за своєчасністю оплати і робота з дебіторами.

Важливо відзначити те, що:

Факторинг є без заставним фінансуванням, що, зокрема, вигідно відрізняє його від звичайного кредиту.

Співпраця з банком в рамках факторингового обслуговування не зобов'язує компанію до відкриття розрахункового рахунку в банку і переходу на повне банківське обслуговування.

Фінансування, що надається банком в рамках факторингового обслуговування, виділяється поза залежністю від об'ємів вже одержуваних компанією кредитів в банку, або інших банках.

Крім надання фінансування банк бере на себе: кредитні ризики (ризики не оплати покупцями поставань); ліквідні ризики (ризики невчасної оплати поставань покупцями); процентні ризики (ризик різкої зміни ринкової вартості ресурсів) валютні ризики (ризики зміни курсу долара в період відстрочення платежу по поставанню).

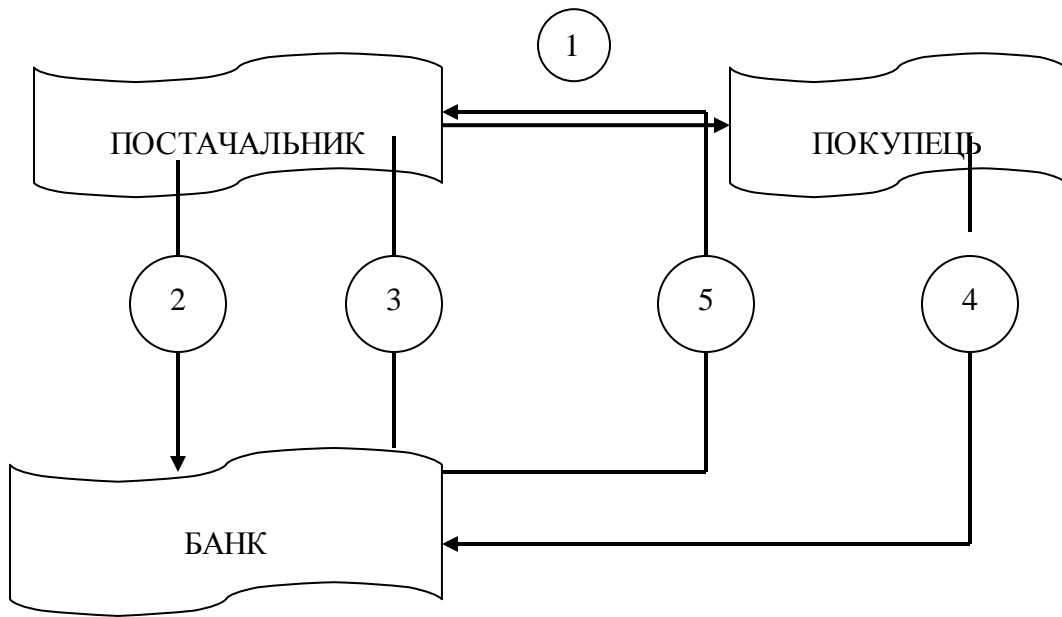
Схема банківського факторингу наведена на рис. 3.1.

Вставши на факторингове обслуговування, постачальник несе наступні додаткові витрати: оплата факторингової комісії; оплата додаткового робочого часу кур'єра на підвезення документів в банк; оплата додаткового робочого часу співробітників бухгалтерії на виконання пов'язаних з факторинговим обслуговуванням проводок.

Відповідно до загальноприйнятої міжнародної практики в структурі винагороди за надання факторингових послуг виділяються наступні основні компоненти: фіксований збір за обробку документів, фіксований відсоток від обороту постачальника, премія факторингової компанії.

З факторинговим обслуговуванням пов'язані наступні додаткові доходи і вигоди постачальника:

1. Отримання додаткового прибутку за рахунок можливості збільшити об'єм продажів, одержавши від чинника необхідні для цього оборотні кошти.

1. - Постачання товару на умовах відстрочення платежу.
2. - Поступка права вимоги боргу по постачанню банку.
3. - Виплата дострокового платежу (до 90% від суми поставленого товару) відразу після постачання.
4. - Оплата за поставлений товар.
5. - Виплата залишку коштів від 10%, після оплати покупцем) за мінусом комісії.

Рисунок 3.1 – Схема факторингового обслуговування (розроблено автором).

2. При факторинговому обслуговуванні, одержуючи фінансування своїх продажів, постачальник перестає нести наступні витрати: відсотки за користування кредитом; витрати по оформленню кредиту, що включають реєстрацію і страхування застави, оплату робочого часу співробітників на оформлення і підготовку документів для кредитного відділу, повідомлення податкової інспекції про намір відкрити позиковий рахунок і т.д. витрати, пов'язані з непередбаченим зростанням процентних ставок в країні; витрати на екстрену мобілізацію грошових коштів при настанні терміну погашення кредиту або виплати відсотків, включаючи упущену вигоду, пов'язану з висновком цих засобів з обороту.

Окрім цього, фінансування в рамках факторингового обслуговування виплачується понад банківський ліміт кредитування, який може бути використаний постачальником, наприклад, для цілей відкриття акредитиву без покриття, отримання гарантії, вексельного кредиту і т.д.

3. У підприємства з'являється реальна можливість економії за рахунок появи можливості купувати товар у своїх постачальників за нижчою ціною. Така можливість виникає внаслідок того, що клієнт банку, одержуючи значну частину від суми постачання в день постачання, і, втрачаючи тим самим залежність від дотримання своїми дебіторами платіжної дисципліни, може піти на скорочення терміну відстрочення платежу при закупівлях товарів і зажадати від своїх постачальників кращих цінових умов на товар, що купується. Крім того, він одержує гарантію захисту від штрафних санкцій з боку кредиторів при невчасних розрахунках з ними, викликаних касовим розривом.

4. Захист від втрат при несплаті або несвоєчасної оплаті дебіторами за поставлений ним товар.

5. Економія на оплаті додаткових місць (включаючи офісне устаткування) і додаткового робочого часу співробітників, відповідальних за контроль за дебіторською заборгованістю, залучення фінансових ресурсів.

6. Захист від упущеної вигоди від втрати клієнтів за рахунок неможливості при дефіциті оборотних коштів надавати покупцям конкурентні відстрочення платежу і підтримувати достатній асортимент товарів на складі. Важливо пам'ятати, що повернути потенційного клієнта, що пішов сьогодні до конкурента, завтра може бути неможливо.

7. Захист від втрат, пов'язаних з відсутністю або недостатністю неупередженого контролю за продажами і платежами.

Фінансування постачань товарів при факторингу передбачає, що негайно після постачання продавцю Банк виплачує як достроковий платіж значну частину суми постачання. У різних країнах світу розмір дострокового платежу складає від 50% до 90% від суми постачання. Залишок (сума

постачання мінус сума дострокового платежу мінус комісія Банку) виплачується продавцю в день надходження грошей від дебітора.

Доцільність застосування факторингу на підприємстві наведена в таблиці 3.7. Для спрощення математичних висновків було припущено, що дебіторська заборгованість буде в повному обсязі переуступлена банку. На практиці цього бути не може, тому що у випадку функціонуючого підприємства дебіторська заборгованість все одно буде час від часу з'являтися, але вона буде вже не такою великою, і при певних обставин її розмірами можна знехтувати.

Таблиця 3.7 – Вартість використання факторингу для повернення частини дебіторської заборгованості у 2020 р.

Показник		Тис .грн.
1	Розмір дебіторської заборгованості	1453525
2	Витрати на використання факторингу	72767
3	Економічна доцільність використання факторингу(1-2)	1380758

Примітка: складено автором

Порівняльні результати застосування заходів, спрямованих на покращення управління дебіторською заборгованістю наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Економічна ефективність запропонованих заходів, щодо повернення простроченої дебіторської заборгованості.

Заходи	Економічний ефект, тис. грн.
Звернення до суду з вимогою про повернення дебіторської заборгованості	1348483
Використання механізму факторингу	1380758

Примітка: складено автором

Дані таблиці 3.8 показують, що підприємству було б більш вигідно використовувати факторингові послуги ніж звертатися до суду. Економічна доцільність такого ведення справ в порівнянні із судовим розглядом складає 32275 тис. грн. (1380758 – 1348483).

Підприємству ПрАТ «Запоріжкокс» слід поміркувати над доцільністю використання факторингу.

3.2 Застосування кореляційно – регресійного аналізу для виявлення впливу розміру дебіторської заборгованості на ділову активність підприємства

Результати діяльності підприємства в значній мірі залежать від його ділової активності. Ступінь ділової активності підприємства визначається за допомогою кількох показників одним з яких є тривалість операційного циклу підприємства.

Період операційного циклу можна визначити за допомогою формули:

$$P_{oc} = (360 * \Sigma Z) / C + (360 * \Sigma ДЗ) / B \quad (3.2)$$

де — P_{oc} – період операційного циклу;

ΣZ – середньорічна сума запасів;

C – собівартість;

$\Sigma ДЗ$ – середньорічна сума дебіторської заборгованості;

B – виручка від реалізації продукції.

В значній мірі величина цього показника залежить від розміру дебіторської заборгованості підприємства. З метою виявлення впливу величини дебіторської заборгованості на тривалість операційного циклу проведемо вивчення кореляційних зв'язків, яке зводиться переважно до вирішення наступних завдань:

1) виявлення наявності (відсутності) кореляційного зв'язку між ознаками, що вивчаються;

2) вимірювання тісноти зв'язку між двома (і більше) ознаками за допомогою спеціальних коефіцієнтів (ця частина дослідження називається кореляційним аналізом);

3) визначення рівняння регресії – математичної моделі, у якій середнє значення результативного ознаки у сприймається як функція однієї чи

кількох змінних – факторних ознак (ця частина дослідження називається регресійним аналізом).

В якості незалежної змінної X виступає питома вага дебіторської заборгованості в складі активів підприємства, в якості незалежної змінної Y – тривалість операційного циклу (діб).

З метою виявлення типу залежності між змінними X та Y використаємо графічний метод.

Графічний метод – це графічне зображення кореляційної залежності. Для цього, маючи n взаємопов'язані пари значень X та Y і користуючись прямокутною системою координат, кожен таку пару зображують як точки на площині з координатами x і y . Сукупність отриманих точок формує кореляційне поле (рис.3.2).

Характер розміщення точок на графіку є наближеним до лінійного, тобто залежність між розміром дебіторської заборгованості та тривалістю операційного циклу можна охарактеризувати за допомогою рівняння прямої лінії:

$$Y_x = na + b\Sigma X \quad (3.3)$$

Ступінь впливу зміни величини дебіторської заборгованості на термін операційного циклу розраховується шляхом визначення індексу кореляції:

$$I = \sqrt{1 - S_y^2 / \sigma_y^2}, \text{ де} \quad (3.4)$$

- S_y^2 - квадрат середньоквадратичного відхилення фактичних значень Y від вирівняних по рівнянню регресії значень Y_x , який дорівнює $\Sigma(Y - Y_x)^2 / n$;

- n – кількість значень Y та X ;

- $\sigma_y^2 = \Sigma(Y - M_y)^2 / n$ – квадрат відхилення фактичних значень Y від середньої арифметичної M_y і характеризує загальну дисперсію значень Y .

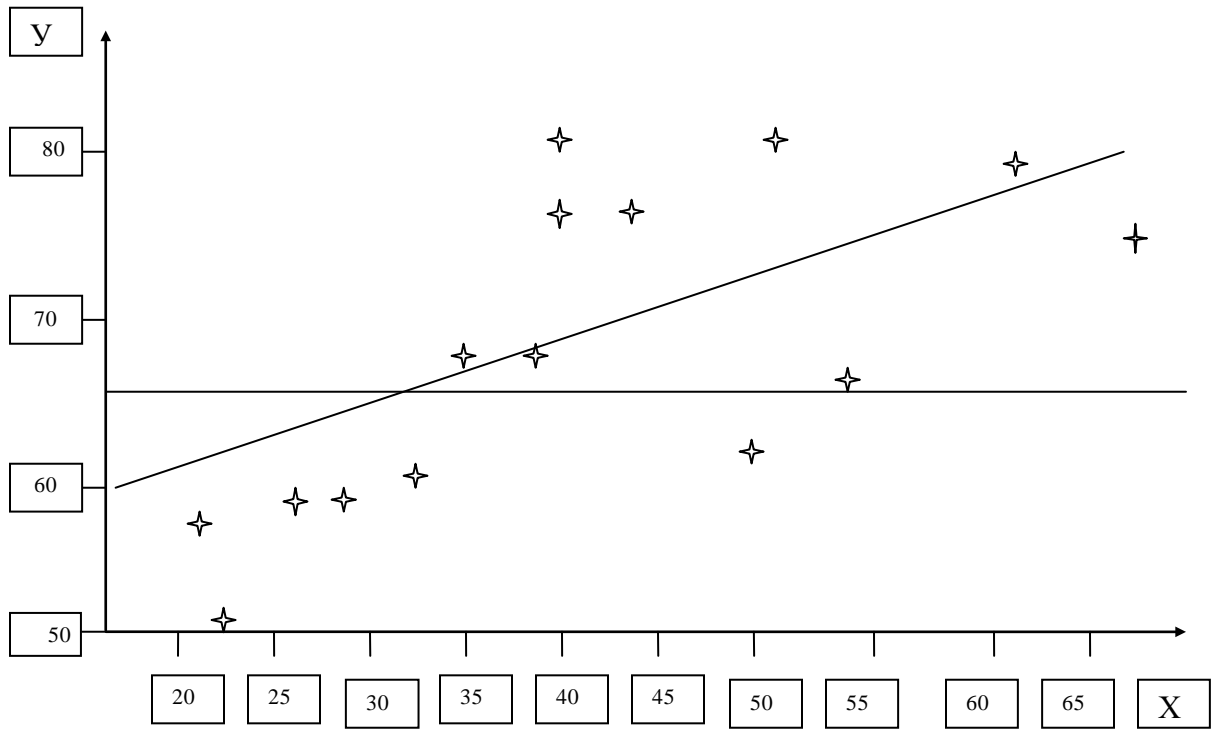

Рисунок 3.2 – Графік залежності тривалості операційного циклу від розміру дебіторської заборгованості (розроблено автором).

Значення Y_x , $Y - Y_x$ та $Y - M_x$ наведені в таблиці 3.9.

Рівняння регресії можна розглядати як імовірнісний гіпотетичний функціональний зв'язок величини результативної ознаки Y зі значеннями факторної ознаки X .

Якщо ми прийняли гіпотезу про пряму лінійну залежність між змінними X та Y визначаємо, рівняння зв'язку буде мати вигляд:

$$Y_x = na + b\Sigma X$$

Для того, щоб визначити це рівняння необхідно знайти значення параметрів a та b . Для цього можна використати метод найменших квадратів.

Для розрахунку коефіцієнтів a і b рівняння регресії методом найменших квадратів використовується система нормальних рівнянь лінійної залежності:

$$\begin{aligned} \Sigma Y &= na + b\Sigma X.; \\ \Sigma XY &= a \Sigma X + b\Sigma X^2.; \end{aligned} \quad (3.5)$$

Нормальні рівняння дають можливість розрахувати та побудувати таку пряму $Y_x = na + b\Sigma X$, від якої сума квадратів відхилень фактичних значень Y від вирівняного Y_x буде найменшою. Допоміжні розрахунки для визначення індексу кореляції та параметрів рівняння регресії наведені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Вихідні дані та проміжні розрахунки для визначення індексу кореляції та параметрів рівняння регресії

n	X (питома вага ДЗ)	Y (тривалість операційного циклу)	XU	X ²	Y _x	Y - Y _x	(Y - Y _x) ²	Y - M _y	(Y - M _y) ²
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2006	25,5	58	1479,0	650,3	63,2	-5,2	27,04	-8	64
2007	40,0	76	3040,0	1600,0	66,1	+9,9	98,01	+10	100
2008	44,2	70	3094,0	1953,6	67,1	+2,9	8,41	+4	16
2009	32,0	58	1856,0	1024,0	64,5	-6,5	42,25	-8	64
2010	50,5	80	4040,0	2550,3	68,3	+11,7	136,89	+14	156
2011	38,2	62	2368,4	1459,2	65,8	-3,8	14,44	-4	16
2012	28,5	59	1681,5	812,2	63,8	-4,8	23,04	-7	49
2013	21,8	54	1177,2	475,2	62,4	-8,4	70,56	-12	144
2014	22,3	50	1115,0	497,3	62,5	-12,5	156,25	-16	256
2015	34,3	68	2332,4	1176,5	65,1	+2,9	8,41	+2	4
2016	42,2	76	3207,2	1780,8	66,7	+9,3	86,49	+10	100
2017	40,2	80	3216,0	1616,0	66,2	+13,8	190,44	+14	156
2018	66,1	72	4759,2	4369,2	71,5	+0,5	0,25	+6	36
2019	49,1	62	3044,2	2410,8	68,0	-6,0	36,00	-4	16
2020	52,8	65	3432,0	2787,8	68,8	-3,8	14,44	-1	1
Всього	587,5	990	39842,1	25163,2	990	0	912,92	0	1178
В середньому	36,7	66	-	-	66,0	-	60,86	-	78,5

Значення величин, які необхідні для рішення системи нормальних рівнянь прямої лінії мають наступний вигляд:

$$\Sigma Y = 990 \quad \Sigma X = 587,5 \quad \Sigma XU = 39842,1 \quad \Sigma X^2 = 25163,2$$

Підставляємо їх у відповідні рівняння:

$$990 = 15a + 587,5b;$$

$$39842,1 = 587,5a + 25163,2b;$$

Звідки $a = 57,9$, $b = 0,206$.

Таким чином, рівняння регресії має вигляд:

$$Y_x = 57,9 + 0,206X. \quad (3.6)$$

Підставляємо послідовно в це рівняння фактичні значення усіх X (ряд.2 табл. 3.8) та визначаємо відповідні значення Y . Значення Y_x наведені в рядку 6 таблиці 3.8.

Далі розраховуємо $Y - Y_x$ (відхилення Y від вирівняної прямої Y_x) та відхилення Y від середнього арифметичного його значення M_y (рядки 7 та 9 табл. 3.8.).

$$M_y = \Sigma Y / n = 990/15 = 66$$

Розраховуємо індекс кореляції:

$$S_y^2 = \Sigma(Y - Y_x)^2 / n = 912,92 / 15 = 60,86;$$

$$\sigma_y^2 = \Sigma(Y - M_x)^2 / n = 1178 / 15 = 78,5$$

Звідки:

$$I = \sqrt{1 - S_y^2 / \sigma_y^2} = \sqrt{1 - 60,86 / 78,5} = 0,706$$

Відповідно до шкали Чеддока отримане значення індексу кореляції свідчить про високу залежність рівня ділової активності підприємства від рівня його дебіторської заборгованості. Ця залежність є кореляційною, оскільки на тривалість операційного циклу впливають і інші чинники, які не враховувалися нами в розрахунках.

Індекс кореляції дозволяє визначити коефіцієнт детермінації, який дорівнює квадрату коефіцієнта кореляції. В нашому випадку коефіцієнт детермінації $D = (0,706)^2 = 0,50$.

Економічна сутність коефіцієнту детермінації полягає в тому, що він встановлює, яка доля дисперсії відповідає встановленому рівнянню зв'язку - в нашому випадку 0,50 або 50%, а інші 0,50 або 50,0%, показують вплив на Y випадкових чинників.

Таким чином, можна зробити висновок про те що ділова активність підприємства значною мірою залежить від величини дебіторської заборгованості підприємства.

Для розрахунку прогнозних показників визначимо тренд динаміки питомої ваги кредиторської заборгованості. З цією метою застосуємо метод аналітичного вирівнювання сутність якого полягає у заміні фактичних даних

плавними рівнями, обчисленими на основі певної прямої чи кривої, обраної в припущенні, що вона найточніше відображає загальну тенденцію явища.

Кореляційно-регресійний аналіз показав, що зміни питомої ваги дебіторської заборгованості підприємства характеризує пряма лінія. Її математична формула має вигляд:

$$Y_t = a_0 + a_1 t; \quad (3.7)$$

де: a_0 , a_1 , — параметри, які знаходяться методом найменших квадратів;
 t — порядковий номер періоду.

Значення параметрів a_0 та a_1 знаходяться за допомогою системи нормальних рівнянь.

Таким чином, можна зробити висновок про те що ділова активність підприємства значною мірою залежить від величини дебіторської заборгованості підприємства. Здійснюючи процес управління дебіторською заборгованістю, оптимізуючи її розмір, можна суттєво покращити фінансовий стан підприємства.

Якщо $\sum t = 0$, система нормальних рівнянь спрощується, набуваючи у випадку лінійної залежності такого вигляду:

$$a_0 = \sum Y / n \quad a_1 = \sum y_t / \sum t^2$$

Для визначення значень параметрів a_0 та a_1 побудуємо розрахункову таблицю (табл.3. 10).

Значення параметрів рівняння прямої лінії дорівнюють:

$$a_0 = \sum Y / n = 587,5 / 15 = 39,16$$

$$a_1 = \sum y_t / \sum t^2 = 349,1 / 280 = 1,25$$

Таким чином рівняння прямої лінії буде мати вигляд:

$$y_t = 39,16 + 1,25 t \quad (3.8)$$

Таблиця 3.10 – Допоміжна таблиця для розрахунку параметрів a_0 та a_1 методом найменших квадратів.

Роки	Y	t	t ²	yt	y _t
2006	25,5	-7	49	-178,5	30,51
2007	40,0	-6	36	-240,0	31,66
2008	44,2	-5	25	-221,0	33,01
2009	32,0	-4	16	-128,0	34,16
2010	50,5	-3	9	-151,5	35,51
2011	38,2	-2	4	-76,4	36,66
2012	28,5	-1	1	-28,5	37,91
2013	21,8	0	0	0	39,16
2014	22,3	1	1	22,3	40,41
2015	34,3	2	4	68,6	41,66
2016	42,2	3	9	126,6	42,81
2017	40,2	4	16	160,8	44,16
2018	66,1	5	25	330,5	45,41
2019	49,1	6	36	294,6	46,56
2020	52,8	7	49	369,6	47,91
Всього	587,5	0	280	349,1	587,5
Прогноз					
2021					49,16
2022					50,41
2023					51,66

Підставляючи у формулу 3.8. відповідні значення t (8 - для 2021 р., 9 - для 2022 р., 10 - для 2023 р.) отримаємо прогностні значення показників питомої ваги дебіторської заборгованості у складі активів підприємства на 2021 – 2023 р.р. (табл.3.10).

Підставивши отримані прогностні показники до формули 3.6. можна зробити прогноз тривалості операційного циклу на 2021 – 2023 р.р.:

$$2021 \text{ р. } 57,9 + 0,206 \cdot 49,16 = 68,0 \text{ днів;}$$

$$2022 \text{ р. } 57,9 + 0,206 \cdot 50,41 = 68,3 \text{ днів;}$$

$$2023 \text{ р. } 57,9 + 0,206 \cdot 51,66 = 68,6 \text{ днів.}$$

Таким чином, можна зробити висновок про те, що у випадку, коли питома вага дебіторської заборгованості у складі активів підприємства буде знаходитися на рівні 50%, тривалість операційного циклу буде складати приблизно 68 днів.

Слід зауважити, що це є не найкращим результатом, тому що у певні роки підприємство мало значно нижчий термін операційного циклу. Саме тому ПрАТ «Запоріжжкокс» слід звернути увагу на покращення управління дебіторською заборгованістю, тому що підвищення ефективності процесу управління дебіторською заборгованістю, оптимізація її розміру, може суттєво покращити фінансовий стан підприємства.

Для цього підприємству слід здійснювати особливу фінансову політику управління дебіторською заборгованістю, що заключається в оптимізації загального розміру цієї заборгованості і забезпечення своєчасної її інкасації.

Ця політика повинна здійснюватися по наступним основним етапам:

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.
2. Формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців продукції.
3. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість по комерційному кредиті.
4. Формування стандартів оцінки покупців та диференціація підходів щодо надання товарного кредиту.
5. Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості.
6. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

3.3 Стратегія управління фінансово-господарською діяльністю ПрАТ «Запоріжжкокс»

Сучасний стан фінансово-господарської діяльності підприємств характеризується підвищенням рівня невизначеності та швидкими змінами зовнішнього середовища, в якому знаходяться суб'єкти господарювання. Це вимагає від кожного підприємства застосування ефективних механізмів управління його фінансово-господарської діяльністю, застосування яких

надасть можливість визначити сучасний фінансовий стан підприємства та перспективи його фінансового розвитку. Саме на це спрямована фінансова стратегія підприємства.

Необхідність розробки та застосування фінансової стратегії полягає в тому, що кожне підприємство в сучасних умовах господарювання неминуче стикається з проблемами фінансового характеру, внаслідок чого у нього виникає потреба в обґрунтуванні можливостей використання його потенціалу, та як наслідок, - визначенні економічної стратегії розвитку (враховуючи вплив внутрішніх та зовнішніх чинників).

Серед науковців немає одностайності у поглядах щодо сутності поняття «фінансова стратегія». Більшість сучасних науковців трактують сутність фінансової стратегії або в широкому або в вузькому розумінні.

До прихильників широкого трактування поняття «фінансова стратегія» слід віднести Р. Кларка, В. Вільсона, Р. Дейнса і С. Хадо, за думкою яких фінансова стратегія окреслює картину розвитку підприємства в майбутньому та виступає основою для вибору альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації фінансових відносин. Виходячи з цього вони пов'язують її з фінансовою політикою та плануванням, хоча фінансова політика ґрунтується на детальних, конкретизованих фінансових даних, а стратегія визначає напрям руху підприємства [79].

Навпаки, велика кількість сучасних дослідників є прихильниками вузького трактування цього поняття. Наприклад, В.О.Василенко та Т.І. Ткаченко наполягають на тому, що метою фінансової стратегії є забезпечення адекватної фінансової структури капіталу підприємства для виконання загальних його завдань. Окрім того, фінансова стратегія вивчає фінансові наслідки стратегічних альтернатив на рівні корпоративної і конкурентних стратегій та визначає оптимальний напрямок діяльності з фінансової точки зору [76]. За визначенням М. Суторміної та В. Федосова фінансова стратегія є основою для вибору альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації фінансових відносин. [94] Є. Станіславчик

вважає, що фінансову стратегію слід розглядати «...як функцію управління фінансовими потоками підприємства з метою збільшення його вартості за умови збереження фінансової рівноваги, яка забезпечується оптимальним співвідношенням між довгостроковою, поточною ліквідністю та рентабельністю» [95]. Навпаки, Л.М. Павлова [96], розглядає фінансову стратегію як інструмент досягнення підприємством стану, для якого характерно покриття всіх його витрат, необхідних для забезпечення економічного розвитку з власних джерел, що можливо здійснювати за двома основними напрямками: зовнішнім та внутрішнім зростанням. Також необхідно виділити такі праці з даного наукового напрямку, а саме: А.Д. Чандлера [80], І. Ансоффа [77], І. Бланка [13], А. Поддєрьогіна [54], Ю. Лукіної [92] та ін. Деякі сучасні підходи, щодо визначення сутності поняття «фінансова стратегія» наведені в таблиці 3.11.

На наш погляд, найбільш обґрунтованою є думка С.В. Іванова, який вважає, що «...призначення фінансової стратегії значно ширше, тому що вона виступає ефективним інструментом перспективного управління всієї фінансово-господарської діяльності підприємства... Отже фінансова стратегія — це інструмент формування та реалізації цілей фінансово-господарської діяльності підприємства спрямований на розв'язання основного протиріччя між потребою в фінансових ресурсах і можливістю їх використання, остання в залежності від економічних умов направлена або на залучення додаткових зовнішніх фінансових ресурсів, або на поліпшення використання власних фінансових ресурсів. Фінансова стратегія встановлює об'єкти, процеси, учасників її формування і реалізації, механізми, що забезпечують досягнення цілей у межах заданих обмежень, і через фінансові ресурси відіграє роль засобу координації інших функціональних стратегій» [30, стр.63].

Таблиця 3.11 – Сучасні підходи щодо визначення категорії «фінансова стратегія підприємства»

Автори	Визначення поняття «фінансова стратегія підприємства»	Ключова ознака визначення поняття «фінансова стратегія підприємства»
Р. Кларк, В. Вільсон, Р. Дейнс С. Хадо [79]	Фінансова стратегія окреслює картину розвитку підприємства в майбутньому та виступає основою для вибору альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації фінансових відносин.	Визначає загальні напрями діяльності підприємства в майбутньому
В.О.Василенко та Т.І. Ткаченко [[76]	Механізм забезпечення адекватної фінансової структури капіталу підприємства для виконання загальних його завдань.	Формування оптимальної структури капіталу
І. Ансофф [77]	Фінансова стратегія являє собою комплексне управління всіма активами і пасивами підприємства.	Механізм управління активами та пасивами підприємства
А.Д. Чандлер [80]	Фінансова стратегія — визначення основних довгострокових фінансових цілей та завдань підприємства й утримання курсу дій, розподілу ресурсів, необхідних для досягнення цих цілей.	Визначення довгострокових фінансових цілей та завдань підприємства
Є. Станіславчик [95]	Фінансова стратегія — стратегія якої виступає підвищення вартості підприємства за умови забезпечення фінансової рівноваги	Підвищення вартості підприємств
Л.М. Павлова [96]	Фінансова стратегія - інструмент досягнення підприємством стану, для якого характерно покриття всіх його витрат, необхідних для забезпечення економічного розвитку з власних джерел.	Інструмент покриття витрат підприємства
Ю. Лукіна [92]	Фінансова стратегія – стратегія, метою якої є підвищення багатства власника підприємства.	Підвищення багатства власника підприємства.
М. Суторміна, В. Федосов [94]	Фінансова стратегія є основою для вибору альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації фінансових відносин.	Вибір напрямів організації фінансових відносин
І. Бланк [13]	Фінансова стратегія одна з важливих видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності й фінансових відносин за допомогою формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних методів їх досягнення, які адекватні коригуванню напрямів формування та використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища.	Різновид функціональної стратегії підприємства
А. Поддєрьогін [54]	Фінансова стратегія – це стратегія, що включає методи та практику формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства за ринкових умов господарювання.	Методи та практика формування та планування фінансових ресурсів підприємства
Л. Дикань [93]	Фінансова стратегія підприємства — стратегія, що спрямована на управління його фінансовими ресурсами	Управління його фінансовими ресурсами

Примітка: складено автором

З урахуванням місця і ролі фінансової стратегії в стратегічному наборі підприємства, як важливого інструменту реалізації довгострокової мети фінансової діяльності підприємства доцільно виділити її сутнісні характеристики (рис. 3.3).

Примітка: складено автором

Риунок 3.3 – Базові характеристики фінансової стратегії підприємства

1. Фінансова стратегія є функціональною, тому що вона стосується лише одного з напрямків діяльності підприємства. Саме розробка фінансової стратегії є однією з суттєвих функцій фінансового менеджменту.

2. Реалізація усіх функціональних стратегій залежить від забезпечення підприємства фінансовими ресурсами. Саме тому фінансова стратегія об'єднує зусилля усіх структур та підрозділів підприємства у процесі формування та реалізації всього комплексу його стратегій.

3. Реалізація фінансової стратегії крім забезпечення фінансової діяльності підприємства, повинна забезпечити підтримку цілей інших функціональних стратегій (виробничих, маркетингових, кадрових, соціально-екологічних) та стратегій окремих господарських одиниць.

4. Ефективна фінансова стратегія забезпечує пошук та оцінку найбільш доцільних варіантів можливих стратегічних фінансових рішень та їх відповідний вибір за визначеними критеріями.

5. Ефективна фінансова стратегія повинна швидко реагувати на зміни умов зовнішнього середовища та у разі необхідності швидко реагувати на них шляхом певного коригування відповідних завдань.

6. Саме маневрування фінансовими ресурсами є головним механізмом корегування напрямків та форм досягнення стратегічних фінансових цілей підприємства. Тому, ця базова характеристика забезпечує, перш за все, зміну напрямків формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

7. Комплексне врахування можливостей майбутнього розвитку всіх аспектів фінансової діяльності і всіх форм фінансових відносин дозволяє підприємству повною мірою адаптуватися до змін у середовищі товарних ринків та реалізувати можливості росту його ринкової вартості в довгостроковій перспективі.

Таким чином, можна стверджувати, що фінансова стратегія - це набір найбільш ефективних способів і шляхів досягнення довгострокової мети фінансової діяльності підприємства яка забезпечує:

- формування фінансових ресурсів та їх ефективне використання;
- визначення найбільш ефективних напрямків інвестування та акумулювання відповідних фінансових ресурсів за цими напрямками;
- відповідність матеріальних можливостей підприємства, його фінансового та економічного становища можливим діям у фінансовій сфері;
- визначення найбільш доцільних фінансових заходів з метою ліквідації можливих загроз з боку конкурентів та забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності.

Процес розробки фінансової стратегії підприємства є достатньо складним. Так В. Бугай та В. Різник вважають, що він повинен базуватися на фундаментальних дослідженнях внутрішнього і зовнішнього середовища, узагальненні системи цілей і цінностей підприємства. Окрім цього, при розробці фінансової стратегії підприємства необхідно враховувати можливі загальні ризики зовнішнього середовища, певні обмеження та можливості,

здійснювати вибір найбільш доцільних методів реалізації фінансової стратегії підприємства та прогнозувати її результативність [97, с. 31] (рис. 3.4).

Примітка: складено на основі [97]

Рисунок 3.4 – Модель фінансової стратегії підприємства

Процес формування фінансової стратегії підприємства складається з кількох етапів, які передбачають визначення основних параметрів фінансової стратегії, оцінку фінансових можливостей суб'єкта господарювання, розробку фінансової стратегії та реалізацію та моніторинг виконання фінансової стратегії підприємства (рис. 3.5).

Примітка: складено на основі [97]

Рисунок 3.5 Етапи формування фінансової стратегії підприємства

Визначення фінансової стратегії підприємства, насамперед, залежить від обраної ним базової корпоративної стратегії. Це пояснюється тим, що корпоративна стратегія є первинною до фінансової стратегії, яка повинна забезпечувати реалізацію її цілей та завдань. Існують три основні варіанти базової корпоративної стратегії:

- стратегія скорочення;
- стратегія обмеженого росту (стабілізації);
- стратегія прискореного росту.

Вид обраної фінансової стратегії визначається відповідно до конкретного виду корпоративної стратегії (табл.3.12.)

Таблиця 3.12 – Співвідношення окремих видів фінансових та базових корпоративних стратегій

Вид базової корпоративної стратегії	Вид генеральної фінансової стратегії	Пріоритет у стратегічному фінансовому розвитку
Стратегія скорочення	Антикризова фінансова стратегія	Забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства
Стратегія стабілізації	Стратегія фінансового забезпечення стійкого росту потенціалу підприємства	Забезпечення найбільш ефективного розподілу та використання фінансів підприємства
Стратегія прискореного росту	Стратегія фінансової підтримки прискореного росту підприємства	Забезпечення прискореного зростання потенціалу формування фінансових ресурсів підприємства

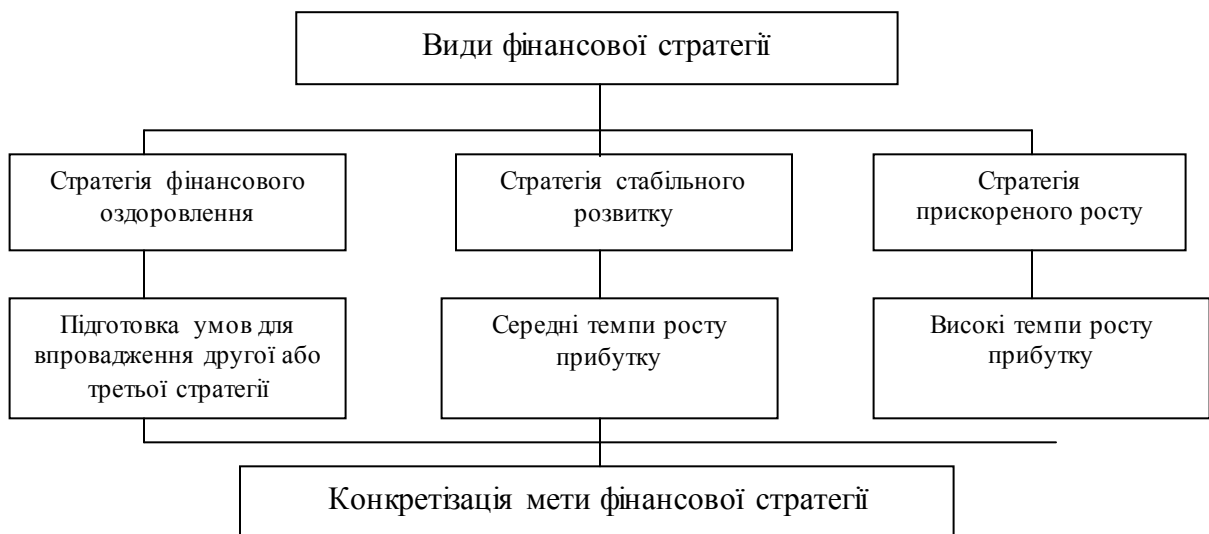
Примітка: складено автором

Кожному із перелічених видів фінансової стратегії відповідають певні цільові установки, які встановлюють пріоритети у стратегічному фінансовому розвитку. Так, антикризова фінансова стратегія повинна забезпечити стабілізацію фінансового стану підприємства в процесі подолання кризи його операційної діяльності, що найчастіше пов'язане зі скороченням обсягів виробництва і реалізації продукції. У цій ситуації пріоритетом для підприємства повинно стати забезпечення достатнього рівня його фінансової безпеки. Для цього необхідно: підвищити рівень фінансової стійкості та рентабельності основної діяльності, забезпечити позитивне сальдо грошових потоків, зупинити зростання кредиторської заборгованості, позбавитись безнадійної дебіторської заборгованості, знизити витрати на одиницю продукції.

Стратегія фінансового забезпечення стійкого росту потенціалу підприємства спрямована на досягнення певного балансу між параметрами обмеженого росту операційної діяльності та необхідним рівнем його фінансової безпеки. Ця стратегія реалізується шляхом забезпечення

ефективного розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства. Це вимагає оптимізації пропорцій розподілу фінансових ресурсів за окремими напрямками господарської діяльності, за стратегічними господарськими одиницями, максимізації доходності інвестицій тощо.

Стратегія фінансової підтримки прискореного росту підприємства спрямована на забезпечення високих темпів його операційної діяльності, насамперед, – обсягів виробництва і реалізації продукції. Це вимагає значних фінансових вливань, які будуть спрямовані на збільшення активів підприємства. Внаслідок цього пріоритетом стратегічного розвитку повинно стати підвищення потенціалу формування фінансових ресурсів. Цільовими установками при цьому має стати підвищення рентабельності власного капіталу, зростання вартості акцій підприємства та максимізація прибутку від усіх видів діяльності. Але при цьому слід розуміти, що кожна фінансова стратегія має на меті різну зміну цільового показника (рис. 3.6) [15].

Примітка: складено на основі [15]

Рисунок 3.6 – Види і цілі фінансової стратегії підприємства

Розробляючи фінансову стратегію необхідно враховувати рівень фінансового потенціалу підприємства та його можливості щодо реалізації базової корпоративної стратегії, тому що досить часто фінансова стратегія

сама безпосередньо впливає на процес формування загальної стратегії економічного розвитку підприємства.

Обираючи фінансову стратегію для ПрАТ «Запоріжжкокс» потрібно враховувати сучасний фінансовий стан підприємства, який за період з 2018 по 2020 р.р. зазнав суттєвих негативних змін. Не зважаючи на досить високий рівень фінансової стійкості (що пояснюється низьким рівнем залученого капіталу) на підприємстві значно погіршився рівень ділової активності, ліквідності та платоспроможності. Крім того, хоча діяльність підприємства і залишається прибутковою, величина чистого прибутку зменшилась у 2020 р. в порівнянні з 2018 р. майже в 7 разів, а значення показників рентабельності зменшилися в 3-5 разів. До того ж, у 2020 – 2021 р.р. підприємство відчувало негативний вплив зовнішнього середовища, а саме: зменшення попиту на метал, зниження рівня цін на метал на світових ринках, що призвело до погіршення фінансової ситуації у багатьох споживачів продукції підприємства.

Виходячи із характеристик внутрішньої фінансової позиції ПрАТ «Запоріжжкокс» та чинників зовнішнього середовища можна прийти до висновку, що для підприємства найбільш доцільним є застосування стратегії фінансового оздоровлення, яка спрямована на встановлення параметрів, які визначають широкий спектр альтернативних дій по вирішенню протиріч, неузгодженості між цілями підприємства, наявними ресурсами та впливом зовнішнього та внутрішнього середовища [98]. Оскільки її пріоритетом є забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства, то для його досягнення слід вирішити певні завдання: –

- забезпечити постійну платоспроможність підприємства та достатній рівень фінансової стійкості;
- нейтралізувати потенціальні негативні наслідки фінансових ризиків;
- збалансувати та синхронізувати грошові потоки.

Таким чином, головна мета стратегії фінансового оздоровлення ПрАТ «Запоріжжкокс» може бути визначена як зміцнення фінансової стійкості підприємства. Її реалізація вимагає розробки та застосування більш деталізованих та конкретизованих тактичних та оперативних цілей. Побудова системи ієрархічних цілей повинна виходити із характеристик внутрішньої фінансової позиції підприємства та бути спрямована на подолання зовнішніх загроз та ліквідацію внутрішніх слабких позицій. При цьому фахівці з менеджменту вважають, що головна мета та цілі нижчих рівнів повинні розглядатися як єдина комплексна система і тому потребують чіткого взаємозв'язку з урахуванням їх пріоритетності та рангової значимості [98].

Подібний ієрархічний зв'язок між окремими стратегічними цілями фінансової діяльності підприємства можна відстежити за допомогою «дерева цілей», що являє собою схематичне відображення взаємозв'язку і підпорядкованості різних цілей діяльності. Для ПрАТ «Запоріжжкокс» «дерево цілей» фінансової стратегії підприємства буде мати наступний вигляд (табл. 3.13).

Ця стратегічна мета передбачає реалізацію двох основних цілей усунення неплатоспроможності підприємства та підтримання досить високого рівня його фінансової стійкості. Для досягнення цих цілей ПрАТ «Запоріжжкокс» необхідно здійснити наступні заходи:

- оцінити реальні можливості підприємства та визначити перспективи його подальшої діяльності, з урахуванням асортименту продукції, її якості, вартості, конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках збуту шляхом проведення поглибленого аналізу фінансово-економічного становища підприємства;
- впровадити на підприємстві механізми бюджетування з метою виявлення та ліквідації можливих втрат та збитків;
- здійснити заходи, спрямовані на зменшення сум поточних внутрішніх та зовнішніх зобов'язань;

— забезпечити збільшення сум грошових активів шляхом рефінансування дебіторської заборгованості та прискорення її обігу, а також, за рахунок реалізації окремих високоліквідних цінних паперів, які є власністю підприємства;

— регулярно проводити на підприємстві глибоку ревізію діяльності, інвентаризацію статей балансу, детально вивчити склад матеріальних цінностей, особливості готової продукції, дебіторської заборгованості;

— дослідити структуру пасивів підприємства та обґрунтувати найбільш ефективний варіант співвідношення власних та залучених джерел фінансування;

— обґрунтувати доцільність впровадження нових технологій, шляхом впровадження нових інвестиційних проектів;

— оптимізувати організаційну структуру з метою скорочення невиробничих витрат та максимізації прибутку;

— впровадити на підприємстві інформаційну систему, яка б забезпечила систематичне отримання керівництвом підприємства повної, своєчасної та достовірної інформації про реальний фінансово-економічний стан підприємства та зовнішні та внутрішні умови його функціонування;

— встановити конкретні вимоги щодо існуючої системи управління підприємством, розробити механізми об'єктивної оцінки недоліків у керівництві, практичної діяльності та кваліфікації керівного персоналу;

— вдосконалити методи управління підприємством на основі правильного добору керівників, підвищення рівня їх кваліфікації, а також шляхом застосування колективних форм керівництва підприємством.

Одним із заходів реалізації запропонованої фінансової стратегії є оптимізація структури джерел фінансування підприємства, від чого суттєво залежить його фінансова стійкість і взагалі фінансовий стан.

Таблиця 3.13 – Розробка «дерева цілей» фінансової стратегії
ПрАТ «Запоріжжкокс»

Головна стратегічна мета	Зміцнення фінансової стійкості підприємства				
Цілі другого порядку	Усунення неплатоспроможності підприємства			Підтримання існуючого рівня фінансової стійкості	
Цілі нижчого порядку	Зменшення суми поточних зовнішніх фінансових зобов'язань	Зменшення суми поточних внутрішніх фінансових зобов'язань	Збільшення величини грошових активів, які забезпечують покриття поточних зобов'язань	Збільшення обсягу позитивного грошового потоку	Зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів у поточному періоді
Конкретизація цілей	- пролонгація короткострокових банківських кредитів; - відстрочення виплати нарахованих дивідендів, процентів і ін.; - подовження строків кредиторської і заборгованості з товарних операцій	- скорочення суми постійних витрат; - скорочення рівня змінних витрат	- реалізація окремих високоліквідних грошових і фондів інструментів портфеля довгострокових фінансових вкладень; - рефінансування дебіторської заборгованості; - прискорення обігу дебіторської заборгованості	- проведення ефективної цінової політики; - проведення ефективної податкової політики з метою збільшення суми чистого прибутку; - проведення ефективної емісійної політики у процесі збільшення суми власного капіталу за рахунок додаткового випуску акцій та інших цінних паперів - проведення ефективної амортизаційної політики	- відмова від початку реалізації реальних інвестиційних проектів, що не забезпечує швидкого чистого грошового потоку; - залучення основних фондів на умовах лізингу; - тимчасове припинення формування портфелю довгострокових фінансових вкладень; - зниження нормативу оборотних активів за рахунок прискорення їх обігу

Примітка: складено на основі [98]

Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ «Запоріжжкокс» дозволив зробити дещо парадоксальний висновок. В той самий час, коли ліквідність, платоспроможність та ділова активність підприємства погіршуються його фінансова стійкість залишається на високому рівні. Це пояснюється тим, що на підприємстві спостерігається досить високий рівень використання власних коштів. Питома вага власного капіталу у загальних пасивах підприємства підвищилась від 44,1% у 2018 році до 74,4% у 2020 році. Водночас,

підприємство має дуже великий розмір дебіторської заборгованості. Внаслідок цього підприємство періодично відчуває нестачу коштів.

Саме тому наступним напрямком покращення фінансового стану підприємства оберемо залучення додаткових коштів. Для цього розрахуємо ефект дії фінансового левериджу.

Такий розрахунок є актуальним для ПрАТ «Запоріжжкокс», бо підприємство потребує додаткових коштів для розширення виробництва. Тобто цей розрахунок має раціональну природу.

Підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (саме так, як і у випадку підприємства, що досліджується), але це обмежує темпи його розвитку (оскільки воно не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів у періоди сприятливої кон'юнктури ринку) і не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

Підприємство, що використовує залучений капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності.

Залучений капітал характеризується наступними позитивними особливостями:

1) достатньо широкими можливостями залучення, особливо при високому кредитному рейтингу підприємства, наявності закладу чи гарантії поручителя;

2) забезпеченням росту фінансового потенціалу підприємства при необхідності істотного розширення його активів та збільшення темпів росту обсягу його господарської діяльності;

3) більш низькою вартістю у порівнянні із власним капіталом за рахунок забезпечення ефекту «податкового щита» (виключення затрат по його обслуговуванню із оподаткованої бази при сплаті податку на прибуток);

4) здатністю генерувати приріст фінансової рентабельності (коефіцієнту рентабельності власного капіталу).

Дія фінансового левериджу полягає у тому, що, підприємство, використовуючи позичкові кошти, змінює чисту рентабельність власного капіталу і свої дивідендні можливості.

Фінансовий леверидж характеризує використання підприємством залучених засобів, яке впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Іншими словами, фінансовий леверидж являє собою об'єктивний фактор, що виникає із появою залучених засобів у обсязі використовуваного підприємством капіталу, що дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, що відображає рівень додатково генеруємого прибутку на власний капітал при різній частці використовуваних залучених засобів, називається ефектом фінансового левериджу. Він розраховується за наступною формулою:

$$E\Phi Л = (1 - C_{mn}) * (KBP_a - ПК) * ЗК/ВК, \quad (3.7)$$

де $E\Phi Л$ – ефект фінансового левериджу, що заключається у прирості коефіцієнту рентабельності власного капіталу;

C_{mn} – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

KBP_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

$ПК$ – середній розмір відсотків за кредит, сплачуваних підприємством за використання залученого капіталу, %;

$ЗК$ – середня сума залученого капіталу, що використовується підприємством;

$ВК$ – середня сума власного капіталу підприємства.

Визначимо ефективність залучення позикових коштів ПрАТ «Запоріжжкокс» для чого розрахуємо показник фінансового важелю (табл. 3.14).

Таблиця 3.14 – Розрахунок ефекту фінансового левериджу для ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 – 2020 р.р.

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
Вартість власного капіталу, тис. грн.	3748269	4740083	4792620
Вартість позикового капіталу, тис. грн.	4753928	1803741	1651551
Валовий прибуток, тис. грн.	1453331	362643	380278
Вартість активів, тис. грн.	8503198	6543824	6444141
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	17,1	5,5	5,9
Середній розмір відсотків за кредит, %	18,92	5,0	5,0
Ставка податку на прибуток, %	18,0	18,0	18,0
Ефект фінансового важеля, %	-1,90	0,16	0,25

Примітка: складено автором

Згідно даних таблиці 3.14. позитивний ефект від використання позикового капіталу спостерігався на підприємстві у 2019 – 2020 роках. Це пояснюється тим, що у 2019 році запрацювала програма «5-7-9» що істотно зменшило середній розмір відсотків за кредит. Але підприємство не використало цю ситуацію, оскільки в порівнянні із 2018 роком сума залучених коштів значно зменшилася.

Значне зниження величини валового прибутку призвело до суттєвого зниження показника валової рентабельності активів у 2019 – 2020 роках. В цілому можна прийти до висновку, що існуюча на підприємстві структура активів є недостатньо ефективною.

Визначимо доцільність змін у структурі капіталу підприємства шляхом використання ефекту фінансового левериджу (табл. 3.15). Для того щоб прослідкувати дію ефекту фінансового левериджу при збільшенні суми залученого капіталу, в таблиці 3.15. сценарій А відображає фактичні дані за 2020 рік, а у сценаріях Б–Д середня сума залученого капіталу збільшується послідовно на 100000 тис. грн.

Таблиця 3.15 – Динаміка ефекту фінансового левериджу на підприємстві

№ за/п	Показники	Сценарій				
		А	Б	В	Г	Д
1	$C_{пп}$	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
2	$(1-C_{пп})$	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
3	Сума валового прибутку, тис.грн.	380278	380278	380278	380278	380278
4	Вартість активів, тис.грн.	6493998	6494098	6494198	6494298	6494398
5	KBP_a	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9
6	ПК (за програмою 5-7-9)	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
7	$(KBP_a-ПК)$	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
8	ЗК	1727646	1827646	1927646	2027646	2127646
9	ВК	4766352	4766352	4766352	4766352	4766352
10	ЗК/ВК	0,36	0,38	0,40	0,42	0,44
11	ЕФЛ	0,27	0,28	0,30	0,31	0,32

Примітка: складено автором

За результатами розрахунків, наведених у таблиці 3.14 видно, що у ситуації Б, коли доля залученого капіталу збільшилась на 100000 тисяч гривень, ефект фінансового левериджу збільшився на 0,01 пункту; у ситуації В коли збільшення залученого капіталу відбулося на таку ж суму, ефект фінансового левериджу вже склав 0,30 (збільшився на 0,03 пункту); у ситуації Г– 0,31 (збільшився на 0,04 пункту); у ситуації Д – 0,32 (збільшився на 0,05 пункту). Отже, чим вище питома вага залучених засобів у загальній сумі капіталу, що використовує підприємство, тим більший рівень прибутку воно отримує на власний капітал.

Знання механізму впливу ефекту фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу та рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано керувати як вартістю, так і структурою капіталу підприємства, дія якого проявляється із збільшенням частки залученого капіталу.

Оптимізація структури капіталу є однією із найбільш важливих і складних задач, що вирішуються у процесі фінансового управління підприємством.

Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і залучених засобів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість, що дозволяє цілеспрямовано керувати як вартістю, так і структурою капіталу підприємства.

Розглянемо процес оптимізації капіталу по цьому критерію на підставі наступного сценарію.

У розпорядженні підприємства на 2021 р. є 4792620 тис. грн. власного капіталу, однак підприємство вирішило істотно збільшити обсяг своєї господарської діяльності за рахунок використання залученого капіталу.

При заданій сумі власного капіталу збільшимо суму залучених коштів для кожного варіанту розрахунку (на 100000 тис. грн.), обчислимо загальні суми капіталу. Коефіцієнт фінансового левериджу обчислимо як відношення можливої суми залученого капіталу до власного (табл.3.16).

Таблиця 3.16 – Розрахунок коефіцієнтів фінансового левериджу.

Показники	Варіанти розрахунку						
	A	B	C	D	I	F	G
Сума власного капіталу тис.грн.	4792620	4792620	4792620	4792620	4792620	4792620	4792620
Можлива сума залученого капіталу, тис.грн	1651551	1751551	1851551	1951551	2051551	2151551	2251551
Загальна сума капіталу, тис. грн.	6444171	6544171	6644171	6744171	6844171	6944171	7044171
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,344	0,366	0,386	0,407	0,428	0,449	0,470

Примітка: складено автором

Коефіцієнт валової рентабельності активів (без урахування витрат по оплаті відсотків за кредит) складає 5,9%.

Мінімальна ставка відсотку за кредит (ставка без ризику) складає 5%.
Усі параметри для розрахунку занесемо до таблиці 3.17.

Таблиця 3.17 – Параметри розрахунку показника фінансової рентабельності

Показники	Варіанти розрахунку						
	A	B	C	D	I	F	G
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9
Ставка відсотку за кредит без ризику, %	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Премія за ризик, %	—	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6
Ставка відсотка за кредит із урахуванням ризику, %	5,0	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,6

Примітка: складено автором

Необхідно визначити при якій структурі капіталу буде досягнуто найвищий рівень фінансової рентабельності підприємства. Розрахунки цього показника при різних значеннях коефіцієнту фінансового леве́риджу наведено у таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 – Розрахунок коефіцієнту фінансової рентабельності при різних значеннях коефіцієнту фінансового леве́риджу

Показники	Варіанти розрахунку						
	A	B	C	D	I	F	G
Сума валового прибутку, тис. грн.	380206	404522	426627	449837	473047	496257	519468
Сума сплачених відсотків за кредит, тис. грн.	82578	89329	96281	103432	110784	118335	126087
Сума валового прибутку із урахуванням сплати відсотків за кредит	297628	315193	330336	346405	362263	377922	393381
Ставка податку на прибуток виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Сума податку на прибуток, тис. грн.	53573	56735	59460	62353	65207	68026	70809
Сума чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, тис. грн.	244055	258458	270876	284052	297056	309896	322572
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	5,1	5,4	5,7	5,9	6,2	6,5	6,8

Примітка: складено автором

Як видно із даних розрахункової таблиці найвищий коефіцієнт фінансової рентабельності досягається при коефіцієнті фінансового леве́риджу 0,470 що визначає співвідношення залученого і власного капіталу у пропорції 47 % : 53% (ситуація G).

Визначити економічну ефективність від зміни структури капіталу можливо шляхом порівняння певної групи прогнозних та базисних

показників. Для цього побудуємо прогнозний агрегований баланс підприємства із врахуванням змін у величинах та структурі власного та залученого капіталу.(табл. 3.18). Будемо вважати, що половина додатково залучених коштів буде використана на поповнення оборотних засобів, а інша половина – на придбання необоротних активів . В цьому випадку прогнозний агрегований баланс буде мати наступний вигляд (табл. 3.19):

Таблиця 3.19 – Прогнозний агрегований баланс ПрАТ «Запоріжжкокс».

Актив, тис.. грн.		Пасив, тис. грн.	
Необоротні активи	2936239	Власний капітал	4792620
Оборотні активи	4107932	Довгострокові зобов'язання	796205
		Короткострокові зобов'язання	1455346
Баланс	7044171	Баланс	7044171

Примітка: складено автором

На підставі даних таблиці 3.18 визначимо прогнозні показники ліквідності і фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжжкокс» на перспективу (табл. 3.20).

Таблиця 3.20 – Прогноз показників ліквідності та фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Фактичне значення 2020 р.	Прогноз (2023 р.)	Відхилення (+/-)	Норматив
Коефіцієнт покриття	0,79	0,91	+0,12	2,0
Коефіцієнт автономії	0,74	0,68	-0,06	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	0,26	0,47	+0,21	>0,67
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,82	0,79	-0,03	>0,75
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом	0,45	0,56	+0,11	>0,1

Примітка: складено автором

Аналіз даних таблиці 3.20 свідчить про те, що внаслідок оптимізації структури капіталу відбувається незначне погіршення показників фінансової стійкості, але при цьому спостерігається покращення показників ліквідності та платоспроможності. Так, прогнозні показники автономії та фінансової

стійкості зменшилися в порівнянні з фактичними даними 2020 року відповідно на 0,06 та 0,03 пункту. Але слід зауважити, що в той самий час значення цих показників є вищими за нормативи. Навпаки прогнозні значення коефіцієнтів покриття, фінансування та забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом в порівнянні із показниками за 2020 рік істотно покращилися. Все це підтверджує тезу про то, що внаслідок додаткового залучення кредитних коштів відбувається певне зниження рівня фінансової стійкості, але при цьому відбувається покращення ліквідності, платоспроможності, ділової активності та фінансових результатів.

Визначимо ефективність сформованої структури капіталу, для чого розрахуємо ефект фінансового важеля у плановому періоді (табл. 3.21).

Дані таблиці 3.21. свідчать про те, що прогнозне значення коефіцієнта валової рентабельності активів є більшим за фактичний показник 2020 року на 1,5 пункту. Оскільки значення інших показників (середнього відсотка за кредит та ставки податку на прибуток) є незмінними, саме зміна показника рентабельності та величини позикового капіталу вплинули на зміну показника ефекту фінансового важеля у бік зростання. Таким чином, зміни у структурі капіталу дозволять підприємству отримати 22,0% додаткового прибутку на власний капітал (внаслідок використання позикових ресурсів). Це дозволить забезпечити не тільки підвищення рівня ліквідності та платоспроможності але і збільшити суму чистого прибутку.

Таблиця 3.21 – Розрахунок ефекту фінансового важеля

Показники	2020 р.	Прогноз (2023 р.)	Відхилення
Вартість власного капіталу, тис. грн.	4792620	4792620	-
Вартість позикового капіталу, тис. грн.	1651551	2251551	+600000
Валовий прибуток, тис. грн.	380278	519468	+139190
Вартість активів, тис. грн.	6444141	7044171	+600000
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	5,9	7,4	+1,5
Середній розмір відсотків за кредит, %	5,0	5,0	-
Ставка податку на прибуток, %	18,0	18,0	-
Ефект фінансового важеля, %	0,25	0,47	+0,22

Примітка: складено автором

Отже, можна зробити висновок, що із збільшенням частки залученого капіталу рентабельність власного капіталу зростає, причиною цього являється дія ефекту фінансового левериджу.

Знання механізму впливу ефекту фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу та рівень фінансового ризику дозволяє оптимізувати структуру власного капіталу та максимізувати ефективність його використання.

Таким чином, розрахунок прогностичних показників ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності ПрАТ «Запоріжжкокс» довів ефективність запропонованих заходів антикризової фінансової стратегії.

Висновки до розділу 3.

Проведений аналіз виявив, що погіршення ділової активності підприємства, рівня його ліквідності та платоспроможності в значній мірі пояснюється високим розміром дебіторської заборгованості. На кінець 2020 р. дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша дебіторська заборгованість на підприємстві склала 3038100 тис. грн. а її питома вага в складі оборотних активів склала 90,6%. Зважаючи на великі обсяги дебіторської заборгованості в останні роки, покращення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві може забезпечити суттєве покращення фінансового стану та підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Тому важливою задачею фінансового менеджменту є ефективне управління дебіторською заборгованістю, направлене на оптимізацію загального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу.

Аналіз стану дебіторської заборгованості дозволив виявити найбільш недисциплінованих дебіторів, розрахувати суми сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. На цій підставі були запропоновані заходи щодо повернення боргу, а саме – звернення до суду та застосування факторингу.

Значні обсяги дебіторської заборгованості на підприємстві негативно впливають на його ділову активність. Проведений кореляційно-регресійний аналіз підтвердив високий ступінь залежності стану ділової активності від величини дебіторської заборгованості. Саме про це свідчить значення індексу кореляції – 0,706. Коефіцієнт детермінації 0,5 вказує на те, що на 50% зміни терміну операційного циклу підприємства пояснюються змінами розміру дебіторської заборгованості, а інші 50% - змінами невстановлених чинників.

Для подолання кризових явищ у фінансово-господарській діяльності підприємство повинне розробити та впровадити у життя ефективну фінансову стратегію.

Виходячи із проведеного фінансового аналізу діяльності підприємства можна прийти до висновку, що для ПрАТ «Запоріжжкокс» найбільш доцільним є застосування стратегії фінансового оздоровлення. Оскільки її пріоритетом є забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства, то для його досягнення слід вирішити певні завдання:

- забезпечити постійну платоспроможність підприємства та достатній рівень фінансової стійкості;
- нейтралізувати потенціальні негативні наслідки фінансових ризиків;
- збалансувати та синхронізувати грошові потоки.

Таким чином, головна мета антикризової фінансової стратегії ПрАТ «Запоріжжкокс» може бути визначена як зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Одним з напрямків реалізації фінансової стратегії підприємства повинна стати оптимізація структури його капіталу. З цією метою було застосований ефект фінансового левериджу, дія якого полягає у тому, що, підприємство, використовуючи позичкові кошти, збільшує чисту рентабельність власного капіталу і свої дивідендні можливості. Проведені розрахунки дозволили встановити що оптимальне співвідношення залученого і власного капіталу повинно складати 47 % : 53%. Це дозволить збільшити показник рентабельності власного капіталу з 5,1% до 6,8%.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження випускної кваліфікаційної роботи магістра дозволяє зробити наступні висновки теоретичного та практичного характеру:

1. Досліджуючи функціонування окремого підприємства, перш за все, слід враховувати те, що оцінка будь-якого напрямку його господарської діяльності побудована на аналізі відповідного фінансового результату.

Розробка напрямків підвищення економічної ефективності діяльності підприємства потребує проведення фінансово-економічного аналізу, на підставі якого можна рекомендувати шляхи покращення його фінансового стану.

Комплексна оцінка фінансового стану є однією з найважливіших складових процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

2. Аналіз фінансового стану підприємства дозволяє визначити місце підприємства в конкурентному середовищі та його можливості зберегти (або покращити) це місце у майбутньому.

Основними складовими фінансового аналізу є дослідження майнового стану підприємства, ступеня його ділової активності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та фінансових результатів. Результати аналізу дозволяють визначити заходи щодо системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Аналіз кожного окремого елемента аналізу слід проводити шляхом розрахунку певної кількості фінансових коефіцієнтів. Для цього необхідно визначити, серед їх великої кількості, найбільш важливі та суттєві.

3. Аналіз фінансових результатів необхідно проводити за допомогою розрахунку як абсолютних (прибуток) так і відносних (рентабельність) показників. В умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельності діяльності суб'єкта господарювання є необхідною складовою, яка обумовлює зростання ринкової вартості

підприємства. Як основний узагальнюючий показник фінансових результатів діяльності підприємства прибуток є важливим джерелом формування його капіталу, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Отже, отримання прибутку – одна із стратегічних цілей управління та найважливіший об'єкт фінансового аналізу. Прибуток є результатом різноспрямованого руху фінансових потоків, що характеризуються доходами і витратами підприємства. Доходи і витрати, як взаємопов'язані чинники утворення прибутку підприємства, мають досліджуватися на всіх етапах їх формування. Прив'язка доходів до витрат дає можливість розрахувати та проаналізувати показники рентабельності, внаслідок чого з'являється можливість визначення заходів, спрямованих на підвищення ефективності господарювання.

4. Дослідження фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс» дозволило зробити наступні висновки.

Приватне акціонерне товариство «Запоріжжкокс» - є одним з найбільших у Європі промислових підприємств з виробництва металургійного коксу. В останні роки виробництво коксу на підприємстві складає 850 – 890 тис.т. Після закінчення реконструкції кількох коксових батарей підприємство матиме можливість виробляти 1100 – 1200 тис. т. коксу на рік.

Діяльність підприємства у 2018 – 2020 р.р. є нестабільною. Найбільшого обсягу реалізації продукції було досягнуто у 2019 р. – 12,36 млрд. грн. Це значно більше, ніж рівень 2018 та 2020 років. Але в той самий час підприємство мало найбільший рівень виробничих витрат – 12,0 млрд. грн. Внаслідок цього у 2019 р. підприємство мало найвищий рівень витратоємності на 1 гривню обсягу продукції – 0,97 грн. в порівнянні з 0,84 грн. у 2018 р. та 0,94 грн. у 2020 р. Внаслідок такого високого рівня витратоємності у 2019 році підприємство отримало найменший прибуток до оподаткування (117,6 млн. грн.) та найнижчий рівень рентабельності – всього 0,9%. Це значно нижче, ніж рівень рентабельності у 2020 р. (3,3%) та у 2018 р. (14,8%).

Активи підприємства зменшилися в порівнянні з 2018 роком і станом на 31 грудня 2020 р. складають 6444171 тис. грн. В структурі активів питома вага необоротних активів складає 41%, оборотних активів – 59%. Серед зобов'язань підприємства найбільшу частку займає власний капітал – 74,4%. Питома вага залученого капіталу за останні роки суттєво зменшилася і на кінець 2020 р. складає 25,6%. За останні роки стан майна підприємства погіршився, про що свідчать показники зносу та оновлення основних засобів.

5. На підприємстві спостерігається зниження рівня ділової активності, ліквідності та платоспроможності. Про це свідчать розраховані коефіцієнти обіговості активів та оборотних активів. Так термін обіговості активів збільшився у 2020 р. в порівнянні з 2019 роком на 159 днів, а термін обіговості оборотних активів – відповідно на 63 дні. Погіршилися показники, які характеризують стан дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнти ліквідності та платоспроможності.

В той самий час, фінансова стійкість підприємства є достатньо високою. ПрАТ «Запоріжжкокс» має абсолютно стійкий тип фінансової стійкості. Більшість показників фінансової стійкості мають значення кращі за нормативні. Наприклад, значення коефіцієнта автономії у 2020 році склало 0,74 (норматив $>0,5$), коефіцієнту забезпеченості власними оборотними коштами – 0,57 (норматив $>0,1$), коефіцієнта фінансової стабільності – 2,90 (норматив >1). Це пояснюється тим, на підприємстві у 2020 р. питома вага власних коштів була досить високою (майже 75,0%).

6. Фінансові результати підприємства вказують на достатню ефективність його роботи. У 2020 році валовий прибуток підприємства склав 380278 тис. грн., а чистий прибуток – 166436 тис. грн. Рівень рентабельності реалізації продукції у 2020 р. склав 6,5%, а рівень рентабельності виробництва – 5,9%. Однак, слід зауважити, що фінансові результати у 2020 році є набагато нижчими, ніж у 2018 р. Саме тому ситуація вимагає пошуку шляхів для покращення фінансово-економічної діяльності підприємства.

7. Проведений аналіз виявив, що погіршення ділової активності підприємства, рівня його ліквідності та платоспроможності в значній мірі пояснюється високим розміром дебіторської заборгованості. У 2020 році питома вага дебіторської заборгованості в складі оборотних активів склала 90,6%. Зважаючи на великі обсяги дебіторської заборгованості в останні роки, покращення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві може забезпечити суттєве покращення фінансового стану та підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Саме тому важливою задачею фінансового менеджменту є ефективне управління дебіторською заборгованістю, направлене на оптимізацію загального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу.

На кінець 2020 р. дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша дебіторська заборгованість на підприємстві склала 3038100 тис. грн.

Аналіз стану дебіторської заборгованості дозволив виявити найбільш недисциплінованих дебіторів, розрахувати суми сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. На цій підставі були запропоновані заходи щодо повернення боргу, а саме – звернення до суду та застосування факторингу. Проведені розрахунки показали певні переваги застосування факторингу у порівнянні із зверненням до суду.

8. Проведений кореляційно-регресійний аналіз підтвердив високий ступінь залежності стану ділової активності від величини дебіторської заборгованості. Саме про це свідчить значення індексу кореляції – 0,835. Коефіцієнт детермінації 0,7 вказує на те, що на 70% зміни терміну операційного циклу підприємства пояснюються змінами розміру дебіторської заборгованості і лише 30% - змінами невстановлених чинників.

9. Для подолання кризових явищ у фінансово-господарській діяльності підприємство повинне розробити та впровадити у життя ефективну фінансову стратегію.

Виходячи із проведеного фінансового аналізу діяльності підприємства можна прийти до висновку, що для ПрАТ «Запоріжжкокс» найбільш

доцільним є застосування стратегії фінансового оздоровлення. Оскільки її пріоритетом є забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства, то для його досягнення слід вирішити певні завдання:

- забезпечити постійну платоспроможність підприємства та достатній рівень фінансової стійкості;
- нейтралізувати потенціальні негативні наслідки фінансових ризиків;
- збалансувати та синхронізувати грошові потоки.

Таким чином, головна мета антикризової фінансової стратегії ПрАТ «Запоріжжкокс» може бути визначена як зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Одним з напрямків реалізації фінансової стратегії підприємства повинна стати оптимізація структури його капіталу. З цією метою було застосований ефект фінансового левериджу, дія якого полягає у тому, що, підприємство, використовуючи позичкові кошти, збільшує чисту рентабельність власного капіталу і свої дивідендні можливості. Проведені розрахунки дозволили встановити, що оптимальне співвідношення залученого і власного капіталу повинно складати 47% : 53%. Це дозволить збільшити показник рентабельності власного капіталу з 5,1% до 6,8%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 12.07.2022).
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 14.07.2022).
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 12.08.2022).
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 року № 1775 – III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14#Text> (дата звернення: 15.07.2022).
5. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України 26.01.2001 N 49/121 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (дата звернення: 17.08.2022).
6. Лист Комітету Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності №06-10/565 від 01.10.2001 року «Щодо застосування терміну «фінансово-господарська» діяльність» URL: <https://remontantenn.ru/uk/small-kitchen/tekushchaya-hozyaistvennaya-deyatelnost-predpriyatiya-issledovaniya-processa/> (дата звернення: 23.08.2022).
7. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №9. С. 92-100.
8. Азарова А.О. Рузакова О.В. Підходи до формалізації механізму оцінювання фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2006. №12. С.121-129.
9. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств : навч. посібник. Київ, Знання-Прес, 2009. 299 с.

10. Аранчій В. І. Фінанси підприємств: навч. посіб. – Київ, Професіонал, 2004. 304 с.
11. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч.-метод. посібник. Київ, ЦУЛ, 2009. 328 с.
12. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс. Київ, Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
13. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия. Київ, Эльга, Ника-Центр, 2006. 520 с.
14. Братанич М. В., Полозова Т. В. Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів. *Економіка промисловості*. 2010. № 4. С. 153–155.
15. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ, ЦУЛ, 2010. 352 с.
16. Бринцев О.В. До питання про визначення поняття господарської діяльності. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 6. С. 63–67.
17. Будзан Б.П. Менеджмент в Україні: сутність і перспективи. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 309 с.
18. Васильєва Т.С. Господарська діяльність як об'єкт адміністративно-правового режиму. *Форум права*. 2011. № 1. С. 169–174.
19. Войтов І.М., Луговський Р.В. Управління фінансовими результатами підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 46. С. 267–271
19. Волков Д.П. Місце і роль операційної діяльності в системі підприємництва. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2013. № 3 (53). С. 235-238.
- 20 Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. №12. С. 61-65.
21. Денисенко М.П. Зазимко О.В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. №10. С. 52-58.

22. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Іванчик Т. В. Фактори впливу на формування прибутку підприємств. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 81-86.
23. Дикань Л.В. Стратегічне управління фінансовими ресурсами промислового підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 3. С. 12-18.
24. Дорош О.Б. Основні завдання та напрями аудиту фінансової діяльності підприємства. *Менеджмент : зб. наукових праць*. Київ., 2009. Вип. 12. С. 223-233.
25. Дробишева О.О., Рижков А. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2013. Випуск 5. С. 188-194.
26. Економічний аналіз.: навч. посібник / за ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. Житомир: ПП "Рута", 2003. 680 с.
27. Загородній А. Г., Вознюк А.Г. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
28. Захарченко П.В. Гриценко М.П. Фінансовий аналіз: навч. посіб. – Бердянськ: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 224 с.
29. Зудова І.Ю., Стась О.Г. Сутність та значення фінансових показників в системі функціонування підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 893-897.
30. Іванов С. В. Підходи до ухвалення організаційних рішень і вибору фінансової стратегії підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2015. №1. С. 62-68
31. Ілляшенко О. В. Механізми системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: ФОП Мачулін, 2016. 504 с.
32. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. – Київ, ЦУЛ, 2002. 495 с.
33. Кириченко О., Кириченко С. Антикризове управління персоналом. Глобалізація напрямів формування промислового потенціалу в умовах

постіндустріальних трансформацій: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. 18 грудня 2019 року, Київ, КПІ ім. Ігоря Сікорського.

34. Ковалевська А.В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 3. С. 163 – 168.

35. Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 8/2. С. 40-41.

36. Корнійчук В.Г. Методологічні аспекти оцінки фінансового потенціалу агроформувань. *Агросвіт*. 2016. №19. С. 3–8.

37. Круш П.В, Сарапулова О.О. Шляхи удосконалення показників фінансово-господарської діяльності виставково-ярмаркових підприємств. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2012. Випуск 10. С.209 – 216.

38. Ларка М. І. . Лісовський Г.О. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва»*. 2013. № 22 (995). С. 168–174.

39. Левченко Н. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. №2. С. 114–117.

40. Лесюк А.С. Основні чинники впливу на фінансовий стан підприємства. Розвиток маркетингової діяльності в умовах економічної глобалізації Науки: маркетинг, менеджмент, економіка, управління проектами: мат. X міжн. наук.-пр. конф., 24 квітня 2018 року. Одеса, 2018. С.120-122.

41. Лесюк А С. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств в Україні. *Агросвіт*. 2020. №15. С.67-73.

43. Лукіна Ю.В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 3. С. 113.

44. Лях О.І. Методичні рекомендації до оцінки фінансово-економічної діяльності підприємств машинобудування на основі адаптивно-реноваційного підходу. *Економіка та управління підприємствами*

машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2013. № 4 (24). С.94-103.

45. Матвійчук Л.О. Концептуальні підходи до визначення сутності поняття «господарська діяльність підприємства». Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Випуск 12, ч.2. С. 14-18.

46 Міценко Н.Г., Мудрий М.Р. Методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.7. С. 213–219.

47. Мироненко М.Ю. Деркач Г.В.Сучасні тенденції бюджетно-кошторисного фінансування: монографія. КНТЕУ, м. Вінниця, 2012. 345 с.

48. Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І. Фінанси підприємств: навч. посібник. Тернопіль, Економічна думка, 2009. 232 с.

49. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с.

50. Орехова К.В. Вибір стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства з урахуванням життєвого циклу. Mechanism of sustainable development of economic systems formation: колект. монографія. Verlag SWG imex GmbH. Nurnberg, Deutschland, 2014. 392 p.

51. Павлюк І.О. Управління прибутком підприємств в умовах сьогодення. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2020. №1.С.84-88.

52. Панченко К.М., Богач Л.В. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності транснаціональних корпорацій. ЛОГОС.ONLINE: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 2019. №4.

URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.04.29.htm> (дата звернення 15.09.2022)

53. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : моногр. Херсон : Видавництво : Грінь Д. С., 2016. 500 с.

54. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2012. 375с.
55. Пожуєва Т.О. Обґрунтування фінансового потенціалу суб'єкта господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, 2014 р. № 6 (81). С. 67-71.
56. Полозова В.М. Сучасні підходи до оцінки фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. Т. 2. С. 78-83.
57. Пуятин Ю.А. Пушкарь А.И. Тридед А.Н. Финансовые механизмы стратегического управления развитием предприятия: монография. Харьков: Основа, 2000. 488 с.
58. Рега М.Г. Сутність виробничо-господарської діяльності підприємств України. *Кримський економічний вісник*. 2013. № 1. С. 23-25.
59. Рзаєв Г.І., Жовтинська О.В. Фінансовий потенціал підприємства та напрями його оцінки. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19. Вип. 2/4. С. 49–55.
60. Тараненко О.О. Вплив зовнішнього середовища господарювання на економічну стійкість системи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. №2. С. 118-121.
61. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с.
62. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений: Економічні науки*. № 8 (11). 2014. С. 49-52.
63. Фірман Н.Я., Вашків О.П. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 5. С. 162-168.
64. Чобан Є. І., Форкун І. В. Економічна сутність фінансових результатів підприємства та їх класифікація. *Фінансові аспекти розвитку економіки*

України: теорія, методологія, практика: зб. наук. праць здобувачів вищої освіти і молодих учених. Хмельницький : ХНУ. 2021. С. 30-32.

65. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю. *Економічний аналіз*. 2014. № 3. Т.15.С. 230-236.

66. Шабатура Т. С. Лагодієнко Н. В. Методологічне забезпечення реалізації фінансового потенціалу підприємства аграрного виробництва. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць ТНЕУ. Тернопіль: Економічна думка, 2015. Том 19. № 3. С. 101-106.

67. Юрчук М. Критична оцінка сутності фінансової діяльності та фінансових результатів підприємства в системі бухгалтерського обліку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161260388.pdf> (дата звернення 7.08.2022).

68. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №12. С. 174–177.

69. Брігхем Е.Ф. Основи фінансового менеджменту. Київ: ПІОС, 2001. 416с.

70. Van Horne, James C., Wachowicz John M. Fundamentals of financial management. Dryden Press, 1980. 744 p.

71. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т.С. Клебанова Т.С. та ін. Харків, ІНЖЕК, 2003. 272 с.

72 Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. Київ, КНЕУ, 2002. 240 с.

73. Мейер В. Оценка эффективности бизнеса. Харьков, Око, 2004. 272 с.

74. Стратегічні цілі і моделі ефективної діяльності підприємства: навч. посіб. / Сіроштан М.А. та ін. Харків, Око, 1999. 216с.

75. Кяран Уолт. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства. Київ, Всеувиито, Наук. думка, 2001. 368 с.

76. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ, ЦНЛ, 2003. 396 с.

77. Strategic Management / I. Ansoff, McDormell, J. Edward. NY: Implanting Prentice Hall, 1990. 520 p.
78. Brigham E. F. Financial Management: Theory & Practice. South-Western College Pub., 2010. 1186 p.
79. Strategic Financial Management / R.G. Clarke, B.D.Wilson, R.H. Daines, S.D.Hadauld. Homewood, Illinois, Irwin, 1998. 241 p.
80. Chandler A.D. Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise. Cambridge, MA: MIT Press, 1962. 463 p.
81. Шаховал А.С. Удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств. Веб-сайт. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2019/paper/viewFile/7213/5979> (дата звернення 4.08.2022).
82. Фінансово-господарська діяльність підприємства. Веб-сайт. URL: <https://uk.campwaltblog.com/4163304-financial-and-economic-activities-of-the-enterprise-what-is-it> (дата звернення 4.08.2022)
83. Що таке фінансово-господарська діяльність. Веб-сайт, URL: <https://ukrpublic.com/money/shcho-take-finansovo-gospodarska-diyalnist.html> (дата звернення 5.08.2022).
84. Місце фінансової діяльності серед інших видів діяльності суб'єктів підприємництва. Веб-сайт, URL: <https://studopedia.info/1-68276.html> (дата звернення 7.08.2022).
85. Толпежніков Р.О. Сутність та методика оцінювання фінансового потенціалу підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. № 2. Т. 1. С. 277-282.
86. Маслак О.І., Безручко О.О. Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 121–127.
87. Руда Р.В. Збалансована система оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4(16). С. 170–172.

88. Фінансова звітність ПрАТ «Запоріжкокс». Zaporozhcoke : веб-сайт. URL: <https://zaporozhcoke.com/informacija-dlja-akcionerov/godovaja-finansovaja-otchetnost-obshhestva/> (дата звернення: 12.10.2022).
89. Камінська І.М., Мишко О.А., Шишка Д.С. Методичні підходи до аналізу фінансового потенціалу підприємства. E-forum.lntu: веб-сайт. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/163 (дата звернення 18.09.2022).
90. Лукіна, Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України*, 2006. № 3. С. 113–119.
91. Дикань Л.В. Стратегічне управління фінансовими ресурсами промислового підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 3. С. 12- 18.
92. Суторміна В.М. Федосов В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. підручник. Київ: Либідь, 1993. 247 с.
93. Станиславчик Є.М. Основи фінансового менеджменту. Харків, ФОП Савчук В.Б., 2010. 128 с.
94. Стратегічні цілі і моделі ефективної діяльності підприємства: Навчальний посібник / Сіроштан М.А. та ін. Харків, Око, 1999. 216 с.
95. Бугай В.З., Різник В.С. Формування фінансової стратегії підприємства в сучасних умовах. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 3. С. 20-26.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2017_3_5 (дата звернення 14.10.2022).
96. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: монографія. Київ, КНЕУ, 2001. 227с.
97. Мартиненко, М. М. Стратегічний менеджмент: підручник. Київ, Каравела, 2006. 320 с.

Додаток А

Фінансова звітність ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2018 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Завальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за СДРТЮУ	2019 01 01
Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство	за КОАТУУ	00191224
Вид економічної діяльності Виробництво коксу та коксопродуктів	за КОПФІ	2310136600
Середня кількість працівників 1 961	за КВЕД	230
Адреса, телефон вулиця Діагональна, буд. 4, Запорізький р-н, м. ЗАПОРІЖЖЯ, ЗАПОРІЗЬКА обл., 69600		19.10
	400-42-32	

Одиниця виміру: тис. грн. без десятикового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками).

Складено (зробити позначку "ч" у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	4 958	5 212
первісна вартість	1001	11 972	14 343
накопичена амортизація	1002	7 014	9 131
Незавершені капітальні інвестиції	1005	419 280	687 855
Основні засоби	1010	799 195	873 568
первісна вартість	1011	1 267 654	1 446 401
знос	1012	468 459	572 833
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	18 446	26 906
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1 241 879	1 593 541
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	484 777	1 191 222
Виробничі запаси	1101	334 556	458 191
Незавершене виробництво	1102	63 455	59 692
Готова продукція	1103	85 857	32 641
Товари	1104	909	640 698
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховування	1115	-	-
Бекселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5 842 823	5 399 212
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	19 147	10 524
з бюджетом	1135	116 824	226 183
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 569	28 860
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	9 019	27 866
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	9 019	27 866
Витрати майбутніх періодів	1170	11 785	25 790
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

Продовження додатку А

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	468 970	-
Усього за розділом II	1195	6 955 914	6 909 657
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	8 197 793	8 503 198

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 193	1 193
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	227 840	195 853
Додатковий капітал	1410	87 771	87 771
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	12 366	12 366
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 309 070	3 451 086
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	2 638 240	3 748 269
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	219 912	236 635
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	4 196
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на вибуття джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	219 912	240 831
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видачі	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	957	1 182
товари, роботи, послуги	1615	4 297 511	3 930 322
розрахунками з бюджетом	1620	156 103	66 241
у тому числі з податку на прибуток	1621	148 471	58 312
розрахунками зі страхування	1625	2 265	2 190
розрахунками з оплати праці	1630	8 489	8 397
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	8 447	9 360
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	2 248	2 248
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	20 351	19 867
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	843 270	474 291
Усього за розділом III	1695	5 339 641	4 514 098
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	8 197 793	8 503 198

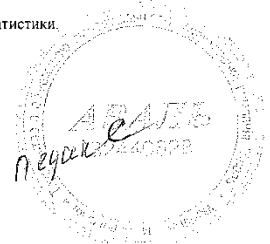
Керівник

ЛИЖИНА ОЛЕНА ВАЛЕРІЙВНА

Головний бухгалтер

КЛЮКА МАРИНА БОРИСІВНА

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Продовження додатку А

Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС" (найменування)	Дата (рік, місяць, число) за ЄДРПОУ	КОДИ		
			2019	01	01
			00191224		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2018 р.

Форма №2 Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	9 208 474	8 585 404
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестраховання	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(7 755 143)	(7 140 283)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	1 453 331	1 445 121
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	2 330 788	1 124 950
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(89 669)	(68 951)
Витрати на збут	2150	(33 986)	(21 919)
Інші операційні витрати	2180	(2 266 056)	(1 158 898)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	1 394 408	1 320 303
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	383	-
Інші доходи	2240	8 007	4 515
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	(27 707)	(24 339)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(13 158)	(8 412)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-

Продовження додатку А

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	1 361 933	1 292 067
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(243 648)	(233 284)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	1 118 285	1 058 783
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	(10 067)	(65 670)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(10 067)	(65 670)
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(1 812)	(11 821)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(8 255)	(53 849)
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1 110 030	1 004 934

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

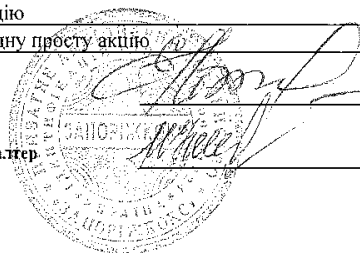
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	8 120 414	6 750 169
Витрати на оплату праці	2505	273 573	205 675
Відрахування на соціальні заходи	2510	56 853	7 731
Амортизація	2515	119 436	99 864
Інші операційні витрати	2520	354 510	402 196
Разом	2550	8 924 786	7 465 635

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	119325280	119325280
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	9,37174	8,87308
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	9,37174	8,87308
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

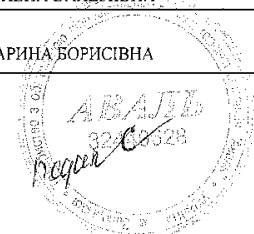
Керівник

Головний бухгалтер

ЛИЖИНА ОЛЕНА ВАЛЕРІЙВНА

КЛЮКА МАРИНА БОРИСІВНА

Інформація про рух основних засобів за 2018 р.

Групи основних засобів	Залишок на початок року		Надійшло за рік	Переоцінка (дооцінка +, уцінка -)		Вибуло за рік		Нараховано амортизації за рік	Інші зміни за рік		Залишок на кінець року	
	первісна (переоцінена) вартість	знос		первісна (переоцінена) вартість	знос	первісної (переоціненої) вартості	знос		первісної (переоціненої) вартості	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос
Земельні ділянки	171	-	-	-	-	-	-	-	-	-	171	-
Будинки, споруди та передавальні пристрої	646 313	236 901	48 913	-	-	5 984	5 984	44 573	-	-	689 242	275 490
Машини та обладнання	556 133	207 435	114 532	-	-	8 656	8 656	58 821	160	-	662 169	257 600
Транспортні засоби	53 929	19 884	12 979	-	-	1 107	1 107	6 643	5	-	65 806	25 420
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	11 070	4 210	9 998	-	-	249	124	1 880	(165)	-	20 654	5 966
Багаторічні насадження	38	29	-	-	-	-	-	7	-	-	38	36
Малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-	1 204	-	-	736	736	1 204	7 853	7 853	8 321	8 321
Разом	1 267 654	468 459	187 626	-	-	16 732	16 607	113 128	7 853	7 853	1 446 401	572 833

Додаток Б

Фінансова звітність ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2019 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку І "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС"	Дата (рік, місяць, число)	2020	01	01
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за ЄДРПОУ	00191224		
Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство	за КОАТУУ	2310136600		
Вид економічної діяльності Виробництво коксу та коксопродуктів	за КОПФГ	230		
Середня кількість працівників 812	за КВЕД	19.10		
Адреса, телефон вулиця Діагональна, буд. 4, Заводський р-н, м. ЗАПОРІЖЖЯ, ЗАПОРІЗЬКА обл., 69600		2839210		
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)				
Складено (зробити позначку "ч" у відповідній клітинці):				
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				
за міжнародними стандартами фінансової звітності				

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2019 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
І	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	5 212	3 754
первісна вартість	1001	14 343	14 803
накопичена амортизація	1002	9 131	11 049
Незавершені капітальні інвестиції	1005	687 855	422 479
Основні засоби	1010	873 568	2 407 564
первісна вартість	1011	1 446 401	2 524 246
знос	1012	572 833	116 682
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	26 906	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1 593 541	2 833 797
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1 191 222	392 663
Виробничі запаси	1101	458 191	336 286
Незавершене виробництво	1102	59 692	46 976
Готова продукція	1103	32 641	8 753
Товари	1104	640 698	648
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5 399 212	2 241 285
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	10 524	10 768
з бюджетом	1135	226 183	66 321
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	48 507
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	28 860	896 082
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	27 866	23 321
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	27 866	23 321
Витрати майбутніх періодів	1170	25 790	38 792
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

Продовження додатку Б

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	40 795
Усього за розділом II	1195	6 909 657	3 710 027
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	8 503 198	6 543 824

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (лайвовий) капітал	1400	1 193	1 193
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	195 853	1 013 384
Додатковий капітал	1410	87 771	87 771
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	12 366	12 366
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 451 086	3 625 369
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	3 748 269	4 740 083
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	158 134
Пенсійні зобов'язання	1505	236 635	343 750
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	4 196	2 578
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	240 831	504 462
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	1 182	1 011
товари, роботи, послуги	1615	3 930 322	1 138 238
розрахунками з бюджетом	1620	66 241	7 548
у тому числі з податку на прибуток	1621	58 312	-
розрахунками зі страхування	1625	2 190	2 233
розрахунками з оплати праці	1630	8 397	8 179
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	9 360	893
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	2 248	2 248
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	19 867	13 977
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	474 291	124 952
Усього за розділом III	1695	4 514 098	1 299 279
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	8 503 198	6 543 824

Керівник

Лижина Олена Валеріївна

Головний бухгалтер

Клюка Марина Борисівна

1 Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Продовження додатку Б

Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС" (найменування)	Дата (рік, місяць, число) за ЄДРПОУ	КОДИ		
			2020	01	01
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за Рік 2019 р.			00191224		
Форма №2 Код за ДКУД			1801003		

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	12 365 901	9 208 474
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестраховання	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(12 003 258)	(7 755 143)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	362 643	1 453 331
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	460 272	2 330 788
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, звільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(98 860)	(89 669)
Витрати на збут	2150	(86 527)	(33 986)
Інші операційні витрати	2180	(489 558)	(2 266 056)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	147 970	1 394 408
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	2 425	383
Інші доходи	2240	8 501	8 007
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	(32 567)	(27 707)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(8 712)	(13 158)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-

Продовження додатку Б

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	117 617	1 361 933
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(20 948)	(243 648)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	96 669	1 118 285
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	1 189 704	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	(96 194)	(10 067)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	1 093 510	(10 067)
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	198 365	(1 812)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	895 145	(8 255)
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	991 814	1 110 030

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	8 768 349	8 120 414
Витрати на оплату праці	2505	197 665	273 573
Відрахування на соціальні заходи	2510	43 276	56 853
Амортизація	2515	214 935	119 436
Інші операційні витрати	2520	811 364	354 510
Разом	2550	10 035 589	8 924 786

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	119325280	119325280
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,81013	9,37174
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,81013	9,37174
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Лижина Олена Валеріївна

Головний бухгалтер

Клюка Марина Борисівна

Інформація про рух основних засобів за 2019 р.

Клас основних засобів	Залишок на початок 2019 р.		Надійшло протягом 2019р.	Переоцінка	згорання зносу з первісною вартістю		Вибуло протягом 2019р.		Нараховано зносу за 2019р. тис.грн.	Інші зміни протягом 2019р.		Залишок на кінець 2019 р.	
	первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.			первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.	первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.		первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.	первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.
Будівлі та споруди	678 593	264 864	148 717	302 414	291 892	291 892	3 978	3 978	61 014	-	-	833 854	30 008
Машини та обладнання	715 821	279 221	396 806	883 887	323 643	323 643	11 008	10 198	138 301	-	-	1 661 863	83 681
Інші	51 987	28 748	12 216	453	35 991	35 991	136	120	10 356	-	-	28 529	2 993
РАЗОМ	1 446 401	572 833	557 739	1 186 754	651 526	651 526	15 122	14 296	209 671	-	-	2 524 246	116 682

Додаток В

Фінансова звітність ПрАТ «Запоріжжкокс» за 2020 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Підприємство ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС"	за СДРПОУ	2021 01 01
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за КОАТУУ	00191224
Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності Виробництво коксу та коксопродуктів	за КВЕД	19.10
Середня кількість працівників 756		
Адреса, телефон вулиця Діагональна, буд. 4, Заводський р-н, м. ЗАПОРІЖЖЯ, ЗАПОРІЗЬКА обл., 69600	2839210	
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)		
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):		
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку		v
за міжнародними стандартами фінансової звітності		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2020 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3 754	2 127
первісна вартість	1001	14 803	15 572
накопичена амортизація	1002	11 049	13 445
Незавершені капітальні інвестиції	1005	422 479	444 483
Основні засоби	1010	2 407 564	2 189 639
первісна вартість	1011	2 524 246	2 677 377
знос	1012	116 682	487 738
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2 833 797	2 636 249
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	392 663	330 808
Виробничі запаси	1101	336 286	290 874
Незавершене виробництво	1102	46 976	34 566
Готова продукція	1103	8 753	5 368
Товари	1104	648	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2 241 285	2 910 521
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	10 768	264 850
з бюджетом	1135	66 321	102 054
у тому числі з податку на прибуток	1136	48 507	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	896 082	127 641
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	23 321	30 425
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	23 321	30 425
Витрати майбутніх періодів	1170	38 792	41 623
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:	1181	-	-
резервах довгострокових зобов'язань			
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

Продовження додатку В

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
		2021	01	01
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС" (найменування)	за СДРПОУ	00191224		
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)				
за	Рік 2020	р.		
І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ				Форма N2 Код за ДКУД 1801003
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6 191 403	12 365 901	
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-	
премії підписані, валова сума	2011	-	-	
премії, передані у перестраховання	2012	-	-	
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-	
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(5 811 125)	(12 003 258)	
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-	
Валовий:				
прибуток	2090	380 278	362 643	
збиток	2095	(-)	(-)	
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-	
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-	
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-	
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-	
Інші операційні доходи	2120	20 204	460 272	
у тому числі:	2121	-	-	
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю				
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-	
дохід від використання коштів, звільнених від оподаткування	2123	-	-	
Адміністративні витрати	2130	(91 349)	(98 860)	
Витрати на збут	2150	(18 270)	(86 527)	
Інші операційні витрати	2180	(51 994)	(489 558)	
у тому числі:	2181	-	-	
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю				
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-	
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
прибуток	2190	238 869	147 970	
збиток	2195	(-)	(-)	
Доход від участі в капіталі	2200	-	-	
Інші фінансові доходи	2220	251	2 425	
Інші доходи	2240	1 181	8 501	
у тому числі:	2241	-	-	
дохід від благодійної допомоги				
Фінансові витрати	2250	(37 322)	(32 567)	
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)	
Інші витрати	2270	(-)	(8 712)	
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-	

Продовження додатку В

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	202 979	117 617
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(36 543)	(20 948)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	166 436	96 669
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(1 566)	1 189 704
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	(19 447)	(96 194)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(21 013)	1 093 510
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(3 782)	198 365
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(17 231)	895 145
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	149 205	991 814

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	5 667 410	8 768 349
Витрати на оплату праці	2505	196 121	197 665
Відрахування на соціальні заходи	2510	42 612	43 276
Амортизація	2515	390 282	214 935
Інші операційні витрати	2520	475 848	811 364
Разом	2550	6 772 273	10 035 589

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	119325280	119325280
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,39481	0,81013
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,39481	0,81013
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Манойлова
Головний бухгалтер

Манойлова Галина Андріївна

Клюка Марина Борисівна

Продовження додатку В

Інформація про рух основних засобів за 2020 рік

Клас основних засобів	Залишок на початок 2020 р.		Надійшло протягом 2020р.	Переоцінка	Вибуло протягом 2020р.		Нарахован о зносу за 2020р.	Залишок на кінець 2020 р.	
	первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.			первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.		первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.
Будівлі та споруди	833 854	30 008	48 181	-	2 176	2 176	96 995	879 859	124 827
Машини та обладнання	1 661 863	83 681	117 225	-	14 546	12 389	279 509	1 764 542	350 801
Інші	28 529	2 993	4 514	-	67	67	9 183	32 976	12 109
РАЗОМ	2 524 246	116 682	169 920	-	16 789	14 632	385 687	2 677 377	487 737
Клас основних засобів	Залишок на початок 2020 р.		Надійшло протягом 2020р.	Переоцінка	Вибуло протягом 2020р.		Нарахован о зносу за 2020р.	Залишок на кінець 2020 р.	
	первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.			первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.		первісна вартість, тис.грн	знос, тис.грн.
Будівлі та споруди	833 854	30 008	48 181	-	2 176	2 176	96 995	879 859	124 827
Машини та обладнання	1 661 863	83 681	117 225	-	14 546	12 389	279 509	1 764 542	350 801
Інші	28 529	2 993	4 514	-	67	67	9 183	32 976	12 109
РАЗОМ	2 524 246	116 682	169 920	-	16 789	14 632	385 687	2 677 377	487 737

Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Охмуш Олександр Сергійович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», освітньої програми «Фінанси і кредит», адреса електронної пошти: astonn5@ukr.net,

підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему Управління фінансово-господарською діяльністю ПрАТ «Запоріжжкокс» та напрямки її підвищення відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Охмуш О.С.

ПБ (студента)

Дата _____

Підпис _____

Швець Ю.О.

ПБ (наукового керівника)